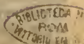

71
3 D
2

LAVRENTIVS ABSTEMIVS
LECTORI.S.

Iunior hic Asper doctiq; Palæmonis ars est
Vtraq; Donati & nobilis editio
Seruius huic hæret doctus:Sergiq; libellus
Exponunt tanti,qui documenta uiri
Hos puer assiduo docilis si triuerit usu
Corgonei propere fontis adibit aquas
Postea plura leget ueterum monimenta uirorum
Nondum pressa prius sit modo uita comes

LAVRENTIVS ABSTEMIVS MACERATENSIS LECTORI. S.D.

MAgnum & immortale beneficium huic ætati nostræ imortalis deus cōcessisse uideri pōt:si quanta prouenerit utilitas ex mira imprimendorꝫ librorū inuentione: quæ diebus nostris repta est:recto animi iudicio uolumus intueri. Nā quū antea illustriū authorū maxima eēt penuria:quippe qui uel maiorum nostrorū negligētia,atq̧ inscitia penitus interierant:uel tm̄,penes diuites, & potentes uiros essent:q non tā lr̄arum studiis insudare, q̄ congregandis diuitiis,& multiplicandis honoribus solent inhærere, eo uentū erat,ut rari & ii non absq̧ maxia difficultate ad suauissimum doctrinæ portū possent puenire. Nemo.n.acri licet ingenio,diuinaq̧ memoria absq̧ uaria,& multiplici optimorū scriptorum lectiōe doctus euadit. Vt.n.agricola licet durus: & laboris patiens agros colere nō potest,nisi habuerit uomerē,& incurui graue robur aratri, & cætera agriculturæ arma: Quīs sine nec potuere seri,nec surgere messes:ut miles fortis, q̄uis & animosus non ualet referre ex hoste uictoriā:si inermis pergat ad pugnam. Vt nauta licet astrorum,& nauigandi peritus suū exercere neqt officium,si nauticis careat armamentis,ita uiris ad lr̄as natis parū præsunt uires ingenii,si ei defuerint instrumenta discēdi. Sed dicet quispiam. Inopes non ne poterant libros excribere? Poterāt, nisi defuissent exemplaria. Qui.n.ante hoc nouū imprimendi libros inuentum:Plinium:Liuiū,& cæteros illustres scriptores uidere:necdū legere,excribere,& discere poterat,beatus sibi uidebatur. Si quis auem uel gratia,uel pecunia,qua omnia expugnātur exemplar habere potuisset,in uno libro exarando tota unius hominis cōterebatur ætas,& quod multorū authorū lectioni impēdi debuit:in unius excriptione consumebatur. Nunc autem dei immortalis benignitate:qui misertus est breuitati uitæ mortalium,nemo adeo pauper est,qui iure possit librorum accusare penuriam. Nunc qui non discit non tam libros,q̄ seipsum sibi defuisse dicere debet,tantam librorū multitudinē,& uilitatem ī omnium liberalium artium facultate cernimus prouenisse. Quare cunctos litterarum amatores ingentes gratias īmortali deo agere decet,qui hoc diuino inuento multis eos laboribus leuauit,& magna ad discendum cōmoditate donauit. Ne autem hoc diui

num munus frustra cælitus datũ uideri queat, omnes curare debent, ut reconditi, abstrusi, & rubiginosi libri foras exeãt. In qua re plurima laude dignum puto eximiũ nostri temporis uatem, & facundum oratorem per Franciscum spoletinum, cuius opera, & industria Hieronymus Soncinus tres ueteres grãmaticos Terentium Scaurum, Asperum iuniorem, & Caprum de uerbis dubiis ĩprimendos accepit. Itidẽ Iacobũ Constantiũ fanestrem iuuenem utriusq; linguæ doctissimũ, qui secundã Palæmonis editionem eidẽ liberalissime cõcessit. Ego uero in præsentia primã Donati editionẽ nondum, quod sciã ĩpressuræ subiectã pari studio, ac uoluntate ei formandã dedi. Habeo ꝑterea nonnullos alios ueterũ grãmaticoꝝ, & duorũ illustriũ oratorũ libellos adhuc impressoribus intactos, qui (ut spero) alia proxima foetura una cum Scauro, & Capro in lucẽ prodibunt. Indignũ .n. esset uiros optime de lingua latina meritos uelut noxios carcere cohibere eosq; secunda morte afficere: qui ut posteritati prodessent: nullis laboribus, & uigiliis pepcerunt: Maligni quoq; & inuidi uidetetur officium cæteros mortales talium operum lectiõe fraudare: quum authores ipsi non ad unius, aut paucorũ, sed ad cõmunem omnium scripserint utilitatẽ. Quare cæteros omnes: quibus aliquod insigne est opus, quod nondũ uulgatum sit: hortor ut Hieronymo nostro id cudendũ tradere uelint: quod si fecerint haut male sibi consulent. Hic enim ut uir gratus absq; honorifica sibi exemplaria cõmodantis memoria nullum opus imprimere constituit. Vale ex Vrbe Fanestri. MDIII. pridie nonas Septẽbris sede romana per obitum Alexandri Sexti uacante, quo tempore omnis Italia tumultu concutiebatur: & præcipue flaminiæ, & Piceni ciuitates.

PALAEMONIS VITA.

Quintus Rhemnius palæmon Vicentinus mulieris Verna. Primo ut ferunt textrinum:deinde herilem filium dum comitaretur in scholas:litteras didicit.Postea manumissus docuit Romæ, ac principem locũ inter grammaticos tenuit: q̃q̃ infamis omnibus uitiis:palamq; & Tiberio,& mox Claudio prædicantibus nemini minus institutioné puerorum,uel iuuenũ cõmittendam. Sed capiebat hoies cum memoria rerũ, tum facilitate sermonis, nec non etiã poemata faciebat ex tpe.Scripsit uero ex uariis,nec uulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta. ut.M.Varronẽ porcũ appellaret,secum & natas,& morituras litteras iactaret. Nomẽ suũ in bucolicis non temere positum. Sed præsagiẽte Vergilio fore quandoq; omnium poetarum,ac poematũ Palæmonẽ iudicem gloriabatur,etiam latrones quondam sibi propter nominis celebritatem parsisse.Luxuriæ ita idulsit:ut sæpius in die lauaret, nec sufficeret sumptibus,q̃q̃ ex schola quadringena annua caperet: ac non multominus ex re familiari: cuius diligentissimus erat, cum & officinas promercalium uestium exerceret, & agros adeo coleret,ut uitem manu eius institutam satis constat. CCCLXV. uasa edidisse, sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres usque ad infamiam oris.Dicto quoq; non in faceto notatum ferunt cuiusdam:qui cum in turba osculum sibi ingerentem,q̃q̃ refugiens deuitare nõ posset.Vis tu inquit magister,quotiens festinantem aliquem uides abligurire.

IOVIANI PONTANI CARMEN DE ARTE PALAE/MONIS PER EVM INVENTA AD ANTONIVM PA/NORMITAM.

Grammaticæ partes:casus:& nomina monstrat
Ars mea:quoq; modo dictio quæq; fluat.
Quidue sequēs possis uerbo℞ noscere formas.
Aut quonam fuerint uerba premenda iugo,
Cætera sunt paruo carptim memorata libello.
Plenius ante artes quæ docuere meæ:
At me confectum carie:turpiq; senecta.
Rodebat murum dente timenda cohors.
Sensissetq; iterum crudelia fata palæmon
Iuuisset pietas ni Iouiane tua:
Cuius nunc meritus optata perfruor aura:
Antoni doctos iussus adire lares,

Q.RHEMNII PALAEMONIS VICENTINI ARS GRAMMATICAE SECVNDA

O Mnia nomina quinq; uocalibus ablatiuo casu termi nātur.A.E.I.O.V.ideſt quicquid declinaueris e no mine ablatiuum casum in has litteras ducit:utputa. hæc Iulia:ab hac Iulia. hic paries ab hoc pariete: hic & hæc agilis/ab hoc & abhac agili.hic doct⁹/ab hoc docto. hic uersus:ab hoc uersu:præter pauca aptota:quæ nos turbare nō debent quia pauca sunt.utputa nequam homo abhoc nequā hoīe nugas ab hoc nugas dicimus hic uidetur ablatiu⁹ suscepisse. m. &.f. Sed in aptotis nō legitimis & regularibus nominibus quæ certo ordine declinantur.Ergo ablatiuus casus singularis numeri dat nobis regulam ad declinationē pluralis numeri.i.ad genitiuū:datiuū & ablatiū pluralē casū quo modo recte inueniat. Inde si ablatiuus habuer.e.a.&.o.parem regulam dant.i. & genitiuum pluralem in um mittunt.& datiuum & ablatiuum pluralem in is.ut ab hoc docto ho℞ doctorum. ab hac docta harū doctarum.sic ablatiuum in is.ut his doctis uiris & ab his doctis mulieribus.Præter hæc pauca.quæ contra artem suscepta sunt. ut mulab⁹.libertabus.deabus.natabus.filiabus.equabus.asinab⁹. Eodēq; modo ambabus & duabus. Diximus de duabus uocali

bus.A.&.O.quia parem regulam habent. Restant tres uocales. I.E.V.quæ similiter disparem regulā habēt.Nā si ablatiu⁹.I.uel E.uel.V.habuerit,si/i/in ium si e correpta fuerit,in um, si pducta in rum,si.u.in uum genitiuū pluralem mittunt datiuum & ablatiuum in bus,utputa forti horum fortium his & ab his fortibus ab hoc homine,horum hominum, his & ab his,hominibus, ab hoc uersu,horum uersuum,his & ab his uersibus.ab hac re,harū rerum,his & ab his rebus.Sed ut colligas ablatiuum, quādo exeat in has litteras,regulam genitiui singularis attende. Si enim in æ.exierit genitiuus ablatiuū in.a.mittit:ut huius Iuliæ ab hac Iulia,huius musæ ab hac musa.Si genitiuus in.is exierit,plerūq; in e,aliquādo in.i.& nunq̄ in o,mittit ablatiuum, utputa huius parietis ab hoc pariete. huius hominis ab hoc homine.In genere cōmuni nominatiuus & genitiuus si habuerint is, ablatiuum in i/mittunt:ut hic & hæc agilis, hic & hæc facilis,ab hoc & ab hac & ab hoc agili uel facili.Si qua sunt quæ differant ab hac regula magis usu q̄ ratione factum est,ut hæc ouis huius ouis ablatiuum in.i.mittere debuit: & tamen in e.mittit ut ab hac oue non oui.Sed hoc:ut diximus usu magis q̄ ratione factū est.Genitiu⁹ si habuerit.i.in genere masculino:ablatiuum in o. mittit: ut huius iusti:huius docti,ab hoc iusto, ab hoc docto. Sed ideo dixi in genere masculino hoc obseruari debere: quia in genere fœminino inuenit genitiu⁹i/habere.& in e. exire abl'es nō in o/ utputa huius rei ab hac re.hui⁹speciei ab hac specie.Genitiuus si habuerit us,ablatiuum in u/mittit,ut huius uersus,huius fluctus ab hoc uersu:ab hoc fluctu.Sic ergo d̄ genitiuo singulari,trahis regulam ad ablatiuum singularem.quia ablatiuus casus dat regulam ad genitiuum & datiuum pluralem,quam supra memoraui.Alia regula.Nominatiuus si is habuerit:aut parem babebit genitiuum,ut hic ignis huius ignis, hæc puppis huius puppis: aut si crescit genitiuus per has crescit per.N.R.T.D. utputa sanguis sanguinis:per.r.ut cinis cineris,puluis pulueris ,per.t. samnis samnitis.per.D.cuspis cuspidis.Alia regula. Ablatiuus quū habuerit e.nunq̄.adiūgit um in nominatiuo:utputa uerbere in ablatiuo quæritur utrum in nominatiuo um habeat:ut dicamus hoc uerberum.Sed prohibemur regula ablatiui:qui quū habuerit e in ablatiuo:nunq̄ habebit in nominatiuo um. Ergo si hoc

uerberum nō dicimus quomō dicemus utiq; hoc uerbere? ut si dicim⁹ in abltō hoc uerbere:& pluraliter hæc uerbera.quo ube/ra? Sic huic regulæ cōtrarius nominatiuus. Nam si nominatiu⁹ um habuerit:nunq̄ mittet ablatiuum in e.obseruabis perpetuo Alia regula. Genitiuus quum habuerit is nunq̄ mittet ablatiuū in.o.utputa,ne dicas paupero patre natus sum. genitiuus enim singularis is habebit, ut huius pauperis.ergo ablatiuus non potest exire in o.sed aut in e.aut in i. Alia regula. Genus neutrum in nominatiuo si habuerit e. in i, terminatur ablatiuus, ut hoc mare ab hoc mari non ab hoc mare.ne dicas ab hoc monile:sed ab hoc monili. Nunq̄.n.genus neutrum quattuor similes casus habet:ut in nominatiuo e/sic in accusatiuo sic in uocatiuo & nō in ablatiuo:deinde qa iis nominibus generis neutri ablatiuo casu adduci debet a/ littera:ut possit statim fieri nominatiu⁹ pluralis: utputa:ab hoc monili adduce a/litteram:& facit hæc monilia:ab hoc sedili adduce a/& facit hæc sedilia.ab hoc facili adduce a/& facit facilia. Sic ergo per omnia obseruabis in talibus duntaxat nominibus. Alia regula genus neutrum nunq̄ in nominatiuo habet a/nisi in græcis utputa schema,thema.huius schematis,huius thematis.quomodo genus fœmininū in nominatiuo nunq̄ exit in e.nisi in græcis ut Andromache. Genus neutrū quum in us exierit nominatiuo necesse est ut crescat una syllaba in genitiuo,& ablatiuū in e.mittat,utputa hoc pecus hui⁹ pecoris,ab hoc pecore.hoc facinus huius facinoris,ab hoc facinore. Præter uulgus & pelagus quia uulgus apud antiquos tā masculino genere dictum est:q̄ neutro. Pelagus uero ad hanc regulam nō pertinet quia græcum est. Genus neutrum, quādo in nominatiuo habet um,genitino pares syllabas habet,utputa hoc templū,huius templi,hoc telum huius teli. Genus neutrum quādo in nominatiuo ium habet,in genitiuo geminat i.litteram:utputa hoc gaudium huius gaudii,hoc imperium huius imperii,hoc ingeniū huius ingenii. Sic obseruabis in cæteris:qa genitiuus minor nō eē debet nominatiuo. Nā & genere masculino si nominatiu⁹ ius habuerit, necesse est in gtō geminet ii.utputa hic fili⁹ hui⁹ filii. hic mercuri⁹ huius mercurii. hic Genius hui⁹ genii. hic Iulius hui⁹ Iulii. Si uero ntō us tm̄ habuerit,nō geminat i.in gtō,utputa hic coronat⁹ hui⁹ coronati,nō coronatii. Gen⁹ neutꝶ si hūerit e utputa hoc monile

hoc sedile:necesse est:ut genitiuus is habeat ut huius monilis: huius sedilis.ablatiuo ab hoc monili ab hoc sedili.Quodcunqꝫ nomen in nominatiuo er syllabam habet, tunc exit in.o. abla/tiuus ipsius:quando est secundæ declinationis,& non crescit syl laba in genitiuo singulari.quando genitiuus.i.habuerit non is. utputa hic aper facit ablatiuo ab hoc apro, quia genitiuũ huius apri facit.Si uero nominatiuus er habuerit:& genitiuus is abla tiuũ non mittit in.o.sed in.e.ut ab hoc patre:quia genitiuus sin gularis is habet:ut huius patris. Omnia masculina monosyl/laba generis masculini & fœminini accusatiuũ i em mittũt:exce pto nomine uno ut uir uirum.Nam cætera in em mittũt ut dixi mus,utputa sol hunc solem.mars hunc martem.ars hanc artem fons hunc fontem,ros hunc rorem.lex hanc legem: mos hunc morem.lar hunc larem,par hunc parem:fur hunc furem. Vides omnia monosyllaba,ut diximus in em exire accusatiuo casu.Ge nus neutrum tres casus habet similes nominatiuũ,accusatiuũ & uocatiuum.Ideo hoc monemus,ut si de pelago tibi mentio sit: dicas per medium pelagus nauigaui,ideo quia accusatiuus simi lis est nominatiuo.Nunc regulam cõparationis accipe.Masculi num genus cõparatur per has syllabas per us:p er per ex. Per us ut doctus,doctior doctissimus,per er ut asper asperior asperrimꝰ, niger nigrior nigerrimus,tener tenerior tenerrimus.p ex in ge nere masculino unum nomen est:quod uadit per gradus, ut se-nex senior,superlatiuum nõ habẽs.neqꝫ.n.dicimus senissimus. Commune genus quod comparari potest p has syllabas exit, per is & er.Is ut hic & hæc agilis.hic & hæc agilior,& hic agilli-mus.Sic breuior breuissimus.Sic leuis leuior leuissimus, uel le/uissima.Sed ab hac regula defecerunt pauca euphoniæ gratia,ut facillimus, non facillissimus,& simillimus non simillissimus.Sed hæc pauca nos turbare non debent Per er uero comparatur ge-nus commune, sed in paucis ut hic & hæc acer acrior,acerri/mus.pauper pauperior,pauperrimus,uel pauperrima.Genus om ne per has syllabas cõparatur per ax,ex,ix,ox,ux,ans,ens ons,ers, ors,am,us. Ax positiuo ut eficax,comparatiuo eficacior,superlati uo eficacissimus sic fallax,fallacior fallacissimus. Ex ut simplex simplicior simplicissimus.Ix ut felix felicior felicissimus .pernix pernicior pernicissimus.Ox uelox uelocior uelocissimus, ferox

ferocior ferocissimus. Vx ut trux trucior trucissim⁹. Ans ut amãs amantior amantissimus. Ens ut sapiens sapientior sapientissim⁹. Ons ut insons insontior: insontissimus. Ers ut iners inertior/ inertissimus. Sollers sollertior: sollertissimus. Ors ut uecors uecordior: uecordissimus Am ut nequam. Vs ut uetus Datiuo adducis or ut forti comparatiuũ fortior. Genitiuo adducis simus ut fortissimus A, Nequam ut dicas nequior: tollis am: & adducis i & or. & facis nequior, adducis simus, & fit nequissimus. Ab eo uero quod est ueter datiuo adducis or: & facis comparatiuũ ueterior. subducis huic i & o/ & r & adducis rimus, & facis ueterrim⁹. Sic obseruabis in fœmininis & neutris, & facies ueterrima & ueterrimum. Vetustissimus aũt a uetusto uenit, & facit uetustus uetustior uetustissimus. Sic fœminino uetusta uetustior uetustissima. Sic neutro uetustum uetustius uetustissimum. Sunt nomina generis neutri quæ tres casus tm̃ in plurali numero nominatiuũ accusatiuum & uocatiuũ habẽt: ut iura accusatiuo hæc iura. Vocatiuo o iura. Sic & maria & uina & mella, & fella & aera. Vocãtur autem triptota. Alia regula. Genitiuus aut par debet esse nominatiuo: aut plus una syllaba excedere. Sed inuenta sunt pauca nomina cõtra regulam uenire: ut anceps, quod duarũ syllabarum est: & in gtõ duas syllabas creuit, facitq; ancipitis. præceps præcipitis, supellex supellectilis. Iter itineris. Quæstio est, si princeps principis præceps præcipitis: quare nõ præcipis quomodo principis, dicimus. Sed princeps q; primus capiat dictus est, & uenit a capiendo: præceps uero a capitis significatione dicit: q; præbeat caput. Quæstio est quãdo producimus decoris, quãdo corripimus Genere neutro corripimus, ab eo, quod est decus. Masculino producimus ab eo, quod est decor. producit autẽ decoris quomodo candoris honoris coloris. Nomina quæ significãt finem, non diminuuntur, ut ipse finis nõ dicimus finiculus dicimus nouissimus, non dicimus nouissimulus, dicimus extremus, nõ dicimus extremulus, dicimus ultimus nõ dicim⁹ ultimulus/ & ratio est: quia quæ in fine sunt, nõ habẽt quo minuãtur. Sunt nomĩa ĩ singulari numero neutri generis, in plurali masculini: hoc cælum hi cæli nõ cæla: quomodo sunt, quæ in singulari masculini in plurali neutri, ut hic tartarus, in plurali hæc tartara. Nomina tertiæ declinationis, quæ in o/ exeũt nominatiuo sin-

gulatis generis sunt fœminini exceptis paucis masculinis Quo/
rum numero sunt ordo ligo & quæ communis generis sunt: ut
homo nemo,bubo,& mango.Nam cætera fœminini enuncia/
mus,ut carthago carthaginis,uirgo uirginis,imago imaginis,in
dago indaginis,siligo siliginis,sartago sartaginis,ferrugo ferru/
ginis,farrago farraginis. Est alia quæstio:quia quum dicamus
in ablatiuo singulari ab hoc arcu,& plurali datiuo & ablatiuo
his & ab his arcubus,& non sic facit in datiuo & ablatiuo plura/
li a uersu uersubus. sed his & ab his uersibus,& fluctibus etiam
ratione fit propter differentiam alterius similis nominis.si ab eo
quod est arcus arcibus diceremus non arcubus,fieret confusio il-
lius nominis ab eo quod est arx arcis: licet sine discretione ali-
qua specubus & tribubus. dicamus ab eo quod est specus & tri/
bus,& ab eo qđ est ueru uerubus eodem modo. Versus uero &
fluctꝰ & cætera in datiuis & ablatiuis pluralibꝰ i/habent. Ideoq;
hæc nomina conturbant similium nominum confusio uel si/
militudo. Ergo quomodo arcubꝰ dicimus ab eo qđ sunt arcus
ꝑpter arces,sic artubꝰ ab eo qđ sũt artꝰ ꝑpter artes.hic uictꝰ ab hoc
uictu uictubus facit.Nam uitibus ab eo quod sũt uites. Sic ergo
obseruabis,quũ similia nomina inueneris. Quæstio est unde in/
telligitur e/ꝑductum in ablatiuo & unde correptum. Si accipit
rum genitiuꝰ pluralis facit in ablatiuo singulari in e- productum,
si um correptum est & e-mutat in i-.Sed melior regula est.Dati
uo plurali rum,ꝑducit,um ãt est correptum .Vnde si ꝑductum
est e-in ablatiuo singulari accipiet bus & faciet datiuum pluralẽ.
Nam si correptum est mutat in i/ut faciat datiuũ, utputa ab hac
re adduce bus & facit rebus-ab hac specie adduce bus & facit spe
ciebus. Ergo sic intelligis productum esse.ab e uero correpto
nõ sic si addicias bus ut ab hoc homine hominibus:sed mutat e/
in i-& accipit bus-&,sic erit latinum & correptum erit.Omnes lit
teræ generis neutri sũt nũeri tm̃ singularis & aptotæ dicũtur ut
puta hoc a/huius a/huic a- hoc a-o-a-ab hoc a-sic b-sic c/ sic d-sic
omnes. Si uero addiicias littera/ fiũt generis fœminini,ut dicas
a/ littera c/littera.& multa alia nomina,quæ ad pondus & men
suram ueniunt,numeri sunt tantũ singularis,utputa aurum,argẽ
tum,triticum,oleum,& multa alia dicimus non omnia. Nomi-

na quæ in al exeũt & in el. in il. in ol. in ul. in ar. in er. in ir. in or. in ur. in an. in en. in in. in on in un. & habẽt noĩatiuũ utputa in al, animal. ablatiuo ab hoc animale. nominatiuo el ut mel fel. ab latiuo ab hoc melle felle. nominatiuo il ut uigil pugil ablatiuo a uigile pugile. nominatiuo ol, ut sol ablatiuo a sole. nominatiuo ul exul ablatiuo exule. nominatiuo ar ut far ablatiuo farre. nominatiuo nectar ablatiuo nectare. Quæ uero in ar exeũt neutri generis/ & a/ ante is producunt in genitiuo: ablatiuum in i/ mittunt: ut hoc calcar huius calcaris, hoc lacunar huius lacunaris ab hoc calcari, lacunari. ab eo quod est par pare uel pari dicimus. Er si habuerit nominatiuus attende genitiuum, si is habuerit, tunc mittit in e/ ut hic pater huius patris ab hoc patre: q̃uis ab imbris septembris dicamus. Sicq; in aliis quibusdam: quæ nota sunt: & mensium tm̃ nomina. In ir præter uir cætera in e/ mittũt. Si inueniuntur nominatiuo or ut marmor ablatiuo a marmore nominatiuo ur ut fur ablatiuo a fure, augur ab augure. nominatiuo an ut pæan pæane. Nominatiuo en ut hic pecten ablatiuo a pectine, flamen flamine, lien liene. Rien riene: & in fœminino hæc syren ablatiuo ab hac syrene. In neutro in en ut hoc carmen ab hoc carmine. Sic a masculinis a cano composita ut tibicen tibicine: fidicen fidicine. In epiceno ab oscen oscine. Ea nomina quæ nominatiuo in in definiũt, necesse est ut in ablatiuo e/ habeant: ut puta nominatiuo hic delphin delphine. Sic etiam quæ in on ut hic memnon, hic orion ab hoc memnone, orione. & quæcunq; huiusmodi inueniuntur: necesse est ut in e/ mittant ablatiuum. Sane quia dixi: quæ exeunt in al nominatiuo/ in e exire ablatiuo/ uerũ est. Sed ne occurrat quæstio nominis illius: qđ est tribunal facit. n. abltõ ab hoc tribunali: & ceruical ab hoc ceruicali cũ facere deberet tribunale & ceruicale: quia nominatiuus singularis debet eẽ minor nominatiuo plurali duabus syllabis. Sed in his nominibus: quæ perpauca sunt magis usus obtinuit. Quæritur autem utrum hoc ossum dicam⁹ an hoc os: sed si hoc ossum diceremus nunq̃ datiuus pluralis in bus exiret: sed in is. Ait enim Virgilius. atq; ossibus implicat ignem. Et enim nomina generis neutri in ntõ um habentia in abltõ o habent: ut hoc tẽplum ab hoc templo: datiuo plurali templis facit. Vnde si ossi-

bus legimus in Virgilio nō exiret datiuo plurali in bus nisi abla
tiuo singularis in e terminato .ablatiuus ergo exiret in e/ aut u/
aut i. Sed qa nec u/exit,nec nominatiuus pluralis ossua facit nec
i terminatur ut ossi dicamus remanet ab osse. Nā genitiu⁹ ideo
exit in is quia nominatiuus os habet nō um. Vnde declinamus
sic hoc os huius ossis,huic ossi,hoc os o/os ab hoc osse. Et plura/
liter hæc ossa,hoꝝ ossium,his ossibus.hæc ossa,o/ossa,ab his ossi
bus.Sed hoc nomen corripimus in nominatiuo singulari:ab eo
uero quod sunt ora.i. uultus in nominatiuo singulari ꝑducitur
os.& facit hoc os huius oris.huic ori:hoc os,o/os,ab hoc ore.Et
pluraliter hæc ora,horū orum,his oribus,hæc ora o/ ora. ab his
oribus. Alia regula est.quomodo declines terga & tergora, ter/
ga autem sunt dorsa,& tergora ueniūt a genere neutro quod in
us exit in nominatiuo singulari:ut hoc tergus. Et pluraliter no/
minatiuo hæc tergora . & declinabis hoc nomen sic qūo pecus
& uulnus . tergum autem declinabis quomodo templum. Alia
regula est.Nomina semper generis masculini & fœminini:quæ
habuerint a/in nominatiuo,genitiuū & datiuū in e/mittunt,ut/
puta hic seneca hui⁹ senecæ huic senecæ,hec Iulia hui⁹iuliæ.huic
iuliæ. Sed ĩueniunť pauca noĩa uel pronoĩa cōtra hāc regulā ue
nientia:ut cū nominatiuo solum a/ solum habeant, in genitiuo
ius accipiant,in datiuo i/ ut sola solius soli, tota totius toti una
unus uni,ulla ullius ulli,ꞃulla nullius nulli,utra utri⁹utri, aliqua
alicuius alicui:illa illius illi,ista istius isti,ipsa ipsi⁹ ipsi,Sed q̄ pau/
ca sunt nos turbare non debent.Superior autē regula in immen
sum tenditur:ut hæc musa huius musæ.hæc analogia est.i.regu
la ꝑpetua.Horum uero nominiū & ꝓ nominium anomalia est.
id est inæqualis declinatio cōtra regulām,sed in paucis est,ut di
xi.Nomina quæ in as exeunt,tunc exeunt in e/ablatiuo singula/
ri,si genitiuus is habuerit:ut mecenas mecenatis,ab hoc macena
te.ideo dixi attendendum esse genitiuū singularē:quia inueniun
tur noĩa:quæ in as exeūt,& tamē nō in e/mittunt ablatiuum:sed
in a/ut æneas ab hoc ænea,menalcas ab hoc menalca. Ergo quū
inueneris in nominatiuo as gtūm attende si habuerit is sic ꝓnū/
cia ablatiuū quod in e/exit.Sed si ablatiuus tibi notus /& de ge/
nitiuo dubitas,scito quia in is exit.quū in e/fuerit ablatiuus ter/
minatus.Gentilia quoq; ablatiuū in i/mittūt:ut arpinas arpina/

tis:capenas capenatis.Sed ueteres hæc noĩa magis in is & i e/nominatiuo ꝓnunciabãt.ut hic & hæc arpinas & hoc arpinate.Nominatiuus in es ablatiuũ in e mittit : ut hæres hærede nisi genitiuus in e exierit:ut anchises anchise . tunc .N. ablatiuus etiã in a/exit.& locuples quod est omnis generis a locuplete uel locu/pleti.Nominatiuus si is fuerit in genere masculino uel fœmini/no:ablatiuũ in e mittit:ut hic collis hic uomis, hic lapis. ab hoc colle,uomere,lapidꝰ.hæc lis ab hac lite,hæc uitis ab hac uite,hæc cutis ab hac cute. Pauca uero masculina in i uel in e mittunt :ut ignis,uectis,amnis,anguis,postis.Illa quoq; fœminina in i etiã exeunt:quæ accusatiuos in im mittunt:ut puppim puppi, restim resti:& ab his:quæ sunt uis strigilis : ut ab hac ui ab hac strigilĩ, Ablatiuus dicimus ab eo:qđ est auis ab aue uel aui.In communi quoq; genere is in ablatiuo abltatiuum in e/mittit,nisi neutrum generis sit in e/ utputa hic & hæc hostis & hoc hoste,licet ci/uis a ciue uel ciui faciat. Os si habuerit nominatiuus,in e/mittit ablatiuum : ut hæc dos ab hac dote , hoc os ab hoc osse. In genere neutro si us nominatiuus habuerit . ablatiuum in e/mit/tit,ut hoc uulnus huius uulneris ab hoc uulnere. præter uulgus & pelagus.Vetus aũt quod est omnis generis a uetere uel uete/ri ablatiuũ in e/& i.i.ex se mittit.In genere masculino us si fuerit noĩatiuus genitiuũ in i mittit & ablatiuũ in o ut hic doctus. huius docti,ab hoc docto.Sic in fœmininis:quæ exeũt in us si in genitiuo i habuerit in o/mittit ablatiuũ,ut hæc laurus ab hac lau/ro.hic cypressus huius cypressi ab hac cypresso. Quod si gtũs is exierit:ablatiuum in e/mittit,ut hæc uirtus huius uirtutis:ab hac uirtute.Si uero nominatiuꝰus habuerit & genitiuus us ablatiuũ in u mittit,sic ĩ masculinis,sic in fœmininis.In masculinis ut hic uersus hic fluctus.genitiuo huius uersus,huius fluctus. ablatiuo ab hoc uersu,ab hoc fluctu.In fœmininis.Nominatiuo hæc porticus hæc quercus,huius porticus,huius quercus.ablatiuo ab hac porticu,ab hac quercu.sic cætera obseruabis.Sed si talium nominũ te declinatio turbauerit,tanta uis est regularum,ut aut de ge/nitiuo:aut de datiuo aut de ablatiuo sed de istis tribus uno inuẽto docearis.ac totius nominis declinatiõe singularis pluralisue numeri.Quare hoc dixeri, puta si sint noĩa fluctꝰ aut uersus,quorum declinationem nescias:inde crede: ꝙ in quacunq; lectione

aut datiuum inueneris,aut ablatiuum, aut genitiuum, quorum trium unum si habeas notum,docebit te de omnibus casibus,ut puta si scias quia ab hoc fluctu sequitur quia nominatiuus singu latis us habeat sic & genitiuus ,& datiuus i habeat, accusatiuus um uocatiuus us:ecce unus casus docuit te declinationem omniũ Sic si iueneris dictũ in genitiuo huius uersus docebit te:qd' abla tiuus docuit.Sic si iueneris ui i datiuo huic uersui,& ipse hoc te do cebit,quod & ablatiuus & genitiuus. Vides ergo uno inuento ca su in quacunq; ueritate lectionis doceri te quemadmodum to/ tum nomen declines.In us uero nominibus quæ in o/ mittunt ablatiuum regula est:ut genitiuus i habeat datiuus o utputa si legas ablatiuo casu positum lauro:sequitur ut genitiuus i/habe/ at huius lauri datiuus huic lauro.sequitur ut nominatiuus us ha/ beat laurus.Verum quia lapsi sumus ad has supradictas regulas: nunc redeamus ad rem.Loquebamur enim si nominatiuus in as exierit,quando mittit in a quando in e.diximus de es regula:quæ in a/mittit ablatiuũ & in e diximus de regula os: quia semper in e mittit.diximus de us regula quomodo obseruandũ sit:quæ regula plerũq; in e genere neutro mittit:præter illa duo uulgus & pelagus.In genere masculino uel fœminino:aut in u aut in o aut in e/mittit.quod ut cognoscas quando in o/quãdo in e quã do in u genitiuum attende.Si habuerit & ipse us in u mittit ab latiuũ tã in masculino q̃ in fœminino:& si in/i in o & si i is in e/ Ergo quantum necessitas temporis passa est,regulas non paucas nominum scripsimus.Pauca de pronominibus dicamus in qui bus non ardua moles est.

DE PRONOMINE.

P Ronomina aut finita sunt:aut infinita: aut minusq̃ finita.Finita sunt quæ notant certam personam: ut ego.Infinita ut quis,quicunq;,aliquis. Minusq̃ fini/ ta sunt pronomina:quæ non sic plene definiunt per sonam:ut non egeãt monstratore q̃uo ego.nam & ipsum tu non plene finitum est,nisi in personã direxeris digitũ. Sic ergo minusq̃ finita dicenda sunt.habent.n.quandã designa

tionem:sed nõ plenæ significationis quomodo ego.utputa po/
ne esse turbam/minime significãtius dicit in turbam tu/quomo
do de turba si dixerit unus-ego:sed ut de multis significem⁹ quẽ
quærimus:aut nomen adiicimus aut digitum intendimus : aut
appatet certius quem uocemus. Ego & tu:ille & iste & hic:& alia
quæ quasi possunt ex parte definire personam: minusq̃ finita uo-
canda sunt. Regula. Prima persona:quæ dicitur ego tam in sin-
gulari q̃ in plurali numero nõ habet uocatiuum casum:quia ne-
mo se uocat. sed quũ forte contigerit ut dicamus. o/ego o/ nos
non tam pronominis ratione q̃ interiectionis.i.dolendi gratia
cõtingit q̃ uocandi. Quæstio a qua declinatione ueniat quis,qd'
significat quibus : & unde ueniat ipsum quibus cum dicimus.
Sed dtũs pluralis cũ exit quis-ab abltõ singulari uenit: qui exit
a quo,cum noiatiuus exit qui non quis:quomodo in nominib⁹
a docto doctis a iusto iustis,sic a quo qs.datiuus pluralis qui exit
in bus.i.quibus ab ablatiuo uenit singulari:q exit a qui.quomo-
do in nominibus omnia quæ exeunt in ablatiuo in i-datiuũ plu
ralem in bus mittũt,sic in hoc pronomine-a qui ablatiuo datiuo
in bus quibus/eius nominatiuus erit quis nõ qui,quod antiqui
cõmuni genere dixerunt hic & hæc quis, ab hoc & ab hac qui:
ut adeo frequenter inuenimus lectum qui cum , quod significat
cum quo uel cum qua .Nam Virgilius ait,quom de fœmina lo/
queretur, qui cum partiri curas idest cum qua partiri. Quæ/-
stio alia pronominis,quæ ita obscura est,ut uix a paucis soluatur,
quare cum dicamus illud istud in genere neutro,'utputa illud
uel istud.templum,ipsud non dicamus'sed ipsum: Sed quæ in e/
exeunt in masculinis,ipsa sunt,quæ genus neutrum sic fecerunt,
ut illud istud ip̃m uero ideo non ipsud,quia apud antiquos ma/
gis in us intendebant nominatiuum generis masculini,ut dice/
rent ipsus.hoc habemus in Terentio ipsus pamphilus dixit-non
ipse pamphilus.Et quomodo in regula nominum omnia, quæ
in masculino genere us habẽt nominatiuo singulari, in fœmini
no a-habẽt-in neutro um.ut doctus docta doctũ-pius pia pium,
sic ex nominum regula emanauit anologia: ut ab hoc pronomi
ne(utputa quia ipsus dicebant antiqui)fiat in fœminino ipsa/in
neutro ipsum:quomodo dicimus de nomine iustus iusta iustũ.

p Ronomen quod dicitur idẽ & masculino & neutro seruit. nam & idem homo dicitur, & idem tempus. is ꝓnomen sic declinabis is homo, eius, ei, eum, ab eo. Et pluraliter ii. eorum eis uel iis, eos eis uel iis. Fœmininum ea, eius, ei, eã, ab ea. Et pluraliter eæ earum eis uel iis eas eis uel iis. Neutrum id eius ei, id ab eo. Et pluraliter ea eorũ iis uel eis, ea, iis uel eis. Ideo uolui hoc pronomen declinatum esse: quia facit aliquibus dubietatem præcipue in accusatiuo casu. Vnde si tibi mẽtio fuerit nominis naturalis in accusatiuo singulari sic dicis. utputa per idem templum transeamus. per id pelagus nauigemus. per iter pergradiamur: cui ad ornatum adiecta est em syllaba: & facit idem: non quia aliud significet id, aliud idẽ: sed idẽ ornatius dicimus, quomodo quidam. dã syllaba ad ornatum accessit: nõ quia aliud significet qui, & aliud quidam. Sic isdem, sic eadem acceperunt dem syllabam, non ut aliud significarent, sed ut euphonia esset. At enim studium fuit omnibus musicare latinitatem: & id addere: quod in aures 'laberetur: id demere quod rãcidius offenderet auditum. Dicta sunt de ꝓnomine illa quæ paulo obscura uiderẽtur. cætera .N. a diligẽtib⁹ artigraphis plene declinata sunt quæ facile reperias.

DE VERBO.

u ERBORVM Ratio ita lata ẽ, ut nominis: ita quoq; inusitata est: ut in nominibus demonstraui. Namq; plurima in uerbis quæ rancidule audiebantur, polita sunt: ut per anomaliam mollius sonarent: q̃ per rectam regulam: quam postea dicemus.

u Erba tribus modis accipimus, dicimus uerba pro fallacia, utputa dedit mihi uerba: dicimus pro sermonibus quibusq; : ut fecit uerba Cicero. dicimus uerba hæc & quæ per modos & tpa & personas declinamus. Sunt autem principalia uerba actiua, passiua, neutra, communia, deponentia. De cæteris uero dicemus istis catholicis & generalibus explicatis. Actiua sunt, quibus nos aliqua agere significamus: ut lego is it: scribo bis bit. Passiua sunt, quæ de actiuis nascunt: qbus nos pati aliquid enũciamus, ut legor legeris tur. scribor, scriberis scribit.

Neutralia sunt quibus nos nec agere, nec pati aliqd demonstra/
mus, ut sedeo, iaceo, sto, & alia in quibus nullum negocium est
nec agendi nec patiēdi. Cōmunia sunt quæ in or desinūt, nunq̄
in o & tam agere q̄ pati significant, ut criminor illum. criminor
ab illo. non enim dicimus crimino illum. Deponentia sunt, q̄
deponant passiuitatem & sumant actiuitatem cum passiue enun
cientur. i. r. littera, nihil tamen patiuntur, sed solum agunt, ut lu
ctor luctaris luctatur, conuiuor conuiuaris, loquor, nanciscor &
cætera talia. Sane illud monem⁹, quomodo in nominib⁹ maior
q̄ritas est masculini & fœminini generis. neutri uero minor &
cōmunis, Sic & in uerbis multa fuerūt actiua multa æque & pas
siua, non tanta neutralia, nec cōmunia, nec deponentia. Et ꝑpter
hoc regula actiuoꝝ passiuorumq; in immensum tenditur. cæte-
rorum uero uerborum regulæ a diligentibus colliguntur. Ergo
diximus de generibus quot sunt, nunc dicendū de cōiugationi/
bus, per quarum regulas omnia uerba sine offensione fundūtur.
quas coniugationes siquis animaduerterit diligenter, quasi ex
uado uitiorum emergens citius ad postem latinitatis accedet.
Quærendum est autem de illis quot & quæ sunt, ubi quærantur
quo proficiant. i. quid te doceant cauere.

S Vnt autem. a. e. i. Sed hæc tertia tam correpta est q̄ pro
ducta. Sed correpta aliam uim habet præsentis sui. aliā
productam diximus. Quot sunt & quæ sint dictum est.
Vbi quærantur. Queruntur aūt indicatiuo modo tempore præ/
senti secūda persona ante nouissimam litteram, sed in actiuis &
neutralibus in aliis uero trib⁹ uerbis passiuis & cōmunibus & de
ponentibus ante nouissimam syllabā, quod ut scias apertius in-
timabo. Dixi. n. ubi quærendū sit. Restat quarta pars quæ nos
docet quare inuentæ sunt. i. ob quā utilitatem. Earum igitur uti
litas duplex est docet te de futuro tempore, quādo in am syllabā
exeat: qn̄ in bo. docet iterum infinitum modum qn̄ corripitur:
quādo producitur. Ergo redeamus ad primam cōiugationem &
de eadem lucidius tractemus.

P Rima coniugatio: quæ est. a. quæritur in actiuis &
neutralibus uerbis ut diximus ante nouissimā litterā
in secūda ꝑsona, & uenit ab his q̄ttuor modis, ab o ut

clamo clamas clamat, ab eo, ut cõmeo cõmeas cõmeat. ab io ut lanio as at. ab uo ut fluctuo as at. Atqui cognoscis utiq; primam esse iam q te doceat, hinc attentius considera, ut talia quom in bo mittas futurum tempus ipsorum ut clamabo, dicas laniabo fluctuabo comeabo. Ecce docui te de pmissiuo tpe de infinito docebo te. Et quia pducere debes eũ: dicas clamare laniare, fluctuare, cõmeare, ut ante re nouissimam a/littera produci possit: semper dicimus de prima deinde de secũda, quæ dicit e. & uenit abuno mõ id est ab eo tm̃, ut terreo terres: doceo doces præbeo præbes sedeo sedes hæreo hæres. Ergo & hæc quomodo supior parem regulã dat, ut pmiscuum modũ in bo mittat ut tenebo docebo, præbebo, sedebo habebo. Et sic omnia huius regulæ obseruabis. Sic etiam infinitum pducit quomodo prima cõiugatio terrere, docere, monere, sedere. Ergo duæ istæ parẽ regulam habent. Remanet tertia cõiugatio quæ tam producta q̃ correpta, quæ & ipa quæritur ubi etiã superiores: sed in actiuis ut diximus & neutris uerbis. Venit autẽ ab his modis ab o. ut lego legis, scribo scribis, ab io ut rapio rapis, acio acis. ab uo ut ruo ruis, fluo fluis, Ergo & hæc te docet ut futurum tempus mittas in am non in bo qũo superiores, & facit am ut legam scribam. nec dicas faciebo, scribebo, legebo. quia tertia cõiugatio. Nam semper pmissiuum tempus mittit in am. Quam cõiugationem, ut dixi quæris in secũda psona ante nouissimam litteram. Infinitum uero modũ corripit ut legere facere, scribere ruere. nõ qũo supiores pducit, quantum aptius dictum est, potuit de tertia correpta. Nunc attẽde quæ sit ratio tertiæ productæ uel quomodo potest discerni a tertia correpta, quum utraq; in uno i/constent: quod ante nouissimam litterã est. puta exẽpli gratia. dicim⁹ fugio fugis. & sentio sentis p is unde hẽs intelligi utrũ correpta an pducta sit. hoc intelligit sic. i. de ipatiuo mõ si exeat in i/a tertia pducta uenit ut sentio sentis ĩperatiuo mõ senti facit. Haurio ĩpatiuo modo auri facit seruio seruis, imperatiuo modo serui facit. Tertia uero correpta. licet simili forma exeat tamẽ hoc discernitur de ipso imperatiuo. quẽ semper in e mittit ut fugio fugis fuge facit ruo ruis rue facit. Ergo discernuntur sic: quia correpta in e. mitti t imperatiuum, pducta in i. Sed quid docet ipa tertia producta attende cuius futurorum tẽpus etiam ẽ in bo, sed magis in am: utputa de futuro si dicim⁹

seruio seruiã & seruibo, nescio nesciam & nescibo. Infinitũ uero pducit semp utputa aurire, sentire, uescire. Nam regula est actiuorum & neutraliũ uerbo℞ ut in quacunq; cõiugatione addas re syllabam ad imperatiuum modum, utputa prima coniugatione exit imperatiuus in a/ ut clama uoca, lania, adduce re: & facit infinitiuum clamare laniare uocare. A secunda coniugatione exit imperatiuus productus in e. huic adduce re: & facit infinitum mone monere, doce docere, præbe præbere. A tertia coniugatione correpta exit imperatiuus in e correptam, hui adduce re: & facit infinitum ut scribe scribere, lege legere, tolle tollere A tertia cõiugatione pducta imperatiuus exit in i. huic adduce re: & facit infinitũ, serui seruire, audi. audire, hauri haurire. Sed quæstio de dic duc & fac. Nunq̃.n. addita re itegre sonauerit infinitiuus: sed hoc usu plurimum ualuit. Nam Virgilius dicit dice & Terentius face, quibus si addiicias re, faciunt integre sonare infinitiuum modum dicere, facere, ducere.

h Abunde dicta sunt de coniugationibus actiuo℞ neutraliumq;. quæ quærunt ut diximus in secũda psona ante nouissimam litteram nunc restat de passiuorum cõmunium & deponentiũ uerbo℞ coniugationibus dicere, quæ queruntur ante nouissimam syllabam non litteram, utputa clamor clamoris: ante ris syllabam a/ habet prima coniugatio: quæ in bor habet mittere promissiuum: ut clamabor clamaberis clamabitur clamabimur clamabimini clamabuntur. In communibus primæ coniugationis utputa criminor criminaris, a ante ris syllabam in bor habet mittere promissiuum: ut criminabor criminaberis criminabitur criminabimur criminabimini criminabuntur. In deponentibus primæ coniugationis ut luctor luctaris ante ris syllabam a. littera est. quæ in bor mittit promissiuum modum: ut luctabor luctaberis luctabitur, luctabimur luctabimini luctabuntur. Diximus de prima coniugatione passiuorum, communium, deponẽtiumq; uerborum: quæ ante nouissimam syllabam quæruntur, Nunc deindede secunda coniugatione ipsorum uerborum: & quæ similiter illic quæruntur. Vbi primum in passiuis: ut moneor moneris ante ris e. sed inuenimus quæ est secunda coniugatio: quæ in promissiuo

tempore exit in bor, ut monebor moneberis monebitur monebimur monebimini monebuntur. In cõmunibus uereor uereris ante ris e inuenies. quæ mittit pmissiuũ in bor ut uerebor ue/reberis uerebitur. uerebimur uerebimini uerebunt̃ cõe est. N. ut uereor te. uereor a te. In deponentibus ut medeor mederis ante ris e inuenies: quia futurum tempus in bor: ut medebor medeberis medebitur medebimur/medebimini medebũtur. Remanet tertia coniugatio: cuius locum impleuit quarta littera correpta: ut in passiuis legor legeris legitur: Ante ris e est. sed quia correptum est locum tenet per i. sic per hoc ante e/correptũ est quod cedet & per i quoniam in actiuis promissiuum modum in am mittit non in bo: sic in passiuis in ar mittit. nõ in bor, sic in cõib⁹ & deponẽtibus: utputa sequor sequeris ante ris e/ correptum est pro correpto & mittit promissiuum in ar, ut sequar dicas non sequebor. Remanet tertia coniugatio producta utputa in passiuis: ut nutrior nutriris: quæ ante ris ĩ pductũ habet. Ergo quia i est. exigit ar ut dicamus de futuro ut nutriar. & qa pducta exigit bor ut dicamus nutribor. Ergo sic obseruabis in communibus & deponentibus. Infinitus uero ipsorum uerborum a prima & secunda & tertia producta in ri exit: utputa a prima ut clamari: a secunda ut moneri, a tertia producta nutriri. A tertia uero correpta nunq̃ exit in ri sed in. i. utputa legi dicimus infinitiuo & scribi. non legeri, & scriberi. Sic ungi nõ ungeri: quia ungo dicimus non ungio. Nam quomodo de ungeri & ungi habita quæstione: quid diceremus, sic de tergeri & de tergi: sed infinitiuo tergeri dicim⁹ nõ tergi, qa Indicatiuo tergeo facit: nõ tergo sic in cæteris obseruabis, ut ubi inueneris secundam coniugationem ri habere infinitiuo modo/eo dicas indicatiuo actiuæ significatiõis ut caueri. doceri, terreor, terreri, coherceor, coherceri, licet pauca primæ coniugationis in eo exeant indicatiuo actiuæ significationis, utputa meo meas, beo beas, laqueo laqueas, nauseo nauseas enucleo enucleas, creo creas exceo excreas, eodem modo queo & eo, quæ duo tñ tertiæ coniugationi cesserunt ad productum. Sunt autem pauca uerba, quæ magis per anomaliã dicuntur, ut fero fers, uolo uis, sum es, edo es. Quantum ratio postulauit de coniugationum ordine tractauimus. Nunc de participiis pauca dicenda sunt.

P Articipia dicta sunt:q partem capiāt nominis:partemq uerbi. Trahunt enim a nomine casus, a uerbo tempora: utputa legens lecturus. Ecce.n. tractum a uerbo aliquid idest tempus. Nam legens præsentis temporis participium est:lecturus futuri:& declinantur quomodo nomina:utputa sic. legés huius legentis huic legenti:& sic per omnes casus declines tā singulariter,q̄ pluraliter. Sic & hic lecturus huius lecturi huic lecturo &c. Ecce traxit a nomine declinationem. Sane omnia participia in præsenti tempore,aut in ans exeunt:& ueniunt a prima cōiugatione:ut amans,clamans:aut in ens:& ueniunt a secūda uel tertia correpta, uel producta:ut metuens,legés,seruiens. Nā mœrens a secunda coniugatione est:legens a tertia correpta: seruiés a tertia producta:futuri temporis participia semper in rus exeūt ab omnibus uerbis:nisi passiuis:præteriti temporis semper aut in tus,aut in sus,aut i xus. In tus,ut lectus,scriptus,amatus. In sus ut falsus,lapsus. In xus ut nexus. est unum in uus ut mortuus futuri temporis. Participia a passiuis,uel cōmunibus semper. Nam deponens nunq̄ habet duo futura. neq enim dicimus luctandus ē ille,aut nascendus:sed habet unum:ut luctaturus, nociturus, locuturus:licet apud ueteres talia quoq cōis generis reperiantur. Sane regula est. Participia omnia præsentis temporis generis eē omnis: idest quæcunq exeunt in ans,quæq in ens:ut hic & hæc & hoc amans,legens,seruiens.

DE ADVERBIO

A Duerbia aut ab aliis ueniūt:aut ex se: sūt loci tpis:utputa loci hic istic illic &c. quæ locum significāt. Temporis ut hodie cras heri &c. quæ tempus significant. Ab aliis aduerbia ueniunt:aut a nomine,aut a participio:ut a docto docte: a iusto iuste. Sane aduerbiorum biformis regula est. ablatiuo.n. diriguntur aduerbia. nam si habuerit ablatiuus o-aduerbium in e-mittit ut supradictum est a docto docte:a iusto iuste: ab impio impie a religioso:religiose. Si uero ablatiuus in -i-exierit aduerbium in ter exierit:ut a simili similiter:ab agili agiliter: a ueloci uelociter:a forti fortiter:a grandi granditer:

DE PRAEPOSITIONE

P Ræpositiões notæ sunt accusatiue,& ablatiue: utputa ad præpositio masculinis,ut ad illum uado:fœmininis ad il lam uado. In neutris ad illud uado tẽplum, uel theatrũ. Et pluraliter in masculino ad illos,in fœminino ad illas,in neu/tris ad illa templa uado. Sane si tibi per hoc nomen interroga/tio fit:utputa si dico ad quẽ uadis? ad quam? ad quod? In plura li uero uide ne dicas ad templa uadis, sed ad quæ templa, sic ad quæ loca pergis? sic ad quæ palatia? ad quæ spatia: & alia simili/ter. In ablatiuis autem dicimus a te uenio: sic ab illo a theatro. ab illa,a nobis ab ædibus,ab illis uenio. remanent præpositiões utriusq; quæ discernũt de motu,& situ, De motu utputa quo is? uides quia mouet. sed quid respõdebitur? ad actum casum, ut di cas in forum,in templum. in balneum. Si uero situs est: & signifi cat se fuisse alicubi,in ablatiuo respondebis, ut dicas in foro fui. Ergo tu sic attende: ut si fuerit alicubi respondeas ablatiuo si ad/huc uelis ire accusatiuo. Abunde dictum sit de præpositionibus. Nam cætera habemus in artibus plenissime dicta.

Rhemnii Palæmonis grammatici libello FINIS

ARS ASPRI IVNIORIS GRAMMATICI.

RS Est comprehensio præceptorum ad utilitatẽ usui accomodata per artificis sui exercitationem, medendi ut medici: declamãdi ut rhetoris: legendi ut grammatici. Grãmatica est scientia recte scribendi, & nunciãdi, interpretandiq; poetas per historiam formatam ad usum, rationemq; uerborum. Quod Terentius etiam Varro primum: ut adhuc rudem, appellatam esse dicit litteraturam.

DE LITTERA

Littera est minima pars uocis explanatæ. Sũt autem ut etiam ratiocinatore usu receptum est. litteræ latino sermoni accommodatæ una & .xx. quibus græcorum accedũt duæ. z. & y. Nam Mezentium, & Hylam, & alia nobis peregrina nomina scribere & enunciare proprio sono non possumus. Litterarũ aliæ uocales sunt, aliæ cõsonantes. Vocales quinq; a e i o u. Consonantium aliæ semiuocales vii. f l m n r s x. Mutæ. viii: b c d g h k p q t. item h in earum numerũ redigitur: quãdo nõ aspirationis, sed litteræ loco ponitur. Littera tribus modis intelligitur nomine: quo enunciatur: potestate: qua ualet: figura qua scribitur. Syllaba est litterarum inter se coeuntium una iũctura, uel enunciatio litteræ uocalis adiũctione temporis. Syllaba autem sine uocali littera, uel litteris non potest fieri. Syllabarum aliæ lõgæ, aliæ breues. Longæ aut natura sunt, aut positione: & habent bina tempora. Natura duobus modis intelligitur: aut cum uocalis per se longa est: aut cũ uocalis uocali inter se iunctæ, pducunt ut ae. Positiõe longæ syllabæ fiunt modis octo. Primo modo quotiens desinit in consonantem: & excipitur ab altera cõsonante: ut Arma uirumq; cano. Ar. n. syllaba positione fit longa: quia desinit in consonantem. r. & excipitur a consonante. m. ita & Arma ui- dactylus: qui constat ex longa, & duabus breuibus. Secundo modo fit longa syllaba: quotiens desinit in duas consonantes, ut Ast ego quæ diuum incedo. Ast. n. positione longa est, quia desinit in -s/ & -t- ambas consonantes. Tertio modo lõga syllaba est positione, quotiens excipitur a consonatibus duabus

ut atrides. Nā & si/a/correpta est, tñ positione fit lōga, qa seqtur. t &. r/ Quarto mō quotiēs definit syllaba ī duplicē litterā, ut ex il/lo celebratus honos. Quito quotiēs syllaba excipit a duplici lra ut Exulib⁹ne dat ducēda Lauinia teucris. Sexto quotiēs excipit a uocali cōsonātis loco posita. ut At uero ingētē qtiēs Mezētius hastā. Septio quotiēs definit syllaba in uocalē loco consonantis positā & excipit a consonāte, ut Audieras & fama fuit. Octauo mō quotiēs syllaba a uocali excipit consonantis loco posita: ut Troiaq; nūc stares Priamiq; arx alta māeres. Breues sūt syllabæ, q uocali correpta efferūt, & hñt tpa singula.

DE PEDIBVS

P Edes simplices sunt. xii. Bisyllabi, hoc est binarum sylla/barum quattuor. Pyrrhichius/ Spondeus. Iambus/ Trocheus. Trisyllabi, hoc est ternarum syllabarum octo, Anapestus. Dactylus, Brachysyllabus, Molossus, Amphibrachus. Creticus, Bacchius, Palimbachius. Pyrrhichius constat ex duab⁹bre/uibus, & est minimus, solusq; duo tempora habet, ut est homo. Huic contrarius est Spondeus, qui constat ex duabus longis, & habet tempora quattuor, ut est moles.

Iambus constat ex breui & longa temporum trium ut apes. Huic cōtrarius ē Trocheus, q cōstat ex lōga & breui tēpoꝝ triū ut uenter, Anapestus cōstat ex duab⁹breuibus & lōga tempo rum quattuor ut aries. Huic cōtrarius ē Dactylus q constat ex longa, & duab⁹breuibus temporum quattuor ut cælifer. Brachysyllabus: quē quidā Tribrachū uocāt: qui cōstat ex tribus breuibus tēpoꝝ triū, ut iaculū. Huic cōtrarius est Molossus, q cōstat ex tribus lōgis, & ē de simplicibus pedibus maxius tēpoꝝ sex, ut æneas. Amphibrachus cōstat ex breui & lōga & bre/ui tēpoꝝ qttuor ut amicus. Huic cōtrarius ē Creticus: quē & Amphimacrū appellant, q cōstat ex lōga, & breui & lōga tempo rū qnq; ut insulæ. Bacchius constat ex duab⁹longis, & bre/ui tēpoꝝ qnq;, ut Romanus. Huic contrarius est Palimbac/chius ex breui, & duabus longis tēporum quinq; ut Achates.

DE PARTIBVS ORATIONIS.

P Artes orōnis sūt octo. Nomē, ꝓnomē, uerbū, aduerbium, participium, coniunctio, interiectio.

DE NOMINE.

N Omē est ps orōnis, q̄ res q̄q; appellat, siue ē aīalis, ut homo, Cato. siue inanimalis. ut arbor. lapis. Siue ēt icorporalis/ ut perfidia, clemētia. Nomini accidunt qnq;. Qualitas Genus. Nume

rus·Figura·Casus. DE QVALITATE.

q Valitas nominis bipartita est. Aut.n.propria sunt nomi na, aut appellatiua. Propriorum alia prænomina dicuntur. ut. C. Caius. M. Marcus. Alia gentilia ut Iulius, Portius. Alia cognomina. ut Cæsar. Cato. Alia agnomina. ut Numidicus. Germaicus. Sūt & unica ut romulus, & bia ut Paris, Alexā/der, & q̄ oīa unius sunt, ut Publius, Cornelius Scipio Africanus. Appellatiuorum alia animalia dicuntur, ut hō bos. Alia inaīalia ut arbor lapis. Alia incorporalia ut sapiētia, prudētia. Alia gentē significant. ut gallus. græcus. Alia numerū. ut duo tres: Alia ordinē ut secūdus. tertius. Alia sunt primæ positionis. ut ager, capra. Alia deriuatiua ut agrarius, caprarius. Alia diminutia ut catulus catillus. Alia ad aliqd ut pr/mr. Alia q̄litatis. ut sapiens. doctus. Alia q̄titatis ut lōgus. latus. in qb⁹ duo frequētissima cōparatio/& suplatio expectat. Est.n. absolutū, ut doctus, lōgus. Cōparati/uum/ut lōgior. doctior. Suplatiuū ut doctissimus. lōgissimus.

DE GENERE.

g Enera noīum sūt qnq;. Masculinū ut hic Cato. Fœmininū ut hæc Portia. Neutrū ut hoc scānū. Cōe aut duobus generib⁹ ut hic & hæc sacerdos. aut trib⁹ generibus ut hic & hæc & hoc elegās. Promiscuū, ī quo aut masculina sunt semp ut coruus/turdus/aut semp fœminina. ut Aqla. Cornix.

DE NVMERO.

n Vmeri accidūt duo. singularis ut hic Cato. Pluralis ut hī Catones. Cōis ut dies nubes. Sunt quædā noīa semp singularia/ut aurū. oleū. Quædā semp pluralia ut puteoli, saturnalia. Alia forma singularia, sed ui pluralia. ut populus/exercitus. Alia cōtra forma pluralia ui singularia: ut idus Nonæ.

DE FIGVRA.

f Igura noīum duplex ē. aut.n. simplicia sūt noīa, ut pbus aut cōposita ut iprob⁹. Cōponūtur āt noīa mōis q̄ttuor. Aūt.n. ītegra corruptis iūgunt ut isulsus, aut corrupta corruptis: ut Armiger: aut ītegra ītregris ut impotens: aut corrupta integris ut Armipotens.

DE CASV.

c Asus noīum sunt sex. Ntūs ut hic Cato. Gtūs hui⁹ca. Da. huic ca. ac. hūc catonē. Vo. o ca. ab. ab hoc catōe. addūt & septimū casum ueluti cū dicim⁹ nos terra uel mare uectos, q spēm ablatiui hēt, nec tñ est. Ipse. n. aliquotiens p actūm liquidius explicat nō utiq; terra uel mari uectos, sed per terram

uel mari uectos. Ex hoc sensu est. Multum ille & terris iactatus & alto. Sunt quædam nomina, quæ non flectuntur in uarios casus declinata, sed una appellatione per omnes articulos efferútur, ut frugi, nequam, quæ græci monoptota appellant. Sunt quæ de/clinationem omnino in quosdam casus non recipiút, ut fas ne/fas tantum per nominatiuum. & spóte tantum per ablatiuum in usu habetur.

DE PRONOMINE

PRonomen est pars orationis, quæ idem quod nomé, sed minus plene significat. Pronomini accidunt qualitas, si/gnificatio, positio. genus, numerus, ordo, figura, persona, casus. Qualitas est quia aut sunt infinita pronomina, ut quis, aut finita, ut ipse. Significatio pronominum in octo partes diuisa é, aut enim personam significát, ut quis, quæ, aut rem ut hoc, istud. aut gentem, ut cuias nostras, aut numerum ut quot tot, aut ordi/nem ut quotus, totus, aut qualitatem, ut qualis, talis, aut quantita tem, ut quantus, tantus, aut ad aliquid ut quidam quædam, aut utraq; singularia sunt. ut meus, tuus, aut utraq; pluralia, ut nostri uestri, aut extrisecus singularia, ut noster, uester: aut intrinsecus pluralia. ut mei tui. Positio est, qua spectatur utrum interrogati/ua sint pronomina, ut quis uter, aut responsiua. ut hic, iste aut se/gregatiua, ut quisquis, uterque aut priuatiua nequis, neuter nemo, nihil. Numerus pronomini accidit singularis, ut ego quis, pluralis ut nos quanti. Communis ut quæ quanta. Numerus apud græcos propter dualem numerum modos ha/bet nouem. In sermone nostro quattuor. aut enim unius nume/rum significamus. ut meus, tuus, aut multos multorum. ut nostri uestri, aut unum multorú/ut noster/uester, aut multos unius ut mei/tui. sui. Ordo accidit pronominibus. Nam aut præpositiua sunt pronomina/ut quis. quantus, aut subiunctiua ut is tantus. Figura pronominum duplex est. aut simplicia sunt pronomina/ut ego, tu aut composita. ut egomet, tumet. Persona pria ut mei mihi, Secunda ut te tibi, Tertia ut se sibi. Persona finitis tantum pronominibus accedit. Infinitis nunquam. Casus sunt sex. No/minatiuus ut quantus. Genitiuus, ut quanti. Datiuo ut qnanto. Accusatiuo ut quantú. Ablatiuus ut quanto. Vocatiuus rarus est. Sed tamen inuenitur ab eo quod est meus o meus.

DE VERBO.

u Erbum est pars orationis actum, aut passiuitatem cum tẽpore & persona significans. Verbo accidunt qualitas significatio, numerus, figura, tempus, persona, coniugatio. Qualitates sunt quinq; finita ut lego. Imperatiua ut lege. Optatiua ut utinam legerem. Adiunctiua cum legam. Infinitiua ut legere. Significationes sunt quinq;. Actiua ut lego. Passiua ut legor. Neutra quæ habet speciem actiuæ, sed non habet uim, quia non habet passiuitatem, ut curro. Deponens quæ habet speciem passiuæ, sed non habet uim: quia non habet actiuitatem, ut suspicor. Cõmunis quæ & agendi, & patiendi pariter obtinet interpretationem, ut consolor illum, & consolor ab illo. Numeri duo singularis, ut lego, pluralis ut legimus. Figuræ sunt septem. Simplex ut lego, composita ut relego, Inchoatina ut calesco. frequẽtatiua ut lectito. Desideratiua ut dormito. Impersonalis, ut piget tedet, & alterius formæ ut statur. Paragoga, ut facesso, lacesso, capesso. Tempora sunt tria, præsens ut lego. Præteritum ut legi. Futurum ut legam. Præteritum rursus diuiditur in præteritum imperfectum ut legebam, plusqu imperfectum ut legerã. Personæ sunt tres. Prima ut lego. secunda ut legis. tertia ut legit. Coniugationes sunt quattuor. Prima si quando uerbum finitiua qualitate singulari numero præsenti tempore secunda persona per a & / s / littera enunciatur ut laudas. Secunda cum per eundem uerbum in e & s litteras terminatur ut sedes. Tertia cum idem uerbum & / i & / s / litteris exit, ut curris, & producta ut uenis. Quarto cum aliquolibet modo uerbum effertur, ut odisti, meministi.

DE ADVERBIO.

a Duerbium est pars oratiõis, quæ uerbi uim explicat, ut scribo bene. Aduerbio accidit significatio: positio, figura, qualitas, quantitas. Significatio est in aduerbiis, cum expectamus qd significetur. Nam aut locum ostendunt, aut tempus, aut numerũ aut ordinem. Locum significãtia aduerbia aut in loco sunt, ut intus, aut ad locum ut intro, aut per locũ ut hac, aut e loco ut hinc. Tempora quæ significant aduerbia, aut infinita sunt, ut aliquãdo nuper, iam, alias, iampridem, quondam, aut finita ut hodie, nunc, cras, perendie, aut inconfuso finita ut olim, mox, tandem, sæpe, subito, repente, aut perfecta inconfuso, ut cottidie, semper, interea.

Aut sunt præsentia, ut cũ maxime nunc. Aut numerũ significantia aduerbia, ut semel. bis, ter. Aut ordinẽ, ut iterum tercio, quarto. Sunt aduerbia etiam negandi: ut non, haut. prohibẽdi ut ne. Aut promittendi, ut etiam quidni. Aud demonstrandi, ut en ecce. Aut optandi, ut utinam. Aut interrogandi, ut cur quid, quare nempe. Aut similitudinis ut ita, perinde, ueluti, ceu, itidem, quasi, qualiter & aliter. Et dubitandi. ut fortasse. Aut personaliter fiunt ut mecum tecũ, aut electiue ut potius: aut discretiue ut seorsum. Et congregatiue, ut una pariter simul. Aut declinatiue, ut fundi/tus: & quæ hiis proxima sunt: ut meatim, tuatim, raptim, sensim, tornatim, tractim. Aut sunt hortandi. ut eia, Aut uocandi, ut heus. Aut respondendi, ut heu. Aut euentũ significant, ut forte, fortuitu. Aut ab animo sumitur, ut sapienter, docte. Aut a corpore, ut ualẽter. Aut extrinsecus, ut bene, fortunate, nobiliter: Aut modum significant, ut satis largiter, nimis, parumper, plene, uaste. Positio accidit in aduerbiis cum quædã præpositiua sunt, ut qualiter, quædam subiũctiua, ut taliter. Figura aduerbiorum duplex est. Aut enim simplicia sunt aduerbia ut probe, aut composita ut improbe. Qualitas, & quantitas accedunt aduerbio cum aut ab/soluta sunt aduerbia, ut bene, alte, aut comparatiua, ut melius, altius. Superlatiue ut optime, altissime.

DE PARTICIPIO.

P Articipium est pars orationis partem a nomine, partem a uerbo capiens a nomine genus & casum: a uerbo tem/pora, & significationem, ab utroq3, numerum, & figuram. Participio accidũt sex. Significatio. tempus. figura/genus. numerus casus. Significationes sunt quinq3. Actiua quæ habẽt duo tẽpora præsens, & futurum. ut legens & lecturus. Nam semper ca/ret præterito. Passiua quæ habent duo tẽpora, præteritum, & fu/turum. ut lectus, & legendus. Nam præsens non habet. Neutra q̃ habẽt præsens & futurum. ut ueniens uenturus. Deponens quæ habet tria tempora, præsens, præteritum, & futurum: ut suspicãs, suspicatus, & suspicaturus. Cõmunis: quæ habet tempora quattuor, præsens, præteritum, & duplex futurum, ut consolans, consolatus, consolaturus, consolandus. Tempora participiis accidunt tria, præsens. ut legens, præteritum ut lectus, futurum ut lecturus

& legendus. Animaduertendum autem de temporibus est:& significationibus participiorum:q neq; actiua præterita,neq; neutra,nec passiua præsentia recipiunt. Figuræ sunt duæ simplex, ut legens.composita ut relegens. Genera sunt quattuor masculinũ ut lectus,fœmi.ut lecta.neutrum ut lectum. Cõmune ut legens. Numeri sunt duo singularis ut legens, pluralis ut legentes. Casus sunt sex. Nominatiuus ut legens,Ge.ut legentis Da.ut legẽti Ac.ut legentem Vo.ut o legens.Ab.ut a legente.

DE CONIVNCTIONE.

c Oniunctio est pars orationis copulans,ordinansq; sententiam. Coniunctioni accidunt uis,figura,ordo. Vis est cũ Aut cõplectendi sunt cõiunctiões:ut et:quæ atq;:Aut disiungendi ut uel,nec aut/ue.ne.cæterum. Aut dubitandi ut siue.seu/siquidẽ,Aut repetendi ut sed Aut ad aliquid ut magis. Aut rationales sunt ut quia.ideo/propterea/enim. Aut uincũt ut immo. Aut consentiunt ut etiam.ut cõparant Aut tam/ Aut subiiciunt sententiam/ut equidem enim/uero, Aut compellunt ut saltem/tamẽ/uidelicet. Aut concludunt quarum tres sunt species: Relatiuæ ut q̃q̃.quis/&si. Prælatiuæ.ut si.sin. Sunt & mediæ hoc est quæ inchoant sententiam:& includunt:ut et:atq;:quas generalitet complecti diximus. Aut connexiuæ sunt coniunctiones/ ut igitur/ergo.proĩde/itaq;/præsertim.quatenus. Aut rationatiuæ ut quoniam/quidem.quãdoquidem. Aut supernexiuæ ut similiter. Nam omnes suis nominibus designari nõ possunt propter multitudinem generum:aut subtilitatem discriminum:quibus aliæ ab aliis differunt. Sed ex his omnibus has quas enarrauimus:maxime usurpant. Figura coniunctionũ duplex est. Nam aut simplices sunt.ut uti, si aut compositæ. ut utinam siquidem. Ordo coniunctionibus accidit:cum quasdam in principio ponere possumus:ut q̃q̃/quasdam nõ possumus, & semper subiicimus,ut q;,ue.

DE PRAEPOSITIONE.

p Ræpositio est pars oratiõis,quæ præposita aliis partibus orationis uim & significationem eius adiuuat. Præpositiones sunt propemodum a.ab.cum/de.di.dis/per/ præ/

in ex,inter,præter,propter,apud,penes, trans,ante, sine,erga, ob, subter,am,con,e,pro,post,circum. Certus uero numerus propter difficultatem discriminandorum ab aduerbiis,& coniunctionibus significatuum non potest comprehendi. Indubitatæ tamen præpositiões existimantur ablatiui casus.vii.a.ab.de/pro.ex/cũ. præ. Accusatiui autem adnixæ plerũq; aduerbiorum uim habẽt. Suntq; omnino.xi.ad.per.ob.post.trans.apud.penes.ante.prope.præter.intra. Vtriusq; casus sunt duæ.in.et.sub. Aliæ præpositiones nunq̃ ab aliis partibus separantur:& non nisi uerbis,participiisq;, & aduerbiis participiorũ. Iunguntur uerbis sic cõcurrit,recurrit.participiis sic concurrens. Aduerbiis:sic:composite, requisite,disiecte,constricte. Aliæ omnino aliis partibus orationis carere non possunt:ut cum,apud,penes,neq; aliis q̃ casibus iũguntur,idest nomini,pronomini,participio,ut cũ Ciceróe,cum illo,cum delecto. apud Ciceronem,apud illum,apud delectũ,penes Ciceronem,penes illum,penes delectum. Conueniunt autẽ hæ aut accusatiuo,aut ablatiuo casibus.aliæ separari,aut iũgi possunt.ut sub.in.ex.separant hoc modo sub monte,ex mõte,i mõte. Adiunguntur sic,subscribit,irrepit. excurrit

DE INTERIECTIONE.

Interiectio est pars orationis affectum animi significans, aut indignantis ut hae,aut timentis,ut hui,aut recordãtis ut hem,aut silentium iniungentis,ut ist,aut immutantis,ut at at,aut admirãtis,ut pape,aut,phibentis,ut ah ah,aut conquirentis ut hah,aut gementis,ut uoi, uae,ut refectionis,ut euax, aut irridentis:ut bom,bax,ba,bo,uua. FINIS.

AELII DONATI GRAMMATICI DOCTISSIMI EDITIO PRIMA

DE VOCE.

VOX Est aer ictus sensibilis auditu quãtum in ipso est. Omnis autem uox, aut articulata est, aut confusa. Articulata est: quæ litteris cõprehendi potest. Confusa, quæ scribi non potest.

DE LITTERA.

Littera est pars minima uocis articulatæ. Litterarum aliæ sunt uocales, aliæ consonantes. Consonantium aũt aliæ semiuocales, aliæ mutæ. Vocales sunt: quæ p se quidem proferuntur, & per se syllabam faciunt. Sunt autẽ numero qnq;. a/e/i/o/u/ Harum duæ scilicet. i. & . u. transeunt in consonantium potestatem: quum aut ipsæ inter se geminantur, aut quũ aliis uocalibus iũgunt. ut Iuno, uideo, ueritas, uates. Hæ autem mediæ dicunt quia in quibusdã dictionibus expressum sonũ nõ habẽt. i. ut uir. v. ut optum⁹. Extra quã formã. v. littera interdũ nec uocalis habetur, nec consonans, quũ inter. q. litterã consonantẽ, & aliquam uocalem constituitur, ut quoniam quidem. Huic etiam digãma ascribi solet, quũ sibi ipsa præponitur. ut seruus, uulgus. Nam. i. litteram geminari in una syllaba posse plurimi negant. Latinæ uocales omnes produci, & corripi possunt. Atq; his solis aspirari quidam existimant. Semiuocales sunt, quæ per se quidẽ proferuntur, sed per se syllabam non faciũt. Sunt autem numero septem. f. l. m. n. r. s. x. Ex his una duplex est. x. Et liqdæ quattuor. l. m. n. r. Ex quibus. l. & . r. faciũt cõmunem syllabam. Et. s. littera suæ cuiusdam potestatis est, quæ in metro plerũq; uim cõsonantis amittit. Item ex his semiuocalibus septem. f. littera supponit liquidis. l. & . r. quemadmodũ muta quælibet, & cõem syllabã facit. Mutæ sunt, q̃ nec p se pferũt, nec p se syllabã faciũt.

Sunt autem numero nouem.b.c.d.g.h.k.p.q.t.Ex his duæ su/peruacuæ quibusdam imperitis esse uidentur.k.&.q.qui nesciũt quotiens.a.sequitur.k.litteram præponendam esse non.c. quotiens.u.seq̃ per.q.non p.c.scribendũ.excepto cur & cum ꝙ per c.scribendum est.quia inter.q.& aliam consonantem.u.sine altera uocali poni non potest.h.interdum consonans, interdum aspirationis creditur nota.y.&.z.remanent: quas litteras ꝓpter græca nomina assumpsimus.Altera nanq; uocalis est græca.Al/tera consonans duplex.Vnde fit ut quidam putent latinas litteras nõ plures esse q̃ decem & octo. Siquidem ex his uiginti & tribus una aspirationis nota est.h.uidelicet una duplex.duæ superuacuæ.k.&.z,duæ grææ.y.&.z. Accidunt unicuiq; litteræ tria nomen figura potestas. Quæritur enim quid uocetur littera,qua figura sit qui due possit.

DE SYLLABA

Syllaba est cõprehensio litterarum,uel unius uocalis enũ/ciatio temporum capax. Syllabarum aliæ sunt breues: aliæ longæ:aliæ cõmunes. Breues sunt:quæ & correptam uocalem habent,& non desinũt in duas consonantes,ut ast: aut in unam duplicem:ut lex:aut in aliquid:quod:sit pro duabus consonãtibus ut aio. Longæ autem sunt aut natura:aut positiõe.Natura,quum aut uocalis producitur:ut uel a. uel e.uel o. aut cum duæ uocales iunguntur:& diphthongon faciunt:ae.oe. au.eu.ai.ei. Positione longæ sunt syllabæ:quum aut correpta uocalis in duas desinit consonantes:ut ast.Aut cũ desinit in unã consonantem:& excipitur ab altera consonante:ut arma arcus. Aut in alteram consonantem:& in alteram uocalem:loco cõso/nantis positam,ut At Iuno at Venus.Aut in unã duplicẽ ut dux. Aut excipitur ab.x.duplici consonante,ut axis.Aut in.i.litteram solam:inter duas uocales loco consonantis positam: quam non nulli geminant:ut Aio te aeacida romanos uincere posse.Sũt ẽt syllabæ:quæ cõmunes uocanť,quũ correptam uocalem duæ cõsonantes sequũtur:quarum prior aut muta quæpiam est:aut.f.semiuocalis,& sequẽs liquida ut Vastosq; ab rupe cyclopas: Et uasto cyclopis in antro.Aut quũ correpta uocalis in unam desinit consonantem sequente.h.quæ a plærisq; aspiratiõis creditur no

ta:ut Terga fatigamus hasta:& Ibat ouans diuumq; sibi poscebat honorem. Aut quũ correptam uocalem duæ consonantes sequũ/ untur:quarum prior.s.littera est.ut ponite spes sibi quisq;.&.Vn/ de spissa coma. Aut quũ partem orationis terminat breuis sylla/ ba:quæ in unam desinit consonantem sequente uocali ut ẽ.Om nia uincit amor & nos cedamus amori. Aut quũ pars orationis desinit in longam quæ diphthongus appellatur sequente statim uocali. ut Musæ aonides & insulæ ionio in magno. Aut quũ ꝓ/ ducta uocalis est:uocali altera sequente. Aut quũ pronomẽ.c.lit tera terminatum uocalis subsequitur. Aut cum correptam uoca/ lem suscipit.z.littera cõsonans atq; duplex. Aut quũ correpta uo calis in unam desinit consonantem.sequente statim uocali in ea dem dictione:Longa syllaba duo tempora habet.breuis unum. Syllaba apud metricos semipes nominatur.

DE PEDIBVS

P Es est syllabarum & temporum certa dinumeratio. acci/ dunt unicuiq; pedi Arsis.Thesis.Numerus syllabarũ.Tẽ/ pus.Resolutio.Figura.Metrũ.Pedes disyllabi sunt q̃ttu/ or.Trisyllabi octo.Duplices sedeci.Ergo disyllabi q̃ttuor hi sũt.

Pyrricchius ex duabus breuibus temporum duum ut fuga.
Huic cõtrarius ẽ spõdeus ex duab⁹ lõgis tẽpoꝝ q̃ttuor ut æstas.
Iambus ex breui & longa temporum trium.ut parens.
Huic cõtrarius est trocheus ex longa & breui temporum trium/ ut meta. Trisyllabi octo hi sunt.
Tribrachus ex tribus breuibus tẽpoꝝ triũ.ut macula.
Huic cõtrarius est Molossus ex tribus lõgis tẽpoꝝ sex, ut æneas.
Anapestus ex duabus breuibus & lõga tempoꝝ q̃ttuor ut erato.
Huic contrarius est Dactylus ex longa,& duabus breuibus tem/ porum quattuor,ut Menalus.
Amphibrachus ex breui & longa & breui temporum quattuor/ ut carina. Huic contrarius est Amphimacrus ex longa breui & longa temporum quinq;.ut insulæ.
Bacchius ex breui & duabus longis temporũ quinq;.ut achates.
Huic contrarius est Antibachius ex duabus longis & breui tẽpo rum quinq;.ut natura. Duplices sedecim hi sunt.
Proceleu/maticus ex q̃ttuor breuibus tẽporũ q̃ttuor.ut auicula.

Huic cõtrari⁹ ẽ dispõde⁹ ex q̃ttuor lõgis.tẽpoꝝ.viii.ut oratores.
Diiambus ex duobus ĩambis ex breui,& longa & breui &longa,
temporum.vi.ut propinquitas.
Huic contrarius est ditrocheus ex longa et breui,& longa & breui .temporum sex.ut cantilena.
Antipastus pes ex breui,& duabus lõgis & breui .temporum sex ut saloninus.
Huic contratius est chorĩambus ex longa,& duabus breuibus & longa .temporum sex,ut armipotentis.
ĩonicus minor: ex duabus breuibus &duabus longis temporum vi.ut Diomedes.
Huic contrarius est ĩonicus maior: ex duabus longis,& duabus breuibus,ut iunonius.
Pæõ prim⁹:ex pria lõga,& trib⁹breuib⁹. tẽpoꝝ quiq; ut legitim⁹.
Pæon secundus :ex secunda longa & tribus breuibus. temporũ. quinq;.ut colonia.
Pæõ tertius : ex tertia longa,& tribus breuibus.temporum quinque.ut Menedemus.
Pæõ quattus:ex quarta longa & tri bus breuibus. temporũ quinque,ut celeritas.
His contrarii sunt quattuor Epitriti.
Epitrit⁹prim⁹:ex pria breui & trib⁹lõgis.tẽpoꝝ.vii.ut sacerdotes.
Epitrit⁹secũd⁹ex scda breui,& trib⁹lõgis:tẽpoꝝ.vii.ut cõditores.
Epitrit⁹terti⁹ex tertia breui & trib⁹lõgis.tẽpoꝝ.vii.ut dmosthẽes
Epitritus quartus ex quarta breui,& tribus longis.temporum septem.ut fesceninus.
Ex his deinceps alii pedes synzugiæ nascuntur.
Nam quemadmodum pedes disyllabi quattuor geminati.xvi. duplices faciunt.ita iidẽ cũ trisyllabis iũcti.xxx & duos de se reddunt. Trisyllabi uero cũ trisyllabis geminati.lx.&.iiii.colligũtur. Atq; excepto amphibracho & epitrito:quem metrici isformẽ et inconditum iudicãt,quorum alterũ tripla.alterũ epitrita diuisione partimur Vniuersorum pedũ trina cõditio reperit in aliis enim æqua diuisio est:in aliis dupla:in aliis sescupla . Et pria dactylica,secunda ĩambica:tertia peonica nominatur.sunt in uno quoq; metro pedes legitimi. Sunt ẽt nothi. Simplices pedes nõ amplius quã ternas syllabas habẽt.duplices nõ amplius q̃ senas.

DE ACCENTIBVS.

t Onos alii accẽtus:alii tenores noĩant.Tõi igiť tres sũt acutus,grauis.& circũflexus.Acutus cũ ĩ græcis dictiõib⁹ulti/mũ:penultimũ:& añpeultimũ apud latinos penultimũ & antepenultimum tenet:ultimũ nunq̃.Circũflexus aũt quotlibet syllabarum sit dictio:nõ tenebit nisi penultimũ locũ.Grauis in eadẽ dictione,uel cũ acuto,uel cũ circũflexo poni potest. Et hoc illi nõ est cõe cũ cæteris.Ergo monosyllabas quæ correptã uocalẽ habebunt:acuto accentu pronunciabimus ut páx.fáx.píx.níx.núx. Quæ productam uocalem habebunt:circũflexo accentu pronunciabimus.ut rẽs.dõs.spẽs.In disyllabis:quæ priorem productam habuerint.& posteriorẽ correptã:priorẽ syllabã circũflectemus: ut Mẽta,Crẽta,Rõma.Vbi ambæ ꝓductæ,uel posterior syllaba producta fuerit uel ambæ correptæ fuerint acuemus priorẽ: siue illa correpta fuerit,siue ex producta,ut léges . Réges.bónus .má/lus.népos.hónos.In trisyllabis,& tetrasyllabis. & deinceps si penultima correpta fuerit. acuemus añpenultimã, ut Túlli⁹ hostílius.Si penultĩa positiõe longa fuerit ipsa acueť & añpenultima graui accẽtu ꝓnũciabiť:ut Càtéllus.mètéllus. Ita tñ si positione lõga fuerit:nõ ex muta & liqda.nã mutabit accẽtum.ut látebræ, ténebræ.Si ultĩa breuis fuerit:penultĩa uero natura lõga.penultima circũflecteť,ut cethẽgus.perõsus.Si ultĩa quoq; natura longa fuerit.penultĩa acueť.ut athénæ.micénæ. In cõpositis dictiõi/bus unus accẽtus ẽ:nõ min⁹q̃ in una ꝑte orõnis,ut maléfanus in tereáloci . Accẽtus in itegris dictiõib⁹obseruanť:In ĩteriectiõib⁹ aũt et in peregrinis uerbis,& ĩ barbaris noĩbus nulli certi sũt ac/cẽtus.Accẽtuũ aũt legẽ,uel distinguẽdi:uel ꝓnũciãdi rõ:uel di/scernẽdæ ambiguitatis necessitas sæpe cõturbat.Sane græca uerba græcis accẽtib⁹meli⁹ efferim⁹. In latinis nũq̃ acutus accẽtus ĩ ultĩa syllaba poni põt:nisi discretiõis cã, ut in aduerbio ponẽ ne uerbũ impatiui modi puteť eẽ.Neq; circũflexus nisi in ea ꝑticula q̃ est ergõ. Acut⁹.accẽtus ẽ nota ꝑ obliquũ ascẽdẽs ĩ dexterã ꝑtẽ ita./.Grauis nota à sũmo in dexterã ꝑtẽ descẽdẽs ita.\ Circũflexus nota de acuto,& graui facta ita .^. Longus est linea a sinistra in de xteram partẽ æqualiter ducta ita._.Breuis est uirgula, similiter iacens: sed pandaà superiori: atq; contractior fit ita .u. Hyphen est uirgula subiecta uersui ita .‿. hac nota subterposita duo uerba:quum ita res exigit: copulamus ut ante‿tulit gressũ & Turnus ut ante‿uolans tardum præcesserat: Huic contraria

diastole Apostrophos dasea psile

est diastole:dextra pars quædam circuli ad imam litteram apposita ita ·›· Hac nota male coherẽtia discernũtur ut est Ereptæ uirginis.,.ira:& Viridiq; in littore cõspicitur.,.sus.Apostrophos itẽ circuli quædam pars.sed ad summam litteram apposita.Hac nota deesse ostendimus parti orationis ultimam uocalem:cuius cõsonans remaneret,ut est Tantoń me crimine dignum:duxisti.ꝓ tãto ne me.Cæterum dasiam ⊢.& psilen .⊣. apud latinos.h.littera uocali addita uel detracta significatur.

DE POSITVRIS.

positurę distinctio subdistinctio media distinctio

Res sunt positutæ:uel distinctiones:quas thesis græci uocant.Distinctio.subdistinctio.Media distinctio. Distinctio est ubi finitur plena sentẽtia:huius punctum ad summã litteram ponimus ˙ Subdistinctio est ubi multũ superest de sententia:quod tamen necessario separatum mox inferendũ sit: huius punctum ad imam litteram ponimus . Media distinctio ẽ ubi fere tantum de sententia superest quantũ iam diximus: quũ tamen respirandum sit:huius punctum ad mediam litteram ponimus · In lectione tota sententia periodos dicitur,cuius partes sunt cola,& comata. FINIS.

DONATI VIRI CLARISSIMI DE OCTO PARTIBVS ORATIONIS EDITIO SECVNDA

p ARTes orationis sunt octo. Nomen: Pronomen: Verbum: Aduerbium: Participiũ Coniũctio:Præpositio:Interiectio. Ex his duæ sũt principales partes orationis: Nomen & uerbum. Latini articulum nõ adnumerãt. Græci interiectionem. Multi plures: multi pauciores: partes oratiõis putant. Verum ex his tres sũt quæ sex casibus inflectuntur. nomen pronomen & participium.

DE NOMINE.

n Omen est pars orationis cum casu: corpus aut rẽ proprie cõmuniter ue significnas. proprie ut Roma: tyberis cõmuniter ut urbs & flumẽ. Nomini accidũt sex. qualitas. cõparatio. genus: numerus: figura: casus. Nomẽ uni⁹ hoĩs appellatio multarũ uocabulũ rerũ ẽ. Sed mõ noĩa generaliter d cim⁹ Qualitas noĩum biptita ẽ. Aut. n. ꝓpria sũt noĩa aut appellatiua Proprioꝝ noĩum secũdũ latinos quattuor sunt spẽs. Prænomẽ nomẽ: cognomẽ: & agnomen. ut. P. Corneli⁹ Scipio Affrican⁹ Oĩa prænoĩa aut singulis litteris notãt. ut. C. Cæsar. L. Catilina aut binis. ut. Cn Põpei⁹, aut ternis ut sex, Rosius. Appellatiuorũ noĩum multæ sũt spẽs. Alia. n. sunt corporalia ut hõ: terra: mare Alia incorporalia ut pietas iusticia: dignitas. Alia sũt primæ positionis ut mõs: schola. Alia deriuatiua ut montanus scholasticus alia dimiutiua ut mõticulus scholasticulus. Diminutiuorũ noĩa tres sunt gradus quorũ forma quo magis minuitur crescit sæpe numerus syllabarum. Sunt etiam quasi diminutiua quorũ origo nõ cernitur: ut fabula: macula: tabula: uinculũ. Et sunt noĩa tota græcæ declinatiõis ut temesco: calipso: pan. Sũt tota cõuersa in latinã regulã ut polyde⁹: pollux: odysse⁹: ulysses. Sũt ĩ græcã latinãq; formã q̃ notha. appellãtur ut achilles: agamẽnõ. sũt alia

Omõima q̃ una appellatiõe pluta significat ut nepos, acies, aries sunt etiam alia simonima uel polionima ut terra, humus, tellus, ensis, mucro, gladius, alia patronymica, ut pelides: atrides, Hæc & ab auis & a patribus sepæ fiunt i his q̃ græca sũt, siue masculina siue fœminina fuerit, græcã magis seruabimus regulã, alia horũ masculina aut iñ des exeũt ut atrides ab atreo, aut in ius ut pelei⁹ a peleo, aut in ion ut nerion a Nereo. fœminina aũt aut in is exe unt ut atreis, aut in as ut pelias, aut in e ut nerine. sũt alia thethica idest possessiua q̃in ius exeunt ut euãdrius ensis. agamemnoniæ mycenæ. Et alia mediæ significatõis & adiectiua noibus ut ma/gnus, fortis dicimus. n. magnus uir, fortis exercitus. Hæc etiã epi-theta dicuntur. alia qualitatis ut bonus malus. alia quãtitatis ut paruus magnus. alia gẽtis ut græcus hispanus. alia patriæ ut thebanus. romãus. alia numeri ut unus. duo. alia ordinis ut primus secundus. sed primus de multis, de duobus prior dicitur, sicut de duobus alterũ dicimus. Ita de multis alium. sunt aila ad ailquid dicta ut pater, frater, sunt alia ad aliqd quodã mõ se hñtia ut dexter, sinister. Hæc & cõparatiuũ gradũ admittunt, nõ destrior, & sinistrior, sed desterior, & sinisterior. sunt alia generalia, ut corpus animal. alia spãlia, ut lapis hõ, lignũ alia facta de uerbo ut dictor, factor, lector. alia similia participiis, ut demẽs, sapiẽs, potens, alia uerbis similia, ut comedo, palpo, contemplator, speculator.

DE COMPARATIVO.

C Omparatiõis gradus sunt ttes. Positiuus. Comparatius. Superlatiuus. Positiuus ut fortis. Cõparatiuus ut fortior. Suplatiuus ut fortissimus. sed cõparatiu⁹ gradus generis est semp cõis. cõparantur aũt noia, quæ aut q̃litatẽ, aut q̃titatẽ significant. sed nõ oia noia p oẽs gradus exeũt. aliquãdo. n. positiuus tm̃ inuenitur ut mediocris. aliqñ positiu⁹, & compatiuus, ut senex, senior. Iuuenis. iunior p syncopã. aliqñ positiuus, & suplatiuus, ut pius, piissimus. Nã pro secundo gradu magis aduerbiũ ponit, ut magsi pius. aliquãdo cõparatiuus, & suplatiuus, ut ul/terior, ultimus. Aliqñ superlatiuus tm̃, ut nouissimus. Extra hanc formã sunt, ut bonus, & malus, & magnus. Dicimus. n. bon⁹ melior optimus. malus peior pessimus. Magnus maior maxius. Cõparatio noium ꝑprie in cõpatiuo, & suplatiuo gradu est cõstitu-

ta. Nā positiuus p fectus, & absolut⁹ ē. Sæpe aūt cōparatiu⁹ gradus præponitur suplatiuo, ut stultior stultissimo, & maior maximo. Sæpe min⁹ positiuo significat quāuis recipiat cōpatione ut mare pōticū dulci⁹ quā cætera. Sæpe idē p positiuo positus min⁹ a positiuo significat quāuis recipiat cōpatione & nulli cōpatur Vt iā senior sed cruda deo uiridisq; senectus. Sunt noīa significatōe diminutiua itellectu cōpatiua ut grādiusculus, miusculus, maiusculus. Cōpatiuo & suplatiuo tā aut min⁹ aut minie. aut magis aut maxie adiici nō oportet. Adiiciuntur aūt positiuo tm̄. Dicimus enim tā bōus: tā malus, minus bon⁹: minus malus, minie bonus minime malus, magis bonus, magis malus, maxie bonus, maxie malus. Cōparatiuus gradus abtō casui adiūgit utriusq; numeri. Sed tū hoc utimur cū aliquem, uel alieno, uel suo generi cōparamus. Vt Hector fortior Diomede, uel audatior Troianis fuit. Dicimus aūt fortior hic quā ille. Suplatiuus aūt gtō tm̄ plurali adiūgitur. Sed tūc hoc utimur cum aliquē suo generi cōparam⁹ ut Hector fortissimus Troianoꝶ fuit. Plærūq; suplatiuus p positiuo ponitur, & nulli compatur. ut Iuppiter optius, maxim⁹. Interdū comparatiuus ntō adiungitur doctior hic, q̄ ille.

Genera noium sunt quattuor. Masculinū, fœmininū, neutrū, cōe. Masculinū est cui numero singulari casu ntō pronomē uel articulus p̄ponitur hic, ut hic magister Fœmininum est cui numero singulari casu ntō pnomē uel articulus præponitur: hæc ut hæc musa. Neutrum est cui numero singulari casu nominatiuo pronomen uel articulus præponitur hoc ut hoc scannum. Commune ē quod simul masculinū, fœmininūq; significat, ut hic, & hæc sacerdos, sed ex his uel principalia uel sola genera duo sunt masculinum, & fœmininum. Nam neutrum & cōmune de utroq; nascuntur. Est etiā trium generum cōmune quod omne dicitur. ut hic & hæc & hoc felix: est epicœnon, idest promiscuū quod sub una significatione marem, ac fœminā comprǽhēdit, ut passer, & aquila. Sunt prǽterea alia sono masculina itellectu fœminina, ut eunuchus: comœdiæ horestis: tragœdia, centaurus nauis. Alia sono fœminina intellectu masculina. Vt fenestella scriptor, aquila orator. Alia sono neutra intellectu fœminina, ut phronesiū, glyceriū, sophroniū quæ mulieres sunt. Alia sono fœminina itellectu neutra, ut poema schema. Alia sono masculia itellectu neutra, ut pelagus, uulg⁹. Sūt prǽterea no

mina in singulari numero alterius generis,& alterius in plurali, ut balneū tartarus·cœlū porrū cepe loca fori nauium Sunt item nomina incerti generis inter masculinum& fœmininum,ut cor tex,radix,silex,finis,stirps,pinus pampinus dies. Sunt incerti generis inter masculinum & neutrum.ut frenus clipeus uulgus specus. Sunt noïa incerti generis inter fœmininum & neutrum ut buxus pyrus pinus malus. Sed neutro genere fructū fœminino ipsas arbores sæpe dicimus.Sūt etiam genera nominum fixa.sūt mobilia.Fixa sunt quæ in alterum genus flecti nō possunt,ut pater,mater frater soror.Mobilia autem aut propria sunt & duo genera ex se faciūt,ut caius caia.Martius martia. Aut appellatiua sunt & tria genera faciūt,ut bon⁹ bona bonū,malus mala malū. Sūt itē alia nec in totū fixa nec i totū mobilia.ut draco dracæna leo leæna,gallus gallina,rex regina. Sunt diminutiua quæ nō seruāt genera q̄ ex noïbus primæ positionis acceperunt ut scutū scutella,Pistrinū pistrilla.cāis canilla rana ranūculus statua statūculus. Nomen i a.uocalem desinens nominatiuo casu numero singulari aut masculinum est ut agrippa aut fœmininum ut martia,aut neutrum ut toreuma,sed tamen græcum est,aut cōmune ut aduena.Aut epicœnō ut aquila.Nomē in.e.uocalē desinens. nominatiuo casu numero singulari aut fœmininum græcū est ut euterpe aut neutrū ut sedile. Nomen in.i.uocalē desinens nominatiuo casu numero singulari aut neutrum græcū est ut gūmi synapi.Aut triū generū & aptoton ut frugi.nihili. Nomē in.o. uocalem desinēs nominatiuo casu numero singulari,aut masculinum est ut Scipio. Aut fœmininum ut Iuno, aut cōe ut homo Nomen in.u.uocalē desinens ntō casu numero singulari tātum neutrū est,ut cornu genu gelu'ueru,Sed hæc noïa & quæ in consonantes desinunt diuersas regulas & multiplices habēt·Numeri sunt duo singularis ut hic sapiens, Pluralis ut hi sapientes.est & dualis numerus qui singulariter enunciari nō potest ut hi ambo & hi duo.Sūt ēt noïa numero cōia ut res nubes dies. Sunt semp singularia generis masculini ut puluis sanguis. Sūt semp pluralia ut māes.qrites.Sūt semp singularia generis·fœminini,ut pax lux.Sūt semp pluralia,ut kalēdæ nundinæ senæ q̄drigæ nuptiæ scalæ scopæ.Sunt sēp singularia generis neutri,ut pus uirus aurū argentū oleū ferrū triticū,hæc & fere cætera q̄ ad mensurā pondusue referuntur, quāquā multa consuetudine usurpata sunt,ut

nina mella ordea. Sũt semper pluralia eiusdem generis ut arma mœnai floralia, saturnalia. Sunt quædam positiõe singularia. in telectu pluralia ut populus conuentus concio plebs multitudo. Sunt quædam positiõe pluralia, intellectu singularia ut athenæ cumæ thebæ mycenæ. Figuræ nominibus accidunt duæ simplex & composita. Simplex ut doctus prudens. Composita ut indoctus imprudens. Cõponũtur autem nomina modis quattuor ex duobus itegris ut suburbanus, ex duobus corruptis ut efficax municeps, ex integro & corrupto ut ineptus isulsus ex corrupto & integro ut pinipotẽs nugigerulus. Cõponuntur etiã ex pluribus ut iexpugnabilis imptentus. In declinatõe cõpositoꝝ nominũ animaduertere debemus quod ea quæ ex duob⁹ nomiatiuis composita fuerint per oẽs casus ex utraque parte declinari possunt ut equesromanus. prætorurbanus. Quæ ex nominatiuo & ex quolibet alio casu cõposita fuerint ea parte declinari tantũ qua fuerit nominatiuus casus, ut præfectusequitum. Senatuscõsultum. prouidẽdum est autem ne ea nomina cõponamus quæ aut cõposita sunt, aut cõponi omnino non possunt. Casus nominũ sunt sex nominatiuus, genitiuus datiuus accusatiuus uocatiuus & ablatiuus. Ex his duo recti appellantur ntũs & uocatiuus. Reliqui autẽ obliqui. ablatiuum græci non habent. huncquidam septimum nonnulli sextũ casum appellant. Est aũt nominatiuus ut hic Cato, gntũs huius Catõis, datiuus huic catoni, accusatiu⁹ hunc catonẽ, uocatiuus. o. cato, ablatiu⁹ ab hoc catone. Quidã etiam adsumunt septimũ casum qui est ablatiuo similis sed sine ꝓpositione ab, ut sit ablatiuus casus ab oratore uenio, septimus casus, oratore magistro utor. Sũt aũt formæ casuales sex ex quibus sũt nomĩa. Alia monoptota alia diptota alia triptota, alia tetraptota, alia pẽtaptota, alia hexaptota. Sũt præterea hæcaptota quæ neqꝫ per casus neque per numeros declinãtur, ut frugi nihili nequã fas nefas nugas. In qua forma sũt etiã nomina numeroꝝ a quattuor usque ad cẽtum. Nam ab uno usqꝫ ad tres per omnes casus numeri declinãtur. Item a ducentis & deinceps præter mille. Sunt & nomina quorum nominatiuus in usu non est, ut si quis dicat hunc laterẽ ab hac dictiõe. Item per cæteros casus nomina multa deficiunt ut sponte tabo. Sunt præterea nomina quorum alia genitiuum casum trahunt ut ignarus belli, securus armorũ. Alia datiuũ ut inimicus malis, congruus paribus.

Alia accusatiuũ,sed figurate ut exosus bella,præscius futura. Alia ablatiuũ,ut secũdus a Romulo,alter a sylla. Alia septimũ casum· ut dignus munere,mactus uirtute. Oĩa noĩa ablatiuo casu numero singulari quinq; litteris uocalibus terminantur. sed ea dũtaxat quæ nõ sunt aptota. In illis.n.regula non tenet. Quæcũq; noĩa ablatiuo casu singulari a littera fuerint terminata genitiuũ pluralẽ in rum syllabã mittunt. datiuũ, & ablũm in is,ut ab hac musa,harũ musarũ his,& ab his musis. Necesse est autem contra hanc regulã,ut declinentur ea noĩa in quibus genera discernẽda sunt,ut ab hac dea,harum deaꝝ,his & ab his deabus.ne si diis dixerimus deos non deas significare uideantur. Quæcunq; nomina ablatiuo singulari.e.littera correpta fuerint terminata genitiuum pluralẽ in.um.syllabam mittunt,datiuũ,& ablatiuũ in.bus ut ab hoc pariete,horum parietũ,his & ab his parietibus. Contra hanc regulã inuenimus,ut ab hoc uase horũ uasoꝝ, his & ab his uasis. Si uero.e.producta fuerit terminata gtũm pluralẽ in.rum. Syllabã mittũt dtũm,& abtũm in bus.ut ab hac re, haꝝ rerũ,his & ab his rebus. Sed hæc regula ꝓprie fœminini generis putatur. Quæcũq; noĩa ablrõ cãu singulari.i.lr̃a fuerit termĩata gtũm pluralẽ in.ium.mittũt.dtũm,& ablatiuũ ĩ bus,ut ab hac puppi.haꝝ puppium,his & ab his puppib⁹.huiusmõi noĩa.casum actũm pluralẽ pp dr̃iam melius in.is.quã in.es.syllabã terminãt,ut ab has puppis nauis,clauis,qa puppim,nauim,claui, & nõ puppẽ, nauẽ, clauẽ. Eoꝝ aũt noium quæ gtõ casu plurali in.ium.syllabã exire possũt trina regula est. Pr̃a eoꝝ est quæ ntõ casu singulari.n. &.s.lr̃is terminãtur:ut mons montiũ. Altera eoꝝ q̃ abltõ casu singulari.e.correpta finiũtur & fœminĩa sunt:ut ab hac clade harũ cladiũ his & ab his cladibus:& ab hac cæde,haꝝ cædiũ his & ab his cædibus. Tertia eoꝝ q̃ ablrõ casu singulari.i.lr̃a terminãt: ut ab hac resti.haꝝ restiũ his & ab his restib⁹. Sed hæc regula etiã actũm singularẽ interdũ p.im.syllabã termĩat:ut hãc resti,& hãc puppim. hoꝝ multa cernimus cõsuetudĩe cõmutata. Quæcunq; noĩa abltõ casu singulari.o.lr̃a fuerit terminata gtũm pluralem ĩ.rũ.syllabã mittũt:dtũm,& abltũm in.is.ut ab hoc docto horũ doctoꝝ:his & ab his doctis. Cõtra hãc regulã ĩuenim⁹,ut ab hac domo haꝝ domoꝝ his & ab his domib⁹:& ab hoc iugero horũ iugeꝝ.his & ab his iugerib⁹. Sed scir̃ debem⁹:multa qdẽ ueteres aliter declinasse:ut ab hac domu,haꝝ domuũ:his & ab his domibus:& ab hoc iugere:hoꝝ iugeꝝ his & ab his iugerib⁹. Veꝝ me-

minerimus euphoniā i dictionib⁹ plus īterdū ualere, q̄ analogiā & regulā pceptoꝝ. Quæcūq; noīa abltō casu singulari .u. lrā fuerint terminata gtūm plurale in .um syllabā mittunt gemīa .u. lrā dtūm, & abltūm i bus, ut ab hoc fluctu. hoꝝ fluctuū: his & ab his fluctib⁹. Nā nihil necesse ē retiere .u. lrām, & fluctub⁹ dicere: cum artib⁹ necessitate dicamus: ne qs nos artes nō artus significarē uelle existiet. In hāc regulā nō ueniunt: ut dctm̄ ē: aptota noīa, ut fas nefas: nequā: nihil. Non ueniunt tm̄ pluralia: ut saturnalia: uulcanalia: cōpitalia. Nō ueniunt q̄ a græcis sūpsimus: ut emblēa, epigrāma. Schema: poema: stēma. Nā huius formæ noīa ueteres ēt fœminino genere declinabāt. In his regulis Analogia uel ex collatiōe positoꝝ noīum, uel ex diminutiōe cognoscit. Meminerimus hæc græca noīa ad græcā formā melius decliari, & si illa nō nulli ad latinos casus conanť iflectere. Duodeci āt lrīs oīa noīa latia casu ntō nūero singulari termianť uocalib⁹ qnq; .a .e .i .o .u. Semiuocalibus sex .l .m n .r .s .x. Muta una .t. A .ut tabula .e. ut sedile .i. ut frugi .o. ut ratio .u. ut genu .l. ut mel .m. ut scamnū .n. ut flumen .r. ut arbor .s. ut flos .x. ut nox .t. ut caput. quidā adiciūt .c. ut lac. & alec.

DE PRONOMINE.

Ronomē ē ps orōnis q̄ p noīe posita tātūdē pene significat, psonāq; īterdū recipit. Pronomini accidūt sex. Qualitates, genus, nūerus, figura, psona, & casus. Qualitas pnominū duplex ē, aut .n. finita sunt pnoīa, aut īfinita. Finita sūt q̄ recipiūt psonas. ut ego tu ille. Infinita sūt q̄ nō recipiūt psonas. ut qs: q̄: quot. Sunt ēt pnoīa mīus quā finita: ut ipse iste. Sunt ppositiua, ut qs: hic. Sūt subiecta: ut is: idē. Sūt alia gētis: ut cuias: nras: curatis: nratis. Alia ordinis: ut quotus: totus. Alia nūeri ut quot: tot. Alia ad aliqd dicta īfiuita q̄ nec psonā, nec locū, nec tps designāt: ut cuius: cuia, cuiū. Alia ad aliqd dicta finita: ut meu⁹, tu⁹, su⁹ hæc ēt possessiua dicūť. Sūt itē alia q̄litatis: ut q̄lis: talis. Alia q̄titatis, ut q̄tus: tātus. Sūt alia demōstratia, q̄ rē p̄sētē notāt, ut hic hæc hoc alia relatia q̄ rē absētē significāt. ut is, ea, id. Sūt alia magis demōstratia. ut eccū: eccā: ellū. Genera pnoībus ita, ut noībus accidunt pene oīa. Masculium ut qs, fœmininum ut q̄, neutꝝ ut qd, cōe ut q̄lis, talis. triū geneꝝ ut ego, tu, sui. Nūerus accidit pnoīb⁹ uterq;. Sigularis ut iste. Pluralis ut isti. Sunt ēt nūero cōia ut qui, quæ, dicimus enim qui uir, & qui uiri. q̄ mulier, & quæ mulieres. Sunt pronomina tota singularia: ut meus: tuus: suus. Sunt tota pluralia: ut nostri: uestri. Et parte singularia: ut mei: tui

ex parte pluralia:ut noster uester. Figura etiã in ꝑnominibus du plex est. Aut enim simplicia sunt ꝑnomina ut quis. Aut cõposita ut quisquis: Nam composita ꝑnomina secundum formã nomi num ex ea parte declinãtur. qua ꝑnomen fuerit casus nomiatiui cuiꝰ rei exempla sũt hæc:quisquis quisnã:quispiam:aliquis:& cæ tera. Nam idem quod constat ex duobus corruptis:cũ producitᷣ masculinũ pronomen est: cum corripitur neutrum,hic correptũ ꝑnomẽ est:hic productum aduerbium loci. Personæ finitis ꝑno minibus accidunt tres Prima ut ego. Secunda ut tu. Tertia ut ille Sed prima persona & secũda generis sunt omnis,& persona pri/ma in hoc pronomine cum est numeri singularis nõ habet uoca tiuum casum,pluralis uero habet. Casus item ꝑnominum sex sũt quemadmodum nomĩum. Nomiatiuus ut hic:Genitiuus ut huius:Dtũs ut huic: Accusatiuus ut hunc,Vocatiuus ut o:abla tiuus ut ab hoc. Sunt pronomina:quæ nõ per omnes casus decli/nãtur:ut eccũ eccam ellum:cuius: cuia:cuium:cuiatis. nostratis. Sũt etiã alia sine nomiatiuo & uocatiuo ut sui sibi se a se hæc etiã numeri sũt cõmunis,Sũt item sine uocatiuo ut ego:mei:uel mis mihi me a me. Nullum autẽ pronomen recipit comparationem quãuis qualitatem aut quãtitatem significet. Inter pronomina & articulos hoc itereſt quod pronomina ea putantur: quæ cum sola sint,uicem nominis cõplẽt:ut quis: ille:iste. Articuli uero cũ pronominibus. aut nominibus aut participiis adiũgũrᷣ ut hic: huius:huic:hunc. O ab hoc. & plurariter hi:horũ,his,hos, O. ab his. Hæc eadẽ ꝑnomĩa & pro articulis & ꝑ demõstratiõe ponirᷣ neuter, uter,unus,oĩs,alter,alius,ullus,ambo,uterq;. Sunt qui no mina,sunt qui ꝑnomina existimãt. Ideo quod Articulis in decli natione non indigent.

DE VERBO.

Verbum est pars orationis cum tempore & ꝑsona sine casu,aut agere aliquid aut pati, aut neutrum significans. Verbo accidunt septem,Qualitas,Cõ iugatio,Genus,Numerus Figura,Tempus,Perso/na Qualitas Verborum in modis & formis est/ Modi autem sunt,ut multi existimant,septem. In dicatiuus qui & pronũciatiuus dicitur,ut lego. Imperatiuꝰ ut lege

Promiſſiuus,ut legam.Sed nos hūc modum nō accipimus. Optatiuus ut utinā legerem, Subiunctiuus ut cum legā.infinitiuus ut legere.Imperſonalis ut legitur.Sed hunc modum quidam ꝑ genere ac ſignificatiōe uerbi accipiūt.Cuius uerba aut in tur exeunt,aut in it.aut in et.Sed quæ in tur.& in it exeūt,hæc ab idicatiuo oriuntur,ut lego legitur.contingo,contingit..quæ autem ī et exeunt duas formas habent.Alia enim ab indicatiuo ueniunt ut misereor miseret.Alia a ſe oriuntur.ut pudet,tedet,Pœnitet libet, quamuis ueteres dixerīt pudeo.pœniteo.& tedeo.Qualitas uerborum etiam īformis eſt cōſtituta,quas formas alii uerborū generibus ideſt ſignificationibus admiſcent. Formæ igitur quattuor ſūt perfecta. Meditatiua, Inchoatiua Frequētatiua. Nam & ī his græca lingua deficit. Perfecta.ut lego.Meditatiua. ut lecturio.Frequentatiua ut lectito. Inchoatiua ut feruefco caleſco.Sed frequentatiua uerba ſemper primæ coniugationis ſunt Inchoatiua nō per omnia tempora declinātur.quia quæ inchoātur præteritum tempus nō habent & oriuntur a neutralibus uerbis. Sunt etiam frequentatiua de noīe uenientia.ut patrizat. græcizat. Sunt quaſi diminutiua quæ a perfecta forma uēiunt. ut ſorbillo.ſugillo. Sunt ſine origīe perfectæ formæ.ut pitiſſo uacillo.frequentatiua ſæpe in tres gradus deducunt uerbum.ut curo.curſo.curſito. Sepæ in duos. tantum. ut uolo uolito. Sunt uerba inchoatiuis ſimilia.quæ inchoatiua non eſſe tempo rum conſideratione dignoſcimus.ut cōpeſco. compeſcui. Sunt item alia inchoatiua quæ a perfecta forma uēiunt.ut horreo horreſco.Sūt quæ originē ſui nō habent.ut conſueſco qeſco.Cōiugationes uerbis accidunt tres. Prima Secunda Tertia. Prima eſt quæ indicatiuo modo tēpore præſenti numero ſingulari Secunda perſona uerbo actiuo & neutrali.a productā habet ante nouiſſimam litteram: paſſiuo cōmuni & deponenti ante nouiſſimam ſyllabam:ut uoco uocas:uocor uocaris:& futurū tempus eiuſdem modi in bo:& in bor ſyllabam mittit ut uoco uocabo uocor uocabor. Secunda eſt quæ indicatiuo modo tempore. præſenti numero ſingulari:ſecunda perſona uerbo actiuo & neutrali.e.ꝑductam habet ante nouiſſimam litterā paſſiuo cōmuni & deponēti ante nouiſſimā ſyllabā:ut moneo mones moneor moneris:& futurum tempus eiuſdē modi in bo:& in bor ſyllabā mitut.ut moneo monebo moneor mōebor. Tertia eſt quæ in

dicatiuo modo tempore præsenti numero singulari, secunda p/sona, uerbo actiuo, & neutrali .i. litteram interdum correptã, in/terdum productam habet ante nouissimam litterã passiuo com/muni, & deponenti .e. correptam, uel .i. productam habet ante nouissimam syllabam: ut lego legis, & legor legens: audio audis & audior audiris, & futurum tempus eiusdem modi in am, & in ar: syllabam mittit: ut lego legam, legor legar: audio audiam: audior audiar. Est altera species tertiæ coniugationis quæ .i. producta enunciatur: hanc nonnulli quartam esse coniugationem pu/tant. quod futurum tempus eiusdem modi in, am, & in ar, & i bo &. in bor syllabam mittit: ut Seruio seruis/ seruiam seruibo. Vincio uincis, uinciam uincibo. Vincior uinciris uinciar uincibor. Quod quidam refutantes negant in bo, & in bor. rite exire posse tertiam coniugationem, nisi in eo uerbo quod in prima persona indicatiui modi temporis præsentis numeri singularis .e. ante .o habuerit, ut eo queo eam queã, ibo quibo, & passiuo queor q̃ar, quibor & si qua sunt similia. Genera uerborum quæ ab aliis significationes dicunt sunt quinq;. Actiua, passiua, neutra, cõia, de/ponentia. Actiua sunt quæ. o. lr̃a terminant & accepta .r. lr̃a faciunt ex se passiua. ut lego legor. Passiua sunt quæ .r. littera terminant, & ea amissa redeũt in actiua, ut legor lego. Neutra sũt quæ o. lr̃a terminant & accepta .r. lr̃a, latina non sunt: ut sto curro. Sunt et neutra q̃ .i. lr̃a terminantur/ ut odi, noui. cœpi, memini. Sunt itẽ quæ in um syllabã desinũt. ut sum. prosum. obsum. Sũt item quæ in .t. lr̃am exeũt, & impsonalia dicunt. ut pudet/ tædet/ pœnitet. libet. oportet. Sed hæc & similia defectiua existimanda sunt. Sunt pterea neutro passiua, ut gaudeo gauisus sum. Soleo solitus sum. Audeo ausus sum. Fio factus sũ. Fido fisus sum. Deponẽtia sunt q̃ .r. littera terminant & ea amissa latina non sunt/ ut cõuitior, colluctor. Cõia sunt q̃ .r. lr̃a terminant & in duas formas cadunt patiẽtis, & agentis, ut scrutor criminor, dicimus enĩ scrutor te, & scrutor a te. criminor te. & criminor a te. Sunt uerba extra hãc regulã/ quæ inæqualia dicũtur ut soleo/ facio. fio. fido/ audeo. gaudeo. uescor. fero. medeor. edo. pando. mãdo. nolo/ uolo/ malo. eo. Sũt q̃ declinari rite nõ possunt. ut cedo/ haue. salue. faxo faxis, infit, inquam, quæso, aio. Sunt itẽ monosyllaba q̃ etiã extra regulã sola suntpducta: ut sto, do, flo, no. Sunt uerba incer-

tæ significationis:ut Tódeo, labo, fabrico,punio,munio,patior, munero,populor,assentior,adulor,luctor,augu ror. Hæc eni om nia uerba & in.o.um.in.r.litteras finiuntur:& his uerbis tépora participiorum accidũt pene oĩa. Sunt item uerba quæ cõpone re possumus:ut pono traho,repono,retraho. Sunt quæ nõ pos sunt:ut aio,quæso. Numeri uerbis accidũt duo:singularis,& plu ralis. Singularis ut lego. Pluralis,ut legimus. Itẽ secundũ quos dam dualis ut legere. Figuræ uerbo℞ duæ sunt:aut.n. simplicia sunt uerba ut scribo:aut cõposita ut describo. Cõponunt ẽt uer ba quattuor modis: sicut & cæteræ partes oĩnis,ex duobus cor/ ruptis,ut officio,ex duobus ĩtegris,ut obduco ex corrupto & in tegro ut alligo,ex integro,& corrupto. ut defringo. Sunt uerba composita quæ simplicia fieri possunt. ut repono,distraho. Sunt quæ non possunt,ut suspicio,compleo. Tempora uerbis accidũt tria,præsens,præteritum,& futurum Præsens ut lego,præteritũ ut legi,futurum ut legam. Præteriti temporis differentiæ sunt tres:imperfecta,perfecta,plusquamperfecta. Imperfecta ut legebã, perfecta ut legi,plusquamperfecta ut legeram. Ergo in declina/ tione uerborum quinq; tempora numeramus. præsens. præteri/ tum imperfectum. præteritum perfectum. præteritum plusquam perfectum,& futurum. Personæ uerbis accidũt tres:Prima,secun da,tertia. Prima est quæ dicit,ut lego. Secunda cui dicitur: ut legis. Tertia de qua dicitur ut legit: sed prima persona non indiget casu sed admittit plærũq; nominatiuum ut uerberor, in nocens:liber seruio. Secũda persona trahit casum uocatiuum ut uerberaris innocẽs,seruis liber. Tertia trahit nominatiuũ,ut uer beratur innocens,& seruit liber. Quinetiam uerba impersonalia quæ in tur exeunt casui seruiunt datiuo & ablatiuo, ut geritur a me a te ab illo,dicitur mihi tibi illi. Quæ uero ĩ it exeũt casui ser/ uiunt dtõ ut cõtingit mihi tibi illi. Quæ uero in et exeunt ea mo do datiuo modo accusatiuo casui seruiunt, Datiuo ut libet mi/ hi tibi illi. Accusatiuo ut decet me te illum. Sunt uerba præ terea quorum alia Genitiui casus formulam seruant, ut mise// reor mei, tui, sui. Alia Datiui: ut maledico tibi, suadeo il li. Alia accusatiui: ut accuso illum. Inuoco illum. Alia ablatiui ut discedo ab illo,auertor ab illo. Alia septimi casus ut fruor agro, potior auro. Omnia uerba modi indicatiui tempo//

ris p̄ntis numeri singularis priæ pso͞æ aut.e.aut.i.aut. u.ante.o. habent. Si au͞t uocalem ante o.litterā non habuerint exceptis.f. &.k.&.q.cæteras oēs latinas cōsonātes recipiu͞r.e.ut sedeo.i.ut iacio. u.ut ruo.b. & bibo.c.ut uoco.d · ut uado.g.ut ago.h. ut traho.l.ut impello.m.ut amo.n.ut cano.p.ut scalpo.r.ut curro. s ut lasso.t.ut peto.x.ut texo, his accidunt.i.&.u.pro consonan tibus.ut aio,adiuuo.Nam triumpho per.p.&.h.scribitur.k.o.lit teræ non præponitur.Item.q.sine.u. præferri.o. litteræ non po test. Sunt uerba defectiua alia per modos ut cedo. Alia p for mas ut facesso.Alia p cōiugationes ut adsum.Alia p gn̄a ut gau deo.Alia p nu͞eros ut faxo.Alia p figuras ut ipleo. Alia per tem pora ut fero.Alia per personas ut cedo facesso adsum soleo faxo impleo fero edo.Verba quoq; ipersonalia cum per omnes mo/ dos declinari possint:ueniunt quædā defectiua ut liq̄t, miseret.

DE ADVERBIIS.

a Duerbium est pars orationis quæ adiecta uerbo significa/ tionē eius, aut cōplet,aut mutat,aut minuit,ut iā faciā:uel nō faciā parū faciā. Aduerbia aut a se na scūtur ut heri,ho/ die,nuper:aut ab aliis partibus orationis ueniunt. Veniunt autē a nomine appellatiuo,ut doctus,docte.A proprio,ut Tullius,Tul liane.A uocabulo ut hostium,hostiatim. A pronomine ut mea- tim,tuatim.A uerbo ut cursim,strictim.A nomie,& uerbo ut pe- detētim.A participio ut indulgens,indulgenter.A nomine ueni entia,aut in.a.exeunt ut una.Aut in.e.productum ut docte:aut i e correptam ut rite,aut in.i.ut uesperi,aut in.o.productam,ut fal so,aut in o correptā,ut modo,aut i n u ut noctu, aut in l ut semel, aut in m ut paulatim:aut in r ut breuiter:aut in s ut funditus. Ad- uerbia quæ in e exeunt produci debent præter illa quæ aut non comparantur:ut rite aut comparationis regulam non seruant,ut bene male:faciunt enim bene,melius,optime, male,peius, pessi/ me:aut ea quæ a nomine,uerboue non ueniunt, ut impune, sæ/ pe:cæterum facile,& difficile quæ aduerbia ponuntur nomina potius dicenda sunt esse pro aduerbiis posita: ut est toruum cla- mat horrendum resonat. Ergo aduerbia quæ in e productam exeunt ab eo nomine ueniunt quod datiuo casu singulari o lit/ tera terminat:ut huic docto,docte:& huic sedulo,sedule. Quæ i r litteram exeunt ab eo nomine ueniu͞t,quod datiuo casu singu- lari.i.littera terminatur:ut hic agili:agiliter.Contra hanc regu/

Iam multa sæpius usurpauit auctoritas. Nam quædã ut diximus & in Datiuo casu in .o. permanent & aduerbium faciunt: ut fal/ so, sedulo: quædam cõtra faciunt: ut huic duro, non dure: sed du- riter. Aduerbio accidunt tria. Significatio. Comparatio. Figura. Significatio aduerbioꝶ in hoc secernitur, quia sunt aduerbia lo/ ci: ut hic, ubi, ibi. Tẽporis, ut hodie, nuper. Numeri, ut semel, bis. Negandi: ut non nihil. Affirmandi: ut etiam quidni. Demonstrã di: ut en ecce. Optandi: ut utinam. Hortandi: ut eia. Ordinis, ut deinde. Interrogandi, ut cur, quare, quamobrem. Similitudinis, ut quasi. ceu. Qualitatis, ut docte, pulchre. Quantitatis, ut multũ, parum. Dubitandi, ut forsan, fortasse. Personalia: ut mecum, tecũ, secum, nobiscum, uobiscum. Vocandi, ut heus. Respondendi, ut heu. Separandi, ut seorsum. Iurandi, ut ædepol, castor, hercle, me dius fidius. Eligendi, ut potius, imo. Congregandi, ut simul, una pariter. Prohibendi, ut ne. Euentus, ut forte, fortuitu. Cõparandi, ut magis. & tã. Sũt ẽt aduerbia infinita, ut ubi qñ. Sũt finita ut hic mõ. Aduerbia loci duas spẽs habẽt, in loco, & ad locũ significã tes. In loco, ut intus, foris. Ad locum, ut intro foras. Dicimus. n. intus sum, foris sum, intro eo, foras eo. Adiiciunt quidam de lo/ co: quod sic dicitur q̃si in loco: ut intus exeo foris uenio. Adiici/ unt quidam etiam per locum, ut hac, illac. Heus, & heu iteriectio nes multi non aduerbia putauerunt: ideo quia non semper subse quũtur uerbum. Comparatio accidit aduerbio: quia huic quoq; cõparatiõis gradus sũt tres positiuꝰ, cõparatiuꝰ, suplatiꝰ, positiuus ut docte. cõpatiuꝰ ut doctius, suplatiuꝰ ut doctissime, & qñ aduer/ bia quoq; sunt q̃ per oẽs gradus ire nõ possunt. Iõ his adiungen dam significationem pro comparatiuo, & superlatiuo magis, & maxime coniungimus. ad minuendam minus, & minime, quẽ- admodum enim comparantur. Ita & minuuntur aduerbia a posi tiuo, ut primum primule, longe, longule. A comparatiuo, ut me/ lius. meliuscule. longius. longiuscule. A superlatiuo autem gra/ du uel nulla exẽpla uel prara sũt. Figuræ aduerbioꝶ duæ sũt, aut .n. simplicia sũt aduerbia: ut docte, prudẽter: aut cõposita ut indo cte, iprudẽter. Cõponunt ẽt aduerbia modis q̃ttuor. sunt autem multæ dictiones dubiæ inter aduerbium, & nomen ut falso: iter aduerbium, & pronomen. ut quomodo. Inter aduerbium, & uer bum ut pone. Inter aduerbium & participium, ut profecto. Inter aduerbium & coniunctionem ut quando. Inter aduerbiũ, & p̄po

sitionem:ut propter. Inter aduerbium, & interiectionem ut heu. Hoꝶ quædã accẽtu discernunt᷑. quædam sensu. Sunt etiam item aduerbia loci: quæ imprudẽtes putãt noĩa in loco: ut Romæ sũ, de loco ut Roma uenio, ad locũ ut Romã pergo. His præpositio non anteponitur: quæ prouinciis: locis regionibus ue adiici so/let, ideo quia de significatiõe nominis nõ recedũt ut, de aphrica uenio. ad siciliam pergo, in italia sum Præpositio separatim ad/uerbiis non applicabitur, quamuis legerimus desursũ de subito de repente & exinde & abusqꝫ & dehinc, sed hæc tanquã unã par tem orationis sub uno accentu pronunciabimus.

DE PARTICIPIO.

Articipium est pars orationis dicta eo quod partẽ capiat nominis partẽqꝫ uerbi, recipit enim a nomine genera & casus. A uerbo tẽpora & significatiões, ab utroqꝫ nume rum & figurã. Participio accidũt sex Genus. Casus. tẽpus. Signi ficatio. Numerus & figura. Genera participiis accidũt quattuor Masculinũ ut lectus, Fœmininũ ut lecta. Neutrũ ut lectũ. Com/mune ut legens. Nã oĩa participia præsentis tẽporis generis sũt cõmunis. Casus totidẽ sunt participiorũ quot & nominũ nã. per oẽs casus etiã participia declinãtur. Tempora participiis. accidunt tria, ꝓsens præteritum & futuꝶ, ut luctãs, luctatus, lucta turus. Significationes participiorum a generibus uerborum su/munt. ueniunt enim participia a generibus uerborum. ueniunt enim participia a uerbo actiuo duo præsẽtis temporis: & futuri. ut legẽs lectur᷑. A passiuo duo præteriti tẽporis & futuri ut lect᷑ & legendus. A neutro duo sicut ab actiuo præsentis temporis & futuri, ut stans & statutus. A deponenti tria præsentis præteriti & futuri: ut luctans luctatus & luctaturus. A communi quattuor præsens præteritum: & duo futura: ut criminãs criminatus crimi naturus & criminandus. Inchoatiua participia præsentis tẽporis sunt tantum: ut horrescens tepescens calescẽs. Defectiua interdũ alicui᷑ tẽporis sunt ut soleo solẽs solitus. Interdum nullus, ut ab eo quod est memini nullũ participiũ reperitur. Interdum a non defectiuo uerbo ꝑticipia defectiua sũt: ut ab eo quod est studeo

studens & futurum tps non habet in usu. Ab impersonali uerbo participia nisi usurpata fuerint non ueniunt. Numerus participiis accidit uterq; singularis & pluralis. singularis ut hic legēs. Pluralis ut hi legentes. Figura itē pticipiorum duplex ē. Aut.n. simplicia sunt pticipia ut scribēs. Aut cōposita: ut describēs. Cōponūtur ēt pticipia mōis q̄ttuor. Sunt nomia speciē participiorum habentia: ut tunicatus galeatus: quæ quia a uerbo non ueniunt non sunt participia appellanda. Ex quib⁹ sūt etiam illa quæ cū participia uideātur: uerborum tamen significatione priuata sūt: ut pransus cœnatus placita nupta triumphata regnata. Nā Prādeor cœnor placeor nubor triumphor regnor non dicitur. Sunt etiam alia participia. q̄ accepta præpositione & a uerbis: & a participiis recedunt ut nocens innocens. Nam noceo, dicitur innoceo nō dicit.

Sunt ueluti participia quæ a uerbo ueniunt: & quia tēpus non habent nomina magis quam participia iudicātur ut furibundus moribundus, ludibundus. Sunt multa participia eadem & nomina, ut passus, in sus, cultus: sapiens, indulgens. quæ tamen & casibus discrepant & temporibus dinoscuntur & comparata mutātur. Sunt alia participia defectiua quæ per omnia tempora ire non possunt, quæ a uerbo ueniunt ut est cœptus urgendus. Sunt participia quæ accepta comparatione fiunt nomina, ut acceptus, acceptior incensus incensior: aduerbia de participiis fieri posse nonnulli negant, sed hos plurimæ lectionis reuincit auctoritas.

DE CONIVNCTIONE.

Oniunctio est pars orationis adnectēs, ordināsq; sententiam. Coniunctioni accidunt tria, potestas, figura, & ordo. Potestas coniunctionum in quinque species diuidūtur. Sunt enim copulatiuæ, disiunctiuæ expletiuæ, causales, rationales, Copulatiuæ. hæ sunt & quaq; at atq; ac ast. Disiūctiuæ sunt aut ue, uel, ne, nec, an, neq;. Expletiuæ sunt quidem, equidem, saltem uidelicet quanquam quanuis quoq; enim autē porro licet tamen. Causales si tametsi etsi siquid quando quandoquidem, quippe; quinetiam quatenus, sin, seu, siue, neu, nam, nanque.

ni nisi enim etenim ne: sed interea/quamobrem præsertim item itemq; cæterum alioquin præterea. Rationales ita itaq; .n. enim-uero: quia quare quapropter: quoniam quandoquidem: quippe ergo ideo igitur scilicet propterea icciico. Figuræ cōiunctiōum duæ sunt simplex: ut nam: cōposita ut nanq;. Ordo cōiunctionū in hoc est, quia aut præpositiuæ sunt coniunctiones: ut at ast aut\ subiunctiuæ ut quæ autem aut communés ut ergo igitur. Sunt etiam dictiones quas incertum est. utrum coniūctiones an præpositiōes an aduerbia nominemus nisi sentētiā cōsideraverimus incerta sunt: quæ tamé oēs sensu facile discernuntur. Nā & coniūctiōes p aliis cōiunctionibus positæ inueniūtur ptāte mutata.

DE PRAEPOSITIONE

Præpositio é ps oratiōis q̄ p̄posita aliis ptibus orationis significatiōem eaꝝ aut mutat, aut cōplet, aut minuit Nā aut nōi p̄ponit ut inualidus aut pnomini p̄ponit, ut per me uél suppōitur, ut mecū tecū secū nobiscū uobiscū: aut uerbū præcedit ut perfero aut aduerbiū ut expsse aut pticipiū ut p̄cedés aut cōiūctioné ut absq;, aut semetipsam, ut circumcirca. Præpositiones aut casib⁹ seruiūt aut loquelis: aut æque casib⁹ & loquelis/ hæ aut cōiūgūtur aut separantur aut & cōiūguntur & sepantur. Quæ loq̄lis seruiūt cōiūgūtur ut di dis re se an con. dicim⁹ enī diduco distraho recipio secubo amplector cōgredior. Sepantur ut apud penes. Coniunguntur & separantur cæteræ omnes ex q bus in & con. præpositiōes: si ita compositæ fuerint ut eas statim s. uel. f. litteræ. consequantur: plerumque pducūt ut isula insusa consiliū confessio: præpositioni accidit casus tantum casus nāq; in præpositiōibus duo sunt accusatiuus & ablatiu⁹. Aliæ enī præpositiones accusatiuo casui seruiunt, aliæ ablatiuo aliæ utrique/ casui. Accusatiui casus præpositiones sunt hæc, ad, apud ante ad uersum, cis, citer, circum, circa, cōtra, erga, extra, inter, intra, infra, iuxta, ob pone, per, prope, secūdū, pp, post, trans, ultra, p̄ter, supra circiter, usq;, secus, penes. Dicimus enim ad patrem, apud uillam ante ædes. aduersum inimicos. cis renum. citra forum. circum uicinos, circa, templū, contra hostem, erga propinquos, extra terminos, inter naues, intra mœnia, infra tectum. iuxta macellū. ob augurīū. pone tribunal. per parietem. prope fenestram. propter

disciplinã:secundum fores post tergum.trans ripam ultra fines præter officium.supra cælũ:circiter annos.usq; oceanum. secus uos,penes arbitros.Ex his.ad.& apud. cũ uni⁹ casus sint diuerso modo ponũtur. Dicimus enim ad amicum uado.apud amicum sum.Nam neq; apud amicum uado recte dicitur. neq; ad amicũ sum.Vsq; præpositio plurimis non uidetur: quia sine aliqua præpositione proferri recte non potest unde adiungitur utriq; casui pro qualitate præpositionis eius cui fuerit copulata,ut usq; ad & usq; ab. Ablatiui casus præpositiones sunt hæ:a:ab:abs,cũ,coram:clam:de:e:ex:pro:præ:palam:sine:absq;: tenus: Dicimus enĩ a domo,ab homine.absq; quolibet.cum exercitu.coram testib⁹ clam custodibus:de foro,e iure.ex præfectura.pro cliẽtibus.præ timore. palam oĩbus . sine labore.absq; iniuria,tenus pube. Sed hæc præpositio propter eufoniã subiicit, & facit pubetenus, Clã præpositio casibus seruit ambobus.Vtriusq; casus præpositiones sunt hæ.In sub super.& subter.quarũ.in.& sub tũc præpositiões accusatiui casus sunt cum aduersum . uel ante significãt:ut ibat In Euryalum,& sub ipsum arcturum.p ante.Tunc ablatiui casus cum uim recte retinent.nec pro accusatiuis præpositionibus ponuntur.Item accusatiui casus sunt cum ad locũ uel nos,uel quolibet ire,iisse,ituros esse significamus,cuius rei exempla sunt hæc In accusatiui casus,ut itur in antiquam siluam. In ablatiui casus ut stans celsa in puppi.Sub accusatiui casus ut postesque sub ipsos nituntur gradibus . Sub ablatiui casus ut arma sub aduersa posuit radiantia quercu . Super uero & subter cum accusatiuo casui naturaliter præponantur & ablatiuo tamen plærũque iunguntur,ut gemina super arbore sidunt,& ferre iuuat subter densa testudine casus. Q uãq̃ multi sunt,qui non putant ambiguas esse præpositiones nisi duas.in & sub. Cæterum super & subter cũ locum significant figuratæ ablatiuo iunguntur.extra quam formam super præpositio cum. de.significat,hoc est mẽtionem de aliquo fieri ablatiui casus est tantum,ut multa super Priamo rogitans super Hectore multa.hoc est de priamo & de hectore.Separatæ præpositiões acuuntur,cõiunctæ uero casibus aut loquelis:uim suam sæpe commutant:& graues fiunt.Præpositiões aut uerba ipsa cum componuntur corrumpunt:ut conficio : aut ipse corrumpuntur,ut affero:aut corrumpunt,& corrumpuntur ut suscipio. Antiqui præpositiones etiam genitiuo casui iungebãt:

ut crurum tenus. Item, post, & ante, & circũ, utriq; casui iũctas inuenimus. Sed scire nos conuenit præpositiones uim suam tunc retinere cum præponũtur: suppositas uero & significationem suã & uim nominis & legem propriam nõ habere. & aduerbia faciunt, si quãdo illas nõ subsequitur casus. Sepatæ præpositiões sepatis ꝑpositionibus non cohærent. Sunt qui putãt accidere præpositioni & figurã, & ordinẽ. Figurã quia sunt ꝑpositiões simplices ut abs. cõpositæ. ut absq;. Ordinẽ qa sunt ꝑpositiões præpositiuæ, ut sine. Sunt subiunctiuæ ut tenus. Sed hæc nos, & similia ĩ his adnumerauimus, quæ inæqualia nominantur.

DE INTERIECTIONE.

i Nteriectio est pars oratiõis ĩteriecta aliis ptibus oratiõis ad exprimendos animi affectus, aut metuẽtes: ut. n. at: at: Aut optantis ut. o. Aut dolẽtis, ut heu. Aut admirãtis, ut pape. Aut lætãtis, ut euax. Sed hæc græci aduerbiis applicãt. qđ ideo latini nõ faciũt, qa huiuscemodi uoces nõ stati subsequitur uerbum. Licet autem pro interiectione etiam alias ptes oratiõis singulas plures ue supponere, ut ne fas pro nefas. Accentus interiectionibus certi esse non possunt, ut fere in aliis uocibus quas incõditas inuenimus.

DONATVS DE BARBARISMO.

b ARBArismus est una ps orationis uitiosa in cõi sermõe. In poemate uero Metaplasmus. Itẽ Barbarismus in nr̃a loquela, ĩ pegrina barbara lexis dicit̃, ut si qs dicat Mastruca, Cateia Magalia. Acinacis. Barbarismus ãt fit duobꝰ modis, scripto, & ꝓnunciatiõe. His biptitis q̃ttuor spẽs supponũtur, Additio, Detractio, Immutatio, Trãsmutatio Lr̃æ, Syllabæ, Tpis, Toni, Haspiratõis. Per additionẽ lr̃æ fiũt Barbarismi, ut relliqas danaũ cũ reliqas p unũ. l. dr̃e debeamꝰ. Syllabæ, ut nos abisse rati: pro abiisse. Temporis: ut italiam fato, cũ Italiã correpta pria sylla-

ba dicere debeamus. Per detractionẽ litteræ:ut Infantibu paruis ꝑ infãtibus. Syllabæ:ut salmentũ ꝑ salsamẽtũ. Tẽporis,ut uni⁹ ob noxã correpte pro unius producte. Per imutationẽ litteræ,ut olli pro illi . Syllabæ:ut pernuces pro pnices. Tẽporis,ut feruere lucaten,cũ feruere sit secundæ cõiugationis,& productæ dici debeat. Per trãsmutationẽ litteræ,ut euandre pro euãder. Syllabæ, ut displicina pro disciplina. Tẽporis ut si quis deos ꝑducta priori syllaba,& correpta posteriori pronunciet. Toni quoq; similiter per has quattuor species commutantur. Nam & ipsi adiiciuntur: detrahantur, mutantur,& trasmutantur . Quorũ exempla ultro se offerunt:si quis inquirat. Totidem etiã modis per aspirationẽ depræhenditur Barbarismus. quem quidam scripto, quidã pronunciationi iudicant ascribendum , propter H. scilicet : quã alii litteram. Alii aspirationis notam deputant. Fiunt autem barbarismi per hyatus ,& collisiones. Sunt etiam malæ compositiões Cacosyntheton:quæ uitia nõnulli barbarismum esse putant . In quibus sunt Methacismi. Labdacismi:Iotacismi. Hyatus. Cullisiones,& omnia quæ plus æquo minusue sonantia ab eruditis auribus respuuntur. Nos cauenda hæc oĩa uitia prælocuti cõtrouersiam de nomine pertinacibus relinquamus.

s Oloecismus est uitium in contextu partium orationis contra regulam artis grammaticæ factum. Inter Soloecismum,& Barbarismum hoc interest,quid Soloecism⁹ discrepantes ,aut inconsequentes inter se dictiones habet. Barbarismus autem in singulis uerbis fit uel scriptis uel pronunciatis. Quanquam multi errant qui putant etiam in una parte orationis fieri solœcismum , si aut demõstrantes uirum hanc, aut fœminam hunc dicamus:aut interroganti quo pergamus: respondeamus Romæ,aut unum salutantes,saluete dicamus, cũ utique præcedens demonstratio uel interrogatio , uel salutatio uim contextæ orationis obtineat. Multi etiam dubitauerunt. Quadriga. Scopa. Soloecismus an Barbarismus esset, cum scilicet id genus dictionis barbarismum esse , uel ex ipsius uitii finitiõis possit agnosci facile . Soloecismus fit duob⁹ modis aut per partes orationis,aut per accidentia partium orationis. Per partes orationis fiunt cum una pars pro alia ponitur . ut Toruum quæ repente clamat,pro torue,nomẽ ꝑ aduerbio ponit. Fit ẽt ĩ eadẽ

parte orationis hoc uitium, cum ipsa prose, non in suo loco, neq ut conuenit ponitur, ut Cui tantum de te licuit. pro in te. Et eo apud amicum, pro ad amicum, & intro sum pro intus. & Foris eo pro foras, Per accidentia partium oratiōis fiūt tot modis soloecismi quot sunt accidentia partium oratiōis. Sed in his propter cōpendium exempli causa pauca mōstrabimus. Nā per q̄litates noīum fiunt soloecismi, ut hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto. Dardanus. pro dardanius, propriuni pro appellatiuo posuit. Per genera, ut ualidi silices, ꝓ ualidæ, & amaræ cortices pro amari, & collus collaria caret. Per numeros, ut pars i frusta secāt, pro secat. Per comparationem, ut respondit Iuno saturnia sancta dearum, pro sanctissima. Per casus, ut urbem quam statuo uestra est, pro urbs. Per modos uerborum. ut itis paratis arma quāprimum uiri, pro ite parate arma, Indicatiuū pro imperatiuo posuit. Per significatiōes uerborum, ut Expoliātur eos, & corpora nuda relinquunt, pro expoliant. Per tempora, ut ceciditque superbum ilium & omnis humo sumat neptunia troia, ꝓ sumauit. Per personas. ut danai qui parent atridis quamprimum arma sumite, pro qui paretis. Per aduerbia, ut intus eo, pro intro. & italia uenio pro de italia, & ad romam uado pro romā, cum præpositio separatim noībus addenda sit non aduerbio. per præpositiones. cum una pro alia ponitur, ut sub Lucem ibant pro ante lucem. Aut necessario subtrahit, ut siluis te tyrrhene feras agitare putasti. pro in siluis. per Coniuctiones, ut subiectisque urere flammis pro ue. Fit per ordinem coniunctionum, ut autem fieri non debet, cum dicēdū sit fieri aūt nō debet. Fiunt præterea Soloecismi pluribus modis, quos repræhendendo potiusq̄ imitando possumus ānotare. Soloecismus ē i prosa. In poemate Schema dicit.

Sequitur de decem uitiis.

C Vm barbarismo & soloecismo decē uitia noīantur hoc mō. Acyrologia, Cacephaton, Pleonasmos, Perisologia, Macrologia, Tautologia, Eclipsis, Tapinosis, Cacosynthe ton, Amphibologia, Acyrologia est impropria dictiōis positio ut. Hūc ego si potui tantū sperare dolorē pro timere. Cacephaton est obscēa pronunciatio: uel in composita dictiōe: uel i uno uerbo: ut numerū cum nauibus æquat. Et arrige aures pāphile. Pleonasmos est adiectio superuacua ad plenam significationem: ut sic ore locuta est. Perisologia ē adiectio uerboꝝ supuacua sine

ulla ui rerum,ut ibant qua poterāt, q̄ nō poterāt non ibant. Ma-
crologia est longa sententia: res non necessarias compræhen-
dens ut legati non īpetrata pace retro unde uenerunt reuersi sūt.
Tautologia est eiusdē dictionis repetitio uitiosa:ut egomet ipse
uenio. Eclipsis est defectus quidam necessariæ dictionis quā desi
derat præcisa sententia,ut Hæc secum: deest loquebatur. Tapi
nosis est hūilitas magnæ rei:nō id agente snia, quod demōstrat,
ut penitusq; cauernas ingentes:uterumq; armato milite cōplent
idest multæ legiones armatorū militū implerunt multas cauer-
nas, Et dulychias uexasse rates:Et pelidæ stomachū cedere nescii
Cacosyntheton ē uitiosa dictionum compositio, ut Versaque iu
uēcum terga fatigamus hasta. Amphibologia ē ambiguitas di-
ctionis,quæ fit per accusatiuū,ut si qs dicat audio secutorem retia
rium occidisse. Aut per uerbū cōe.ut criminat Cato. Vadat Tul-
lius,nec addatur quem uel a quo. Aut per participium.ut Video
statuam auream hastam tenētem. Fit ēt per omonyma, ut siquis
dicat aciem nec addat oculorum,aut exercitus,aut ferri. Fit præ-
terea pluribus modis,quos recensere omnes ne nimis longum
esset non oportet.

Metaplasmus est transformatio quædam recti solitique sermōis in alteram speciem metri ornatus necessitatisue causa. Huius sūt species quattuordecim, Prosthesis. Epēthesis Paragoge Aphæresis Syncopa Apocopa. Ectasis Systole diæresis Synæresis Synalœpha, Ecthlipsis. Antithesis, Metathesis Prosthesis est appositio quædam ad principium dictionis litteræ uel syllabæ,ut gnatæ pro nate retulit pro tulit Epenthesis est positio quædam ad mediam dictōem litteræ uel syllabæ,ut relliqas pro reliquias, Induperator pro imperator. Hanc aūt alii epenthesim,alii parenthesim uocant. Paragoge est appositio quædam ad finem dictionis litteræ uel syllabæ,ut magis pro mage,& potestur pro potest. Hanc alii Paralepsim,alii Prolepsim.i.præsumptionem uocant. Aphæresis est ablatio de pricipio dictionis litteræ uel syllabæ contraria prosthesi:ut mitte pro dimitte & temno pro contemno. Syncopa est ablatio de media dictiōe litteræ uel syllabæ contraria epēthesi ut:audacter pro audaciter:& commouit pro cōmouerat. Apocopa est ablatio de fine dictionis litteræ uel syllabæ contraria paragoge:ut achilli pro achillis:& possis pro possitis:& potes pro potestis:& mutu pro muto. Ectasis est

extensio syllabæ contra naturam uerbi:ut Italiam fato profugus cum italiam pria syllaba correpta dicere debeamus. Systole est correptio syllabæ contra naturam uerbi facta contraria Ectasi ut equosus orion:p orion producte. Diæresis est diuisio unius syllabæ in duas.:ut olli respondit rex albai longai pro albæ longæ: & aulai in medio libabāt pocula bacchi pro aulæ,& diues pictai uestis & auri pro pictæ.Synæresis est cōglutinatio duarum syllabarum in unam contraria dyæresi ut phæton pro phaeton:& æri pedē pro aeripedem.Synaloepha est per interēptionem cōcurrentium inter se uocalium lubrica quædam lenisque collisio:ut Atque ea diuersa penitus dum parte geruntur: Hæc a quibusdam Synæresis uel collisio nuncupatur. Ecthlipsis est cōsonantium cum uocalibus aspere concurrentibus difficilis ac dura collisio: ut littora multum ille & terris iactatus & alto. Antithesis est litteræ pro littera positio:ut olli subridens pro illi. Metathesis est trāsformatio litterarum in alio loco:nulla tamen littera ex ea dictione sublata:ut Euandre pro euander.& Tymbre pro tymber, Schemate lexeos & dianœas,sunt quædam figuræ uerborum & sententiarum.Sed schemata dianœas ad oratores pertinent. Ad grammaticos uero lexeos.Quæ cum multa sint ex omnibus fere necessaria sunt sexdecim scilicet,Prolepsis.zeugma.Hypozeusis. Sylepsis. Anadiplosis.Anaphora.Epanalepsis.Epitheton.Paronomasia,Schelisonomaton·Paromoeon.Omoeoteleuton, Polyptoton.Hirmos.Polysyntheton. Dialyton. Prolepsis est præsumptio rerum ordine secutarum,ut interea reges ingenti mole latinus procedūt castris.Turnus deīde æneas. Zeugma ē unius uerbi conclusio diuersis clausulis apte coniuncta, ut Troiugena interpres diuū,qui numina phœbi,qui tripodas clari lauros,qui sydera sentis.Hypozeuxis est figura superiori cōtraria ubi diuersa uerba singulis clausulis reddūtur ut regē adiit,regi memorat nomenque genusque,Sylepsis est diuersarum clausularum per unum uerbum cōglutinata cōceptio, ut hic illius arma, hic currus fuit.Hoc schema late patet.Et fieri solet non solum per partes orationis,sed per accidentia partium orationis.Item sylepsis est in dissimilibus clausulis·quando dictio singularis uerbo plurali adiungitur. ut sunt nobis mitia poma castaneæ molles & pressi copia lactis.Anadiplosis est geminatio dictiōis,quæ ex ultimo loco præcedentis uersus,& principio sequentis iteratur ut

sequitur pulcherrim' astur. Astur equo fidés. Anaphora est relatio eiusdem uerbi p principiū plurimorum uersuū, ut nate meæ uires, mea magna potentia solus. Nate patris summi qui tela typhoea temnis Epanalepsis est uerbi in principio positi uersus in eiusdem fine repetitio, ut multa super Priamo rogitās, super hectore multa. Ante etiā sceptrū dictæi regis & ante. Epizeuxis est eiusdem uerbi in eodem uersu sine aliqua dilatiōe geminatio ut meme adsum qui feci in me conuertite ferrum. Paronomasia est ueluti quædam denominatio uel quotiés aliud nomē efficit de alio, ut nā inceptio est amentium haud amantiū. Schesisono maton est multitudo nominum coniunctoꝝ eodem habitu copulandi, ut marsa manus, peligna cohors, festina uirum uis. Paromœon est quando ab eiusdem litteris diuersa nomina sumunt: ut O Tite tute tati tibi tāta tyrāne tulisti. Omoeoteleuton est cū simili modo dictiones plurimæ finiūtur ut eos reduci quā relinqui deuehi quam deferri malui. Omœoptoton est cū in consimiles casus exeunt diuersa uerba: ut mœrentes, flētes, lachrymantes, comitātes. Polyptotō est multitudo casuū uarietate distincta, ut littora littoribus cōtraria fluctib' undas. Imprecor arma armis pugnēt ipsiq; nepotes. Hirmos est series ōronis cōtinuæ tenorē suū usq; ad ultimū seruās, ut principio cœlū, ac terras: cāposq; liquētes. Polysyntheton est dictio multis nexa cōiunctionibus, ut Athamasq;, thoasq;, pelidesq;, neoptolemus, primusq; machaon. Dyaliton siue Asyntheton ē figura cōtraria supiori carens coniūctionib', ut Ite ferte citi flāmas, date tela, impellite remos.

Tropus ē dictio trāslata a ppria significatione ad iproprā similitudinē ornat' necessitatis ue cā. Sūt āt duodeci. Metataphora. catachresis. metalepsis. metonymia. ātonomasia. epithetō. synecdoche. omatopoeia. periphrasis. hypbaton. hipbole. allegoria. metaphora ē reꝝ, & uborūq; trāslatio. hæc fit q̄ttuor mōis, ab aiali ad aiale, ab iaiali ad iaiale, ab aiali ad inaiale, ab aiali ad aiale. ut Tiphi aurigā celeres fecet cariæ. nā auriga & gubernator nauis aiam hnt. ab aiali ad iaiale, ut Pelagus tenuere rates. Nam rates aiam nō habēt, neq; pelagus. ab inaiali ad animale, ut athlantis cinctum assidue cui nubibus atris piniferū caput & uēto pulsat & ibri. nā mōs aiam nō hēt, cui mēbra hois attribuūtur, ab aiali ad inanimale: ut si tantū pectore robur concipis. Nā robur aiam non habet cū. Turnus cui hæc dicūtur animam ha-

bet ſcire debemus alias metaphoras eē reciprocas. Alias aūt eſſe partis unius. Reciprocas:ut altum mare,& profundum cœlū. Poſſumus enim conuertere altum cœlum: profūdum mare. Herbæ florent. Iuuenes pubent. Poſſumus enim conuertere. Herbæ pubent. Iuuenes florent. Alias partis unius:ut ſegetes fluctuant, uites germinant. Catachreſis eſt uſurpatio nominis alieni, ut Patricidam dicimus, qui occidit fratrem. Et piſcinā quæ piſces non habet. Hæc enim niſi extrinſecus ſumerent ſuum uocabulum nō haberent. Metalepſis eſt dictio pergens gradatim ad id quod oſtendit:ut ſpeluncis abdidit atris hoc metuens. Et poſt aliquot mea regna uidēs mirabor ariſtas. Metonymia eſt dictio q̄dam ueluti tranſnominatio. Huius aūt multæ ſunt ſpēs. Aut p id qđ cōtinet id qđ cōtinetur oſtendit:ut Nūc pateras libate Ioui. Aut contra. Crateres magnos ſtatuūt & uina coronāt. Aut pro inuentore quod inuentū eſt:ut ſine cerere & baccho friget uenus. Aut contra:ut Vinumque precamur Nam hic deus adeſt præſens. Hæc exempli cauſa poſita addiſcentibus ſunt. Reliqua demonſtrabit lectio. Antonomaſia eſt ſignificatio uice nominis poſita:quæ fit tribus modis. Ab animo a corpore. Extrinſecus. Ab animo:ut magnanimuſq; anchiſiades. A corpore:ut ipſe arduꝰ .i. polyphemus. Extrinſecus:ut infelix puer atq; impar cōgreſſus achilli. Epitheton eſt ſuppoſitio dictionis cū proprio nomine Nam. Antonomaſia uicem nominis ſubſtinet. Epitheton nunquam eſt ſine proprio nomine: ut dira celæno,& diua Camilla. Fit etiam tribus modis:ab animo a corpore. extrinſecus. His duobus tropis uel uituperamus uel oſtendimus, uel laudamus. Sinecdoche eſt ſignificatio pleni intellectus capax, cum plus minuſue pronunciat. Aut enim a parte totum oſtendit, ut puppeſq; tuæ pubeſque tuorū. Aut cōtra partem a toto, ut ipſius ante oculos ingens a uertice pōtus In pupim ferit. Et alibi. ſontemque ignē que ferebant. Meminiſſe autem debemus quando fit a parte totū faciēdum eſſe ab inſigniori parte. Onomatopoeia eſt nomen de ſono factum, ut Clamorque uirum, clangorque tubarum, tinnitus æris. Atque leuem ſtipulam crepitantibus urere flammis. Periphraſis eſt circumlocutio quædam quæ fit aut ornandæ rei cauſa. quæ pulchra eſt. Aut uituperandæ quæ turpis eſt, ut iam prima nouo ſpargebat lumine terras. Tithoni croceum linquens aurora cubile. Et hoc faciunt, nimio ne luxu, obtuſior uſu

Sit genitali aruo & fulcos oblimet inertes. Hyperbaton est trā sceńio quædam uerborum ordinē perturbans. Cuius species sūt quinque. Hysterologia siue hysteróproteron. anastrophe. Parēthesis· Synthesis. Temesis. Hysterologia siue hysteróproteró. est sententiæ cum uerbis ordo mutatus ut. Et cererem torrere parāt flāmis:& frāgere saxo. Anastrophe ē uerbo℞ tm̄ ordo ꝑposter⁹: ut Italiā contra pro cōtra Italiā. Parenthesis est interposita formatio diuersæ snīæ ut æneas: neq̃.n. patrius cōsistere mentem Passus amor, rapidū ad naues ꝑmittit achatē. Temesis est unius compositi uel simplicis sectio: una dictione uel pluribus interiectis ut septem subiecta trioni. Et saxo cere comminuit brum. Et massili portant iuuenes ad littora ranas pro cerebrum & massilitanas. Synthesis est hyperbaton obscurum:& ex omni parte cōfusum, ut tris notus abreptas in saxa latētia torquet. Saxa uocant Itali: mediis quæ i fluctibus aras. Est autem hic ordo: Tris naues abreptas notus torquet in saxa: quæ saxa in mediis fluctibus latētia: Itali uocant aras. hyperbole est dictio fidem excedens augendi minuendiue causa. augendi ut niue candidior. Minuendi: ut tardior testudine. Allegoria est tropus quo aliud significatur aliud dicitur: ut Et iam tēpus equum fumantia soluere colla: hoc est carmen finire. huiusmodi species multæ sunt ex quibus septē eminēt hironia antiphrasis. ænigma. Carientismos. Paronomia Sarcasmos: astismos. Hironia est tropus qui per contrariū conatur ostendere quod dicit. ut egregiā uero laudē,& spolia ampla refertis tuque puerque tuus. hæc ubi grauitas pronunciātis adiuuerit: cōfiteri uidebit: quod negare intendit. Antiphrasis est unius uerbi hironia: ut bellum: quod minime bellum est· Et locum quod minime lucet. Aenigma ē obscuta sententia per obscuram similitudinem rerum, ut mater me genuit, eadem mox gignitur ex me, significat enim aquam in niuem conuerti,& ex eadem rursus effluere. Carientismos est quo dura dictu gratius proferuntur, ut interrogantibus nobis. Nūquis nos quæsierit, responsum detur bona fortuna, exinde intelligitur neminem nos quæsisse. Paronomia est accommodatum rebus, temporibusq̃ prouerbium, ut aduersus stimulum calces,& lupus est in fabula. Sarcasmos est plena odio, atq̃ hostilis derisio, ut en agros,& quam bello troiane petisti hesperiam metire iacens. Asteismos est tropus multiplex numerosæq̃ uirtutis. Nam Asteismus est quicquid ru

stica simplicitate caret,& faceta satis urbanitate exponitur,ut qui bauium non odit amet tua carmina meui:atq; idem iungat uulpes:& mulgeat hircos Homoesis est minus notæ rei per similitudiné eius quæ magis nota est demonstratio. Huius autem tres sunt species. Hicon.Parabola.Paradigma. Hicon est personarum inter se uel eorum quæ personis accidunt comparatio ut os humerosq; deo similis. Parabola uero est rerum genere dissimilium comparatio: ut Qualis mugitus fugit cum saucius aram. Taurus:& incertá excussit ceruice securim. Paradigma est exempli hortantis uel deterrétis enarratio. Hortátis:ut Antenor potuit mediis elapsus achiuis. Illyricos penetrare sinus:atque. Deterrentis:ut At non sic phrygius penetrat lacedemona pastor. Ledæamque helenam troianas uexit ad urbes. FINIS.

Barbariem quicúq; cupis uitare loquendo.
Donati hoc lecto codice doctus eris.

SERVII HONORATI IN SECVNDAM DONATI EDITIONEM INTERPRETATIO.

Rs dicta est uel ἀπὸ τῆς ἀρετῆς idest a uirtute quam græci uniuscuiusq; scientiam uocant,uel certe ideo ars dicit:quod arctis præceptis cuncta concludat,idest angustis & breuibus. Plærique artem scribéres a litterarum tractatu incohauerút. Plærique a uoce. Plærique a definitióe artis gramaticæ. sed omnes uidentur errasse. Non enim propriá rem officii sui tractauerunt:sed communem & cum oratoribus & cum philosophis. Nam de litteris tractare etiam orator potest. De uoce nemo magisq̃ philosophi tractát. Definitio etiam Aristotelicorum est unde proprie Donatus & docte qui ab octo partibus icohauit quæ specialiter ad grámaticos pertinent.

Omen dictum est eo quod res nobis efficit notas. Pronomen,quia fungitur officio nominis,ut si quis dicat. Virgilius fecit Bucolica. ipse scripsit Georgica, Verbum dictum est, eo quod uerberato aere mo.

tu linguæ, hæc pars orationis inuenta eſt, & licet omnes ora/tiones cum hac oratione miſceantur, tamen ſpeciale ſibi hæc pars hoc nomen efficit, eo quod hac frequenter utimur in elocutione, in tantum ut dicamus uerbum fecit. Tullius apud populum in ſenatu. Aduerbium dictum eſt. quia nunquam recedit a uerbo, ſiue enim dicas cras facio, inuenies aduerbia uer bis cohærentia. Participium uocatur quoniam partem tenet nominis, partemque uerbi, quaſi particip.um. Nam a nomine habet genera, & caſus a uerbo tempora, & ſignificationes. Ab utroque numerum, & figuram. Præpoſitio dicitur, quoniam in loquendo præponitur. Dicimus enim ante templum eſt non templum ante eſt. Coniunctio dicta eſt, quia coniungat elocutiones. ut ego, & tu eamus. Interiectio dicta eſt, quod interponitur ad exprimendos animi affectus: ut puta heu mor/tuus eſt. In his autem octo partibus naturalis eſt ordo. Rite enim nomen primum ponitur, quod ex ipſo omnium rerum noticia procreatur. Poſt hoc debet aſſequi pronomen, quia nominis officio fungitur, nec debet ab eius ſignificatione diuel li. Inde ſequitur uerbum quo diximus nos frequenter uti. Inde aduerbium quod a uerbo nunquam recedit. Participium au-tem rite poſt nomen, & uerbum ponitur, quod ex partibus utri uſque natum eſt. Præpoſitio cum, uel uerbo, uel nomini præpo-nitur, & ipſa iuſte hoc loco poſita eſt illis iam ante prædictis qui/bus præponitur. Similiter coniunctio, quia coniungit om-/nia non debet primum locum tenere. Primo enim debemus ſcire quæ res coniunguntur. Interiectio ideo ultima poſita eſt, quia nihil exprimit niſi affectus animi qui raro interponuntur.

n Omen eſt pars orationis cum caſu, corpus aut rem proprie communiterue ſignificans in omnibus par/tibus orationis definitiones eſſe debent, ut ſegre// gentur ab aliis partibus: & ſuæ partis quam defini/unt aliquam proprietatem dicant. Igitur quod di// xit nomen eſſe partem orationis ſegregauit ſyllabas a plauſibus & quicquid confuſæ uoci datur. Quod autem dixit cum caſu-ſegregauit a Verbis, Aduerbiis, Præpoſitionibus, ac Coniun-/ctionibus. Quod autem dixit corpus: aut rem ſignificare, hoc ipſius proprium eſt. Corporale autem nomen uel incorporale,

grammatici ita difinierunt. Vt corporale sit quicquid uidetur & tangitur ut lapis. Incorporale quod nō uidetur nec tangitur, ut pietas. Item dicit aliam proprietatem quod aut ꝓprium aliquid significat, aut appellatiuum. Nam proprium est, quod unus est, ut hector. Appellatiuum quod multorum est, ut homo. Scire debemus inueniri frequenter nomina appellatiua, quæ sunt propria: ut fœlix quæ cōmuni sensu facile dignoscuntur, illud etiam scire debemus, quia si proprium est quod unus est numerum tantūmodo recipit singularem. Neq̧.n. potest res unius in pluralē cadere. Nam quod propria nomina pluraliter declinātur, sciendū est non ab unius nomine procreatum numerum pluralem, sed multitudinem nominum hoc facere, Recte enī Virgi. dixit Marios & Camillos quoniam plurales fuerunt. Appellatiuum autē nomen est quod cum sit res multorum recipit tamen & numerū singularem, in multis etiam unus tenetur.

C Omparationis gradus sunt tres. Positiuus ut doctus. Cōparatiuus ut doctior. Superlatiuus ut doctissimus. Plærīq̧ uolunt comparatiuum esse doctiorem dicentes non esse comparationem quando doctior dicimus, quia non comparat, sed præferat, sed errant. Nam omnis comparatio id agit, ut alteꝝ præferat. Illa enim quæ æquat similitudo potius est, q̄ comparatio. Positiuus autem omnia recipit genera. Masculinū ut hic doctus. Fœmininum, ut hæc docta. Neutrum, ut hoc doctum. Commune, ut docilis. Omne ut docens. Comparatiuus uero gradus duo tantum suscepit genera. Cōe, ut doctior. Neutrū, ut doctius. Superlatiuus tria tantum. Masculinum, ut doctissimus. Fœmininum ut doctissima. Neutrū ut doctissimum. Præterea nomia recipiunt comparationem sed ea quæ sunt qualitatis, & quantitatis. Qualitas autem, & quantitas aut ab animo dicitur, ut doctus, aut a corpore, ut candidus, niger, aut a fortuna ut miser, aut a mēsura ut longus. Quare quæsitum est, utrum latinior diceretur qđ tunc dicitur cum pro diserto ponitur, ut sit latinior quomodo disertior cum autem gentem significat, non potest comparari, ita enim non possumus dicere latinior, quomodo nec græcior. Cōparatiuus autem gradus iungitur casibus tribus ablatiuo. Septīo & nominatiuo interposita particula q̄: ablatiuo ut doctior ab illo. Septimo ut doctior illo. Nominatiuo ut doctior q̄ ille. Sed frequenter utimur septimo, ablatiuo pene nunquam. Superlati-

uus uero gradus genitiuo tantũ plurali iungitur ut doctissimus illorum quanquam & singulari cohæret quotiens nomen est enunciatione singulari intellectu plurale:ut o danaũ fortissime gentis Tyride.illud sane seruandum est quod & postea tractum est. Comparatiuum gradum nos& nostro & extraneo generi cõiungere.Superlatiuum autem tantũ nostro Dicimus enim uelocior homo hominibus & uelocior homo canibus,quoniam Cõparatiuus est gradus.superlatiuum uero gradum tantum nostro præferimus generi ut uelocissimus homo hominum:nemo enĩ dicit homo equorum.

g Enera dicta sunt ab eo quod generant: atq; ideo tantum duo sũt genera principalia Masculinum & Fœmininum. hi enim sexus tãtũ generant, Genera autem aut naturalia sunt:aut ex auctoritate descendunt ut hic paries hæc fenestra. In his enim naturalem nullum intelligimus sexum,sed eum sequimur quem firmauit auctoritas. Cætera uero genera a supioribus ueniũt:ut est neutrum quod neque masculinum est neq; fœmininum ,Commune quod est.Masculinum & Fœmininum.Omne quod omnia supradicta cõtinet genera, Epicœnum uero quod cõfusum cõtinet sexum.Nã inter Cõmune & epicœnum hoc interest quod cõmune est ubi uisu secernimus sexum ut canis,Epicœnũ est e cõtrario ubi uisu non secernimus sexum ut piscis.Itẽ inter epicœnum & cõmune hoc interest, quod in cõmuni articulari secernimus sexum.ut hic canis:uel hæc canis.In Epicœno uero unus articularis sumitur:& utrũque sexum intelligimus:ut hæc aqla.Eum aũt sumemus articularem quẽ auctoritas dederit Nã cum naturaliter nõ possumus in epicœnis sexum deþndere debemus auctoritate firmari.

n Vmerus autẽ singularis est aut pluralis. Dualis uero græcus non usurpatur nisi ĩ noĩbus duobus q̃ sunt,duo & ambo,atque ideo etiã inæqualiter declinãtur.

f Igura aut simplex ẽ.aut cõposita. Simplex quæ unã rẽ continet atq; naturalis est,ut doctus. Composita uero quæ ex arte fit,duas res habet,ut indoctus. Composita uero fit figura quattuor modis, qui in arte sunt positi, quod autem dixit ex corruptis:ita intelligere debemus, ut tunc intelligamus corrupta esse in compositiõe quotiens resoluta integrari possunt,ut si quis dicat concipio iure dicitur corruptum,

quia si soluatur facit capio: quod est integrum & conficio facit facio & similia.

Blatiuus singularis regit gtũm datiuũ & ablatiuũ pluralem secundum regulas in arte positas. Sed illud quod dicit ablatiuo e producta uel correpta terminato:ita intelligendum est.ut tunc producta sit: quotiens genitiuus singularis ei terminatus sit,cum uero is fuerit terminatus idẽ genitiuus singularis:ut huius patris ab hoc patre. Ideo autem latini uoluerũt ab ablatiuo singulari regulas sumere quoniam hic casus latinus est:nec eum habẽt græci:& ille utiq; casus debuit regulas latinis nominibus dare qui proprius latinorum est. Omnia nomina quæ in rerum natura sunt quinque regulis continẽtur quæ regulæ apud Donatum non sunt propter cõpendium tamen tenẽdæ sunt. Colligũtur autem istæ regulæ de genitiuo singulari. Nam hic casus quinque finibus terminatur aut æ diphthongo.ut musa musæ:aut i ut doctus docti:aut is ut pater patris: aut us ut fluctus huius fluctus:aut ei ut hic uel hæc dies huius dei. Ergo cũ inuenerimus aliquod nomẽ de cuius declinatiõe dubitatur:quærendus nobis erit præcipue genitiuus,qui inuentus si æ fuerit terminatus ad similitudinẽ musæ declinabitur ita & in reliqs fiet. Sed constat græca nomina etiam græce posse declinari. Plane duos præcipue casus in his regulis sollicite proferre debemus. Vocatiuum secundæ declinationis & ablatiuũ tertiæ in quibus contra regulas plurimum sibi assumpsit auctoritas. Vocatiuꝰ enim singularis secundæ declinationis tum in i exibit cum nominatiuus singularis ĩ ius fuerit terminatus ĩ genere masculino in proprio nomine ut hic Mercurius. O mercuri. Hoc enim nomen ius terminat nomiuatiuum & masculinum est & proprium. Si autem nominatiuus Vs terminatur: ut hic doctus. Vocatiuum facit.o docte:& si appellatiuum sit licet ius terminatur:ut hic impius.o ipie. Hic egregius.o egregie. At huic regulæ contrarium est hic filius o fili. Quare maiores nostri timẽtes ipsum uocatiuũ similem fecerunt nominatiuo Vt Virgilius dicit. Corniger hesperidum fluuius regnator aquarum: & Lucius Octauius iudex. Ablatiuus uero tertiæ declinationis,qui & i & e terminatur multum cõfusus est tamẽ hoc seruare debemus:

ut cum nomen fuerit generis cōis: quod in is mittit nominatiuum,& genitiuum:ablatiuum.i.terminemus:ut hic, & hæc docilis:ab hoc,& ab hac docili. Item neutra omnia quæ e terminantur in nominatiuo:ut hoc mare:ab hoc mari. Ea uero quæ x littera terminantur in e exeūt:ut hic calix ab hoc calice. Hæc pellex:ab hac pellice. Hæc lex:ab hac lege,& similia. Item omnia participia e terminantur:ut ab hoc calente: ab hoc furente, quæ si nomina fuerint.i.magis terminabuntur. Item quæ or terminātur in nominatiuo:ut doctior:clarior:minor:maior facit.n.a doctiore,clariore,minore,maiore. Reliqua uero sic ambigua sunt, ut uix etiam auctoritate firmētur. Nā & ab hac naui,& ab hac naue legimus,& ab hac puppi,& ab hac puppe, & ab hoc igni,& ab hoc igne. In quibus omnibus meliorum auctoritas sequēda est.

P Ronomen dictū est,qa ponit pro noie, ut si quis dicat Virg. scripsit bucolica,ipse scripsit. Georgica. Nec tñ uidentur pronomina. quoniam nominum funguntur officio,esse noia. Nā & si noium ui exprimūt. ñ tñ plene exprimūt. Nomina enim posita plenas faciunt elocutiones. Pronomina semipleńas. Item nomina posita uelut incohant elocutiones. Pronomina autem uelut complent. Qualitas pronominum principaliter bipartita est. Omnia enim pronomina: aut finita sunt,aut infinita. Finita sunt quæ recipiunt personas, idest quæ definiunt personas, & sunt tantum tria. ego, tu, ille. sed ille plærunque uariatur. Nam si ad præsentis personam refertur, tunc recte finitum est,si de absente dicatur minus, q̃ finitum est. Infinita autem pronomina uarias habet species. Nam licet omnia quæcunque non recipiunt personas infinita sunt tamen. Alia dicuntur generaliter infinita. Alia minus quam finita. Alia articularia, uel demonstratiua. Alia possessiua.

Generaliter infinita sunt, quæ unicuique personæ aptari possunt, ut est quis, & sunt hæc septem tantum quis, talis, qualis, quantus, tantus, quotus, totus. Minusquam finita dicuntur, q̃ cōmemoratiōē hñt notaꝶ psonaꝶ,ut est ipse, hæc sūt sex tm̃ Ipse,iste,is,hic,idē,sui. Sed ex his alia sūt q̃ absētes psonas significāt,alia quæ præsentes,absentes reliqua omnia præsentis,hæc tā-

tum, iste, ista, istud, & hic, hæc, hoc, quæ nonnulli etiam pronomina articularia uocant, eo quod more græcorum nominibus declinantur. Possessiua dicuntur pronomina, quæ nos aliquid possidere ostendunt, ut est meus, tuus. Hæc in quattuor partes diuiduntur, aut. n. utraq; parte singularia, aut utraq; pluralia, aut intrinsecus singularia, extrinsecus pluralia, aut extrinsecus singularia. Intrinsecus pluralia. Vtraq; parte singularia sunt ubi & persona possidentis & possessio una est: ut meus . Vtraque parte pluralia ubi sunt multi qui possidentur & multi sunt, qui possident ut est nostri. Intrisecus singularia extrinsecus pluralia sunt quæ possidentes unam personam ostendunt possessorum plurimas, ut est mei: uel e cõtrario: ut est noster. intrinsecus aũt dicitur quod pertinet ad personam possidentis: extrinsecus quod pertinet ad personam possessi. Sunt autem possessiua pronomina quinque tantum meus: tuus: suus: noster: & uester. Absq; his pronominibus quæ omnia sunt uiginti & unum, nullum aliud quod suam originem habeat poterit reperiri, sed si qua sunt cõpositione fiũt. Scire aũt debemus inclinatione ꝓnominũ plærũq; sub una significatiõe casus uarie ꝓferri, ut est qs uel qui. Nã possumus dr̃e mei causa te peto, & mis cã te peto & tis causa te peto: sed mis, & tis: de usu recesserunt. Item ablatiuus singularis aliquando uarie terminatur: ut a quo, uel a qui. Nam dicimus a quo uenisti: & a q uenisti, sed a qui in usu esse desiit. Datiuus etiam, & ablatiuus plurales plærũq; uarii sunt, dicimus enim a quis, uel a quibus q quidem uidentur hac ratione uariari, quoniam ablatiuus singularis inuentus est uatius. Scimus enim quia omnia quæ o terminãtur in is mittunt, q̃ i in bus. Ergo sicut dicimus ab hoc docto, ab his doctis, ita dicimus a quo a quis. Item sicut dicimus a puppi a puppibus, ita dicimus a qui a quibus. Sed pronomina quemadmodum in declinatione duplicant casus. Ita plærunq; minuunt. Nam sunt pronomina ubi tantũmodo genitiui sunt: ut eccum, eccam, ellum. Sunt ubi nominatiuus & uocatiuus deest, ut sui, sibi, se, a se. Sunt ubi uocatiuus tm̃ deest, ut in ꝓnomie qđ est ego.

Erbum est orationis cum tempore, & persona sine casu.

u Quod dixit cum tempore & persona connexum intelligendum est. Neutrum enim potest in uerbo ab altero separari. Nam si solam personam uelis intelligere pronomẽ est. si solum tempus participium est, si utrunq; simul tũc uerbum est.

Quod autem adiecit casu carere uelut superflue est positum. Quis enim nescit uerbum carere casu? Sed timuit ppter illas elocutiones quæ sic formátur quasi casum habeát: ut da mihi bibere sic est enim da mihi bibere: ut si dicas da mihi uinum, quod utiq; casum habet: ne qui ergo propter similitudiné elocutionum pu/tarent casum modo infinito attribui: ideo dixit penitus casum a uerbo reponi. Nam illæ elocutiones casũ non recipiunt sed græcam elocutionem sequuntur.

q Valitas uerborũ diuiditur ĩ modos & formas. Modi oẽs sunt octo. Indicatiuus: Imperatiuus. Promissiuus. Opta/tiuus cõiũctiuus. Infinitus. Impersonalis: Gerũdiuus. Sed ex his qnq; uolunt esse legitimos. de tribus uero dubitatur. i. de promissiuo Impersonali Gerũdiuo. Indicatiuus dicitur modus quoniam p ĩpm quod gerimus ĩdicamus: ut est lego. Imperatiu⁹ quoniam p ĩpm imperamus ut est lege. Optatiuus quoniam hẽt aduerbiũ optandi. ut utinam legam. Cõiunctiuum uero modũ non ideo cõiũctiuum dicimus quia habet aliquid cõiunctũ idest cum: Nam & optatiuus. inciperet esse cõiunctiuus quia hẽt ad/uerbium coniunctum utinam: sed ideo dictus est coniunctiuus quia in loquendo cum solus locutionem implere nõ poterit cõ/iungit sibi indicatiuum: ut cum scripsero faciam, & cum dixero legam. Infinintiuus dicitur modus quia non definit personas: sed omnes tres uno uerbo profert ut est legere. Cæteri uero mo/di in personis differentiam faciũt quod probatur hac elocutiõe. legere uolo. legere uis. legere uult. Nam quoniam uolo uis uult indicatiuus est modus differentia facta est persõarum: quoniam uero legere infinitus est omnes uno modo ploratæ hi sunt gene rales modi. illi uero tres de quibus dubitatur ita explicandi sunt Qui negant promissiuum modum, esse hoc asserunt esse super/fluum hunc putari modum quoniam indicatiui modi sit tẽpus futurum idest legam scribam. Qui autem dicunt proprium mo dum esse negant indicatiuum modum tempus futurum per rerũ naturam habere posse. Nam si indicatiuus modus ideo dictus est quod per ipsum indicamus, Nemo autẽ indicat nisi quæ nouit futurum habere nõ potest, quia nemo indicat. De ipersonali au/tem modo hæc loquuntur. Plæriq; hunc modum dicunt quia sic de uerbo nascitur quemadmodum cæteri modi, ut lego lege legitur: sed tamen nõ probatur modus eẽ: sed uerbum. Nam cũ

unusquisque modus non possit currere per modos nam habet i dicatiuum legitur. Imperatiuum legatur: coniunctiuum cum le/gatur. Item gerundiuum quem dicunt modum plærique negāt eum modum esse: sed dicūt participiorum a passiuo futuri & præteriti esse declinationem sed est modus: quia in o definit ultimo tempore suo in qua littera nullū definit participium & significa/tionem habet tam agentis quam patientis: quod utique non haberet si participium passiuum esset, Et enim cum dicimus cantando & agētis & patientis habet significationē: quod probatur teste Virgilio. Nam ubi dicit. Cantando tu illum agentis significationem ostendit ubi dicit cantando rumpitur anguis, patientis.

f Ormæ sunt quattuor: per quas non declinatio: sed significatio uerborum explicatur: quæ ideo quattuor sūt quoniam omne quod agimus quattuor temporum officio continetur. Nam aut cogitamus utrum agendum sit: aut quod placuit inchoamus: aut inchoata complemus aut completa iteramus: iccirco ipsæ formæ hæc nomina acceperunt, una eni Meditatiua quæ non agere nos aliquid sed adhuc uelle agere ostendit ut est lecturio significat enim non lego: sed legere uolo. Secūda est inchoatiua: quæ aliquid nos nūciare ostēdit ut est calesco q̄ significat calere incipio. Tertia est perfecta ut est lego: quæ plenū ostendit actum. Quarta est frequētatiua quæ nos sæpe agere aliquid ostendit: ut lectito significat enim sæpe lego. Quas formas plærique ueluti milites refutare uolunt, sed conuincuntur secundum rationem naturalem. Multa enim sunt quæ proprie nō nisi istis possunt explicari. Meditatiua autem formam in rio definit ut scripturio, lecturio. Inchoatiua autem uerba quinq̧ regulis continentur. quarum si una defuerit inchoatiua nō erunt debēt enim in sco syllaba exire, & orginem ducere a neutrali uerbo, & tertiæ esse coniugationis correptæ, & carere tempore præterito/perfecto & plusquamperfecto, carere etiam participio futuri temporis. Ideo autem inchoatiua carent tempore perfecto quia omnia quæ inchoantur nihil perfectum habere debent. Frequentatiua forma in to quando exit semper primæ coniugationis est. ut lectito as, cursito as, scriptito as. Si autem in so exeat etiam tertiæ esse potest ut lacesso lacessis, facesso facessis.

Onlunctiones tres sunt nomina habentes ab ordine lit
c terarum. quærũtur aũt in quinq; rebus.i.indicatiuo.modo
tempore præsenti numero singulari.secũda persona an
te litteras uel ante syllabas, ante litteras in uerbis actiuis & neu
tralibus, ante syllabas in cæteris.i.in passiuis communibus de-
ponentibus. Ergo ubi a fuerit, prima coniugatio est, ut amo
amas,ubi. e.est secunda ut doceo doces, ubi.i.tertia ut lego le/
gis, sed tertia plærũque & correpta est,& producta,quod depræ-
henditur hac ratione. Si correpta fuerit in passiuo penultima syl
laba.e habebit ut lego legis legor legeris·Si autem producta fue
rit.i.reseruabit in passiuo: ut nutrio nutris nutrior nutriris.Quæ
uarietas etiam de imperatiuo modo colligitur: nam tertia corre
pta in.e.exit:ut lege.tertia producta in·i.ut nutri.Item infinitiui
modi penultima syllaba quæ si longa fuerit productam coniuga
tionem esse demonstrat:ut nutrire.Si breuis correptã esse demõ
strat ut legere.hæ autem coniugationes futurum tempus indicatiui
modi uarie mittunt. Nam prima & secunda coniugatio in.bo.
dicunt:ut amo amas amabo. doceo doces docebo. Tertia uero
correpta in am tantum mittit:ut lego legis legam.Tertia produ
cta duas habet regulas requirendas in indicatiui modi tempore
præsenti si ante.o.ultimum.e.fuerit correptum ĩ bo tantum mit
tit:ut exeo exibo. Si autem.i.habuerit ante.o. futurum tp̃s & ĩ bo.
mittit:ut seruio seruis seruibo, q̃s regulas.Probus artifex tuetur.

Erbotum genera sunt quinq;.Actiua.Passiua. Neutra.
u Cõmunia.Deponentia. Quæcunq; illæ sint diffinitio
nes quæ hic lectæ sunt uarie tamen quantum ad signi-
ficationes id pertinet.Omnia ista quinq; duas habet si-
gnificationes,idest aut agentis,aut patientis.Hinc est quod neu/
trali uerbo & agentis,& patientis inuenimus significationẽ.agẽ-
tis ut nato,& patientis,ut uapulo Item deponenti uerbo ubi sola
utiq; debuit esse passiua significatio & agentis nonnunquam in-
uenitur,ut est loquor.Confusio autem.Cõmunis uerbi casib⁹se/
gregatur.Nam si accusatiuum casum iungas agẽtis est, ut crimi/
nor illum.Si ablatiuum patientis,ut criminor ab illo.

Empora sunt quinq;.præsens quod agit,ut lego.Præteri
t tumimperfectum quod omissum est & nõ cõpletũ,ut lege/
bam.Præteritumperfectum quod cõpletũ est paulo ante
ut legi Præteritumplusquãperfectũ quod completum est olim.

ut legeram. Futurum quod imminet, ut legam. Vnde uitiose lo-
quunt, qui dicũt expecta mõ egrediar. Nã iungũt significationẽ
futuram & præsens tps. Itẽ qui dicũt cras lego lectionẽ, uitiose lo
quuntur. Nam cum lego temporis præsentis sit cras uero aduer-
bium futuꝝ utique hæc locutio non cohæret. Tractandum est il
lud an sana sit locutio hæc, cras legam an cras lego. Cras lego ut
diximus uitiosum est. Cras aũt legam ideo nõnulli uitiosum iu-
dicant: quoniam duo futura quasi in aliud futurum nos deferũt.

m Odi uaria tempora recipiunt. Indicatiuus enim oĩa quin
que habet supradicta tempora. Imperatiuus enim uero
duo tantum præsens & futurum. Optatiuus tria sed
geminata. Nam præsens & iperfectum pro uno est: Item perfe-
ctum & plusquamperfectum habet & futurũ. Coniunctiuus tot
tempora hẽt quot & indicatiuus. Infinitus tria habet tẽpora præ
sens: præteritũ: & futuꝝ. Sed scire debemus in oĩbus passiuis uer-
bis præterita tpa ideſt perfectum & plusquãperfectũ habere ulte-
riora præterita personas omnes modi segregatas habẽt absque ĩ
finito ubi cõfusæ sunt ut diximus ideſt tres. Modus aũt ipera
tiuus hẽt difficultatem personaꝝ quæ talis est: prima persona in
tempore præsenti deficit, sed in numero singulari. Cæterũ in nu
mero plurali non deficit, Ideo autem deficere creditur, tam in p/
sona quam in numero quoniam omne imperatiuum in alium
procedit, ideſt a secũda persona nascitur: in tempore uero futuro
tã in numero singulari quam in numero plurali prima persona
deficit. Secũda uero & tertia in numero singulari uno modo
proferuntur: ut legito tu legito ille: ut est apud Virgilium. Terti⁹
argolica hac galea contentus abito. Nã si dicam legito legat:
legito quidem erit tempus futurum: legat uero præsens Item
tertia persona numeri pluralis: his regulis cõtinetur. Indicatiuo
modo tẽpore præsenti tertia persona numero plurali. o. accipit.
& facit hanc personam. Imperatiui modi per omnes coniugatio
nes amãt amãto: docẽt docẽto: legunt legunto: nutriunt nutriũ
to. quod seruare maiores ut ait Horatius & quocunq͂ uolent ani
mum auditoris agũto. Nam diceret agãt, tẽpus præsẽs ostẽderet
non futuꝝ. Pria coniugatio & tertia correpta tot syllabas hẽre
debet in secunda persona quot in prima habet indicatiuo mo-
do, ut amo amas, lego legis. Quod autem aliter fecerit anomalũ
est, ut edo es, comedo comes.

Aduerbium dictum est eo quod necesse habet hanc partem orationis uerbum sequi, ut cras faciam hodie legam cotidie scribo, sed non ut necesse est uerba sequi aduerbium. Ita necesse est aduerbium sequi uerbum. Nam quando dico facit orator. est elocutio plena q̃q̃ sine aduerbio. Potest ergo uerbum sine aduerbio poni. Aduerbium autem sine uerbo nunquam ponitur. In significationibus aduerbiorum localia aduerbia diligenter aīaduertenda sunt, quæ habent quattuor species. In loco, de loco, ad locum, & per locum. In loco sunt hæc, hic, illic, ibi, intus, foris. De loco sunt, hinc, illinc, inde, aliunde, uno modo tam de loco, q̃ in loco proferuntur. i. sine coniunctione præpositiones. Ad locum sunt hæc, huc, illuc, istuc, illo, intro, foras. Per locũ sunt hæc, hac, illac, illa. Ergo animaduertere debemus, ut quotiens fuerint aduerbia in loco iungamus uerba quæ habeant hãc significationẽ in loco, utputa ibi sum, illic sedeo, itus & similia. Quotiens sunt autem aduerbia quæ significant ad locum iũgamus his uerbis similiter quæ habeant significationem euntis, ut pergo illuc, uado illo, proficiscor intro, & similia. Nam si quis dicat uenio ibi uitiosum est. Venio enim significationis est ad locũ, ibi uero in loco est, & duo hæc diuersa nunquam cohærent. Nam omnia aduerbia non recipiunt comparationem, sed ea tantum, quæ ducunt originem a nominibus recipientibus comparationem, ut doctus docte, iure enim dicimus doctus doctissime, quoniam & nomen ipsum facit doctior doctissimus. Aduerbia autẽ, quæ cõparantur in passiuo gradu duas habet regulas. e. & . er. ut docte, fortiter. In cõparatiuo unam, ut doctus, & fortius. In superlatiuo aũt unam. e. quod semp productum est, ut doctissime, fortissime. Quãdo aũt positiuus. e. terminatur: & quando. er. datiuus singularis ostendit. Nam. e. tum terminatur aduerbium in positiuo qñ datiuus singularis. o. fuerit terminatus, ut docto, docte, claro, clare. Tunc aũr aduerbium. er. terminatur. qñ datiuus singularis. i. fuerit terminatus, ut huic agili, agiliter, & huic forti, fortiter. Quæ has regulas non seruant aduerbia anomala sunt. Noïa prouinciarum semp recipiunt præpositiões, ut ad campaniã pergo, de campania uenio. In cãpania sum. E cõtrario noia ciuitatum nunquã recipiunt p̃positiones, qñ funguntur uice aduerbiorũ. Verũtamen si ad locũ significãt accusatiui forma sequen

da est,ut Carthaginem uado,si de loco secundum septimum lo/quimur,ut Carthagine uenio,si in,in loco duplex regula est. Nã si nomen fuerit secundæ declinationis, aduerbium in loco fit se/cundum formam genitiui,dicimus enim deli fui,beneuenti fui, quoniam huius deli,huius beneuenti genitiuus est. Sinautem nomen erit alterius cuiuscunq; declinationis. tunc formam seq/mur datiui casus.Dicimus enim Carthagini fui.Tyberi fui, quo niam huic Carthagini,huic Tyberi datiuus est. Sciendũ est sa/ne pauca nomina his regulis repugnare,ut est Narbone in philip picis Cicero. Cum tu Narbone mensas hospitium,conuomeres. Debuerit enim dicere Narboni. Item Virgilius ait Tyria Car/thagine qui nunc expectat,inquit Carthagine non Carthagini quod erat regula.Sed Cicero Antyptosim fecit. Virgilius uero metri necessitatem mutata regula seruauit. Generaliter tenendũ est quod aduerbiis idest solis positis non debet coniungi præpo sitio seperatim. Nemo enim dicit de sero de modo: Vnde nec de mane dicere debemus, quod plærunq; ĩ usu habent. Sed qm̃ legimus dum mane nouum idest hoc ipsum mane iam nomen effectũ est:genus enim non recipit nisi nomen. Videmur ei adii/cere posse præpositionem. Quare tutius loquuntur & solum ad uerbium sine præpositione ponunt:ut mane uenit & quando uo lunt addere præpositionem genus coniungunt:ut de primo ma ne uenio:iam enim non uidetur iungi ei parti orationis quæ est mane:Sed quæ est primo.

P Articipium dictum est quasi particapium. habet enĩ par/tes.a nomine duas genus & casum.a uerbo duas tempus & signifationem. Ab utroque duas numerum & figu/ram:ideo ab utroque quoniam numerus & figura tam modo ac cidunt q̃ uerbo:illa enim bina iis tantũ accidunt a quibus trahũtur.

G Enera participiorum sunt hæc.Masculinum. Fœmininũ Neutrum & omne. Masculinum participium in us sylla/bam terminatur: Fœmininum in.a. Neutrum in um.ut lectus lecta lectum.lecturus lectura lecturum. legendus legenda legendum.Nam hæc sunt duo tempora præteritum & futurum quæ genera secundum regulas quas diximus diuidunt.Præsens autem participium semper generis est omnis: & duabus claudi/tur consonantibus:.ut est legens.

c Asus totidem sunt in participiis quot in nomine & pro/nomine. Participia autem. Masculina & neutra secundæ sunt declinationis. Fœminina primæ. Omne tertiæ ĩquo Ablatiuus &.i.&.e.terminatur:ut amanti & amãte. Sed scire cõuenit qđ ars exigit ut.e.lr̃a terminet.i. ãt ubi fuerit terminatus: Ablatiuus huius participii necessitas ẽ aut metri:aut euphoniæ.

t Empora i participiis latinis tria sunt præsens:præteritũ: & futurum. Regulæ tamen quattuor sunt. Nam præsens unam habet quam diximus.ns.ut legens. Præteritũ unã .us.ut lectus. Futurum uero duas habet regulas:rus & dus:ut lecturus & legendus. Ideo autem neutrale uerbum tot & eadem habet participia quæ & actiuum quoniã sic declinatur ut actiuũ. Nam participia declinatione noscũtur: Depons̃ autem uerbum participiũ futuri in rus mittit:ut auxiliaturus. Nam ideo dictũ est deponens nõ quod.r.litteram nõ deponat.(Nam & commune deponens esset:& hoc.n.r. litteram nõ reliquit) .sed ideo deponens dicitur, quod deponit participiũ declinatiõis suæ, idest futurum quod dus syllaba terminatur. Nemo enim potest dicere loquendus, licet inueniamus apud poetas hanc usurpationẽ. Cõmune uero uerbum ideo habet quattuor participia, quia cõe est. i. agentis, & patiẽtis habet significationẽ, & nouimus quod duo participia ueniunt ab actiuo, & duo a passiuo. Sane scire debem⁹, quod licet latinitas non habeat, neq; præteritũ participiũ ab actiuo, neq; præsens a passiuo. iuenitur tñ apud poetas talis elocutio ubi alterius tpis pro hac significatiõe ponat, ut est Vir. Et qua uectus abas, & qua grãdæuus alethes. Vectus.n.dixit pro eo qđ est uehebat. Regulæ pticipiorũ ita se habent, ut participiũ futuri tẽporis a passiuo regat pticipiũ præsentis tpis ab actiuo. i. ut de pticipio futuri tpis a passiuo sublata dus syllaba, & addita.s.littera faciam⁹ pticipiũ p̃ntis tpis ab actiuo, uel e cõtrario. Itẽ pticipium p̃ntis tpis a passiuo sublata.s.lr̃a.& addita rus syllaba facit pticipiuũ futuri tpis ab actiuo, ut lectus, lectur⁹, uel e cõtrario. Sed his regulis repugnãt pauca pticipia noua rõne usurpata, ut ẽ moriturus qđ nulla rõne dr̃ sublata.n.rus syllaba, & addita.s.lr̃a moritus facit, quod latinitas nõ habet, nam mortuus dicimus. Et illud sciendũ est maiores nostri sæpe a uerbis neutralibus, præsentis tẽporis usurpasse participia, ut est regnata, triumphata, placita, nupta, pransus, cœnatus, & similia. Quibus nos ideo utimur,

quoniam auctoritate firmantur: nō tamen possumus de aliis uer bis neutralibus similiter quæ non lecta sunt usurpare: Sed debemus ea tantum quæ lecta sunt dicere.

c Oniunctiones dictæ sunt ab eo quod cōiungant elcutio/nem: Nam si quis dicat: ego tu eamus diffidet elocutio: si iterponas &. & dicas ego & tu eamus icipit cohærere. Copulatiuæ dicuntur eo quod & uerba & sensum copulant ut si qs dicat ego & tu eamus. Nam in hac elocutione & uerba con/iuncta sunt & sensus. Vtrunque enim iturum significat. Disiun/ctiua uero penitus contra naturam sermonis fuisset inuenta: nisi uerba coniungeret. Nam quid tam contrarium cōiunctioni, quam habere species coniunctionis? sed ideo disiunctiua dicitur quod sensus disiungat. Nam uerba coniungit, ut si quis dicat ego aut tu eamus, nunc enim elocutio coniuncta, sed sensus dis/iunctus. Non enim utrunq; sed alterum iturum significat. Ex/pletiuæ dicuntur coniunctiones eo quod illud quod minus fue/rat expellere contendunt: ut si quis dicat negligenti lege dicen/do lege in eo eum arguit quod non legit. At si dicat saltem lege: in eo arguit quod nihil omnio agit. Inter causales, & ratio/nales hoc interest, quod tunc utimur causalibus quando de cau/sa loquimur. tunc rationalibus. quando de ratione. Causa est au/tem quæ nos impingit ad aliquid faciendum. Ratio autē qua utimur in faciendo. Sed plane faciendum est quod pro rationa/libus causales ponere possumus, & pro causalibus nunquam po/nimus rationales. Etenim causa non statim rationem recipit. Vbi autem non est iam causa præcessit. In ordine autem hoc ser/uandum est: quod sunt aliquæ quæ semper præponuntur: ut ast: at: dicimus enim ast ego quæ diuum incedo regina. nō ego ast: Et itē at pr̄ Anchises. nō. n. pater at. Postponunt̄ uero q; & āt, di cimus. n. primusq; machaon nōq; prim⁹machaō. Et hoc aūt fac: non autem hoc fac. Igitur uero & primo, & medio, & ultimo cō uenit loco: dicimus enim igitur patres conscripti censuerunt, & patres igitur conscripti censuerunt.

p Ræpositio dicta est. quod in loquendo præponitur: dicimus enim apud amicum sum. Excepta bina præpo/sitione quæ nunquam præponitur. sed postponitur si/cut tenus, dicimus enim pubetenus, & nō tenus pube, & excepta altera præpositione, idest cū scilicet in pronominibus

non nullis:ut: mecum:tecum: nobiscum:uobiscum:quod contra artem ex aperto dicitur: nemo enim dicit cum me cũ te propter cacephaton: Natura enim prepositionis exigebat: ut præponeretur. Accusatiuæ præpositiones sunt.xxx.quæ accusatiuo tantum iunguntur uel singulari uel plurali. Ex his ad & apud diuersas habent significationes. Nam ad:ad locum significat:ut ad patrem uado. Apud uero ĩ loco:ut apud parẽtes sum: sed ad nõnunquam auctoritate etiam in loco reperitur: ut decem fiscos ad senatorem illum relictos, & apud Maróem. Ad Troiam pro charis gesse/tat argis. Tentauerunt plærique facere discretionem & in hac elocutione: q̃ sit de ad & de in.ut ad forũ uenio, & ĩ forũ uenio:Et enĩ ad forum uenio est ad foꝝ accedo:in forũ uenio forum ingredior, ut sit illud potius propinquãtis ad locum, hoc autem locũ ipsum tenẽtis, sicut uidetur locutus esse Salustius dicẽdo. ire utique imperatores ad urbem erant utiq; impediti ne triumpharẽt calumnia paucorum. Nam si nec dum triumphauerant, urbem ingressi non fuerãt. Ergo ad urbem quod dixit propinquãtis significatio habetur, non ingredientis. Vsque etiam præpositio nouo modo sibi aliam coniungit præpositionem, dicimus enim, ut Virgilius adusque columnas exulat. Nec sequi debemus quod nõnulli dicunt usque aduerbium esse, multo minus enim sibi iũgeret præpositionem si aduerbium fuisset. Aduerbio enim sæpe præpositio separatim non cohæret. Et.e. & ex præpositiones habent differentiã, nã si pars oratiõis sequatur a uocali inchoãs ex præponimus, ut ex animo. Si autem a consonante inchoet.e. ut.e. foro. E contrario autem positæ aut hiatum faciunt, aut aspe. ritatem hiatum.e. animo, asperitatem ex foro. Clam præpositio, quam donatus inter ablatiuas posuit, scire debemus quod indifferenter pro arbitrio dicentis & ablatiuo iungitur & accusatiuo, dicimus enim clam patre & clam patrem, In sub, super, & subter & accusatiuæ sunt & ablatiuæ. Sed apud maiores nostros indifferenter ponebanť idest nulla lege seruata. Nam & Virgilius dixit Rapuitque in fomite flamam, pro in fomitẽ, & Hora. Naso distri ctus ensis quod super magna ceruice pẽdet, pro super ceruicem. Cicero fortes in eo quiritis, pro in eũ & similia. Aetas posterior super & subter accusatiuas fecit, in, uero & sub coniungitur accusatiuis casibus cõmutatio est loci, ut in forum uado. Sub basilicam uado. Tunc iungitur ablatiuis cum permãsio est uerborum

quæ elocutione præponenda sunt ratione colligitur. Nam per/go proficiscor & huius motum significant. Sto: sedeo: dormio: & huius permansionem. Loquelares præpositiones ideo dicuntur quia semper cohærent, ut conduco, recipio, cohærere autem eas res illa significat, quod non patiuntur in significatione interpositionem. Nemo enim dicit con tibi duco, aut re illum cipio. Præpositiones cum post positæ fuerint si casū suum reseruent adhuc præpositiones sunt: ut transtra per & remos. si autem casum mutēt fiunt aduerbia, ut tempore post. Sed plærumque metrorum ratione etiam præpositæ idem faciunt, ut longo post tempore uenit. Et illud sciendum est præpositiones utriusque casus quotiēs pro aliis præpositionibus ponuntur illis eas casibus iungi qui/bus iungūtur illæ pro quibus ponūtur, ut in alterum. Nām quo/niam in modo cōtra significat. tantum accusatiuo iungenda est Contra enim accusatiui casus est. Item multa super Priamo ro/gitans, quoniam super de significat tantum ablatiuo iungenda est, de enim ablatiui casus est.

i Nteriectiones proprie sunt affectus uoce incognita condita expressi, sed & plenus freqūeter sermo ꝑ interiectiōe habetur: si affectum significet: ut proprie dolor & similia.

s Vnt nomina similia participiis præsentis temporis, ut demens, legens: quæ hac ratione discernuntur. Si enim nomen fuerit comparationem recipit ut de/mentior, dementissimus: si autem participium fuerit non recipit comparationē. Nemo enim dicit legentior, legentissimus. Quid si sit nomen non simile participio, sed quid sit, & participium aliam recipit discretionem, ut est amans, quod & nomen est, & participium. Nam si sit nomen genitiuo iungitur, ut amans tui, si autem participium sit accusatiuo iungi/tur, ut amans te: quemadmodum colens te. Si autem inuenian tur nomina similia participiis præteriti temporis, uel potius ea/dem & participia discernūtur in declinatione. Nam participia si fuerint secundæ sunt declinationis, ut hic uisus, huius uisi, hic auditus huius auditi. Si autem nomina fuerint erunt quartæ decli/nationis, ut hic uisus huius uisus, hic auditus huius auditus. Quā quā hæc q̄ diximus ē illa ratione discernimus, qđ participiū tūc est quom tēpus hēt, utputa ille auditus est: quom aūt nō habet tēpus nomē est: ut auditus meus, obtusus est, & uisus meus breuis.

SERGII GRAMMATICI IN SECVNDAM DONATI EDITIONEM COMMENTARIVS

q Væ sunt principales partes orationis, nomẽ & uerbum eo quod ipsæ solæ faciunt elocutionem, ut Cicero scripsit. Virgilius fecit: & sine ipsis nulla pars implet elocutionem. Nã quando dicimus ipse legens dixit. Aristotelici dicunt duas esse partes orationis nomẽ, & uerbũ. Stoici quinq;. Grãmatici octo. Plærique nouem, plæriq; decem, plæriq; undecĩ. Interiectionem græci penitus non habent: sed inter partes orationis. idest in octo non computant. Nos articulo non penitus caremus, idest eum articulum, sed in pronomine computamus. Tres partes orationis sunt quæ casibus declinantur: nomẽ: pronomen, participium, & una quæ temporibus idest uerbum. Cæteræ omnes quattuor non declinantur. Quæsitum est quãdo pars orationis officio fungitur utrum ius suum retineat, an eius cuius accipit significationem, nam frequẽter iuenimus & nomina pro aduerbiis posita, ut toruum clamat, & aduerbia pro nominibus: ut mane nouum. Quare sciendum est quoniam si nomen sit pro aduerbio institutum incipit non posse declinari. Etenim cũ desinat esse quod est, & transeat in aduerbium incipit iam non posse declinari, quemadmodum nec illud aduerbium naturaliter declinatur. Item aduerbium si transeat in significationem nominis nonnunquam declinatur quoniam significat eam partem orationis, quæ recipit declinationem. Vnde est illud apud Plautum a primo mane usque ad uesperum, modo mane nomen est, hoc mane huius manis, huic mani, hoc mane, ab hoc mane. Nam si aduerbium esset nec genus reciperet, nec præpositioni adiungeretur, nec posset terminari.

p Roprium nomẽ in quattuor diuiditur partes. Prænomẽ. Nomen. Cognomen, & Agnomen. Prænomẽ est quod in loquendo præponimus, ut publius. Nomẽ est cõmune familiæ, ut Cornelius. Cognomẽ est ꝓpriũ uocabulũ, ut Scipio. Agnomẽ est qđ extrinsecus sumitur uel a uirtutibus, ut Affricanus uel a uitiis, ut iugulator. Sed sciendũ ẽ qđ plærũq; cõtigit, ut

tantũmodo inuenitur, ut ecce Romulus unum tantum habet. plærunque duo, ut Numa pompilius. plærunque tria, ut Publius Virgilius Maro. plærunque quattuor, ut Publius Cornelius Sci/pio Affricanus. Sane sciendum est quod quotiens unum inueni tur cognomen est, nemo enĩ potest esse sine uocabulo: quotiens duo plærunque pronomen & cognomen sibi libertus est. Nam non potest libertus habere nonen quod familiam significat, cum ipse sine familia sit. Appellatiuorum species sunt uigintiseptem. Sunt nomina corporalia quæ uidemus & tangimus ut terra la/pis. Sunt incorporalia: quæ nec uidemus nec tangimus ut pietas iusticia. Sunt primæ positiõis quæ a natura firmata sunt ut mons schola. Sũt deriuatiua quæ a primæ positionis nomine eiusdem dicuntur ut montanus scholasticus. Hæc autem deriuatiua non regulis sed auctoritate firmantur nam plærunque inuenimus ua/ria ab uno sermone. ut tuder est tudertinus tuders. Sunt etiam di minutiua: quæ sententiam minuunt & non semper sed frequen/ter syllabis crescunt ut agnus agnellus. sunt etiam alia sono di/minutiua: ut tabula, fabula in his significatio principalis est: sed enunciatio diminutiua. tunc enim reuera essent diminutiua si ha berent alia principalia: ut oculus ocellus. sunt quæ dicuntur tota græca ut Dido manto græce hæc & latine possunt declinari græce ut dido didous latine dido didonis: manto mantous & manto mantonis. sunt quæ tota latina appellantur: quæ longe aliter. a. latinis proferũtur: quam a græcis. Nam quom græci di/cant. Pollydeus latini appellant pollux. Hæc autem quæ tantum latina sũt latine declinamus. Sunt quæ appellantur notha q̃ non primis syllabis sed ultimis a græco sermone dissentiunt: ut achil leus achilles, agamemnon agaméno & fere omnia græca quæ in on exeunt. detracta enim on syllaba per breuem o proferun/tur: ut apollõ apollo platõ plato. sunt synonyma quæ uarias ha bent elocutiones sed unam significationẽ ut terra solum hum⁹ tellus. sunt omonyma superioribus contraria ut aries: nam & ma chinamentum est quo muri expugnantur: & sidus in cælo: & ani mal in terris aries uocatur. sunt patronymica q̃ trahunť nõ tan/tum a patribus sed etiam a parentibus. Nam inueniuntur & a ma tribus dicta hetideus tetoides: & ab auo: ut æacides: & a maiori/bus ut dardanides æneades, & a uitrico: ut amphytrionides. sic ergo dicimus patronymica non a patre tantum sed a parentibus

tracta ut dicimus patricidam non qui patrem tantū sed qui quen que parentum necauerit. Hæc autem patronymica si græca fuerint in des exeūt ut atrides aut in ius ut atreius. aut in on ut atriō sed quæ in des exeunt tantum patronymica sunt ut atrides agamemnon. Quæ in ius exeunt & patronymica & possessiua ut atreius agamemnon & atreius gladius Euandrius ensis. Quæ autem in on exeunt in latinum sermonem non transeunt. Fœminina autem aut in is exeunt ut atreis: aut in ias ut atreias. aut in en: ut atrien. sunt etiam nomina adiectiua quæ plærunque sensū habent: sed cōiunctione iactantur: ut magnus fortis. dicimus enī magnus uir, fortis exercitus. Sunt etiam qualitatis quæ trahuntur ab animo a corpore extrisecus: ut doctus niger fœlix. Sunt quātitatis, quæ trahuntur a mensūra ut longus latus. Sūt gentis quæ gentem significant: ut græcus hispanus. Sunt quæ patriā significant: ut Romanus. Sunt quæ numerum: ut unus duo tres quattuor quinque. Sunt quæ ordinem ut quintus sextus. Sunt quæ ad aliquid dicuntur: quæ penitus non possunt sine alterius coniunctione intelligi ut pater. Non enim potest dici nisi filium habeat: Sunt ad aliqualiter se habētia: quæ e cōtrario significationem sumunt: ut dexter sinister niger candidus. Sunt generalia in quibus species continentur: ut animal. Nam animal dicitur & homo & canis & equus, Sūt specialia ut sunt ea quæ diximus canis homo & equus. Nam illa sunt specialia: quæ genere discernūtur. Sunt facta de uerbo ut dictor lector. Hæc autem semper ī tor exeunt & oriuntur a gerundii modo ultimo tempore & ultima syllaba in tor uersa per omnes coniugationes ut amatu amator. doctu doctor. auditu auditor. lectu lector. Sunt etiam participiis similia: ut demens nam sic est demens quasi legens: sed demens nomen est quia recipit comparationem. i. dementior legēs uero participium quia non recipit similiter comparationem. Sunt etiam uerbo similia: ut cōtemplator: sed hæc cum casum acceperunt nomina sunt & contemplator huius contemplatoris facit. Cum autem tempus habuerint uerba. Vt Maro dixit contemplator aquas dulces. Sed comparatiuus gradus generis est semper communis, excepto uno quod est senior, hoc enim ut Probus dicit tantum generis masculini est: nam omnia quæ recipiunt comparationē qualitatis sūt & quantitatis sic. ut puta non omnes qui studēt causas agunt, quisquis autē causas agit: studuit sine dubio

Recta comparatio est quæ primam syllabam integram per om/ nes seruat. ut doctus doctior doctissimus. Si autem integrā non seruat inæqualia efficit nomina quæ sunt tātum tria bonus: ma/ lus: magnus, cum constet comparatiuum gradum minus signifi care uideatur: ut clarior clarissimo: doctior doctissimo. Præterea ipse comparatiuus nonnunquam positiuum significat, quādo di cimus senior significās, tamen senex. At cum Salustius dicit. Ma re ponticum dulcius est q̄ cætera. modo inuenitur Comparatiu⁹ non solum comparatiuus non est: sed nec positiuus. Nam mare non modo dulcius nō est: sed nec dulce quidem. Donatus dicit quinq; tantum aduerbia genitiuo esse iungenda, tanquā magis minus: maxime minime, ea scilicet ratione: quoniam uim in se habent comparandi: atq; ideo non debent comparatiuis casibus iungi ne uideatur cōparatio geminata. Qui. n. dicit tā doctior, pene dicit hoc doctior doctior: qđ latinitas nō patit̄. Prob⁹ āt di- cit omnia aduerbia quæ uim augentis: aut minuentis in se habēt non debere coniungi nec superlatiuo, nec comparatiuo. ut sunt ista ualde, multum, plurimum, per & similia. Nā ista nomina tan/ tum positiuis gradibus debemus adiungere. Quod superlatiuū dicit genitiuo plurali non adeo uerum est, nam inuenimus eum etiam singulari genitiuo posse coniungi, tunc quando noia sunt enunciatione singularia intellectu uero pluralia, ut est O danaū fortissime gentis. Quod dicit enunciatione masculinum intelle- ctu esse neutrum pelagus uerum est uulgus falsum est. Nā uulg⁹ & neutro, & fœminino genere legimus apud Virgilium fœmi/ nino. In uulgum ambiguam, neutro ignobile uulgus. Balneum generis neutri est in numero singulari, fœminini quidem secun/ dum usum: ut occisus ad balneas pellicias tamen & neutraliter legimus: ut balnea uitantur in horatio. Cœlum in numero sin/ gulari generis neutri est. In numero autē plurali generis mascu/ lini: habemus enim in Lucretio. Quis totidem uertit cœlos. Cæ pæ in numero singulari neutri generis est: ut tunicatum cum sa/ le mordens cæpæ, & hoc nomen tres hoc solos habet casus, hoc cæpe: hoc cæpe, hoc cæpe. In numero autē plurali genere fœmi/ nino simpliciter declinatur. ioca & ioca similia nomina sunt, nā in numero plurali, & masculino, & neutro genere declinantur, dicimus enim & ioca, & loca, & loci, & ioci. In numero autē sin- gulari tātum masculini: ut iocus & locus. Quod dicit genera cō-

munia esse inter masculinum:ut puta pampinus,non ita intelligimus quasi sacerdos,nam sacerdos si masculus est hic sacerdos dicitur,si fœmina hæc sacerdos non possumus hoc pro nostra uoluntate confundere:sed pro naturæ qualitate discernimus.Pampinus uero & dies,& similia pro nostro arbitrio uel masculino: uel fœminino genere proferuntur.Nomen nec in totum fixum: nec in totum mobile:at fixum leæna secundum Virgilium Torua leæna lupum sequitur,secundum Ouidium mobile est qui dixit,ut lea sæua sitim multa compescuit unda. Eiusdē generis debent esse diminutiua:cuius generis sunt principalia,ut puta ideo hæc domūcula generis fœmini ē,qa & hæc dom⁹ generis fœminini ē Exceptis.s.paucis istis:scutū:pistrū:cāis:rana:uerna,scutra. nā scutra scutrini facit.beta betuculus. Puluis dr̄ qa nūeri singularis est tm̄,sed legimus apud Horatiū.Ouides dissipare pulueres. Item pax:lux dicit numeri singularis:sed legimus apud Salustiū, paces & luces.Item quirites dicit numero tantum plurali,sed legimus apud Horatium hunc quiritem uetus nominatiuus hic quiris.Item idem Horatius quis te quiritem,cuius nominatiuus erit hic quirites:ut dicit Petronius.Quadrigas dicit numero tantum plurali sed.Varro dicit nūero singulari. Virus generis neutri est,& declinatur quemadmodū doctus hoc uirus huius uiri. Legimus.n.apud Lucretiū Tetry primordia uiri. Dicit noīa iam cōposita nō debere cōponi,& idē paulo ante dixit de cōpluribus potuisse cōponi,ne cōtrariū sit,ita intelligi debet,ut liceat nobis nomē cōponere bis,sed ita ut pria cōpositio sēsū nobis ī cōtrariū nō uertat:ut territus īperterritus.Illud.n.nobis nō licet facere:ut p cōpositionē primū cōuersū i cōtrariā significationē nomē p secūdā cōpositionē ualeam⁹reuocare ad primā significationē, ut ē doct⁹idoctus,qn̄ antiq̄ nulla rōne di p̄fectū uigilū sic dicaſ quē admodū tribun⁹militū.i.si pro uno noīe accipiſ uterq̄ sermo in priore parte tantūmodo declinaſ.Si aūt uoluerimus elocutionē facere dicimus p̄ sectus uigilibus quo tpe licet nobis ēt i hac duo noīa aliquē adferre sermonē,ut præfectus est uigilibus.

c Asus plærique quattuor esse dicunt auferentes nominatiuum,& uocatiuum. Nominatium qui similis est uocatiuo. Ideo autem auferunt nominatiuum quoniam quom casus sit ab eo quod faciat,nomen habere.Nominatiuus e contrario rectū

nomen ostendit. Alii quinq; docent, ut græci qui ablatiuum nõ habent. Alii sex ut latini qui ablatiuum addunt. Alii septimũ eti am addunt casum qui ablatiuo similis inuenitur. Nam quãdo di co reuera doctior illo, & doctior ab illo eadem inuenitur elocu/ tio, quando autem dico illo præsente suscepi, & ab illo præsente suscepi, non est similis ab utroq; casu elocutio. Nam illo præsen te suscepi inter duas tantummodo res geri uidetur. Nõnulli ad/ iungunt octauum casum qui fit cum quid per accusatiuum cum præpositione possumus docere, dicimus per datiuum sine præpo sitione, ut clarior it in cœlum, & it clarior cœlo, ut subeũt ad mu rum, & subeunt muro. Inflexionum autem uarietates in sex sũt. Aliquando enim omnes casus uarios exitus sumunt, ut est unus quæ dicitur forma ex aptota. Item pentaptota dicitur, ubi quinq; sunt uarietates. Item tetraptota ubi quattuor, ut est species. Tri/ ptota ubi tres sunt. ut est templum. Diptota ubi duæ, ut cumu, ge nu. Nam nominatiuus, accusatiuus, & uocatiuus corripiunt. Alii tres producuntur, idest genitiuus, datiuus, ablatiuus. Est etiã mo noptota, quam non bene monoptotam, sed aptotam dicimus, ut nequam, nam monoptota illa sunt quibus unus tantum casus ẽ, ut sponte. Aptota uero illa sunt, ubi omnes quidem sunt casus, sed nulla ratione uariantur, ut est frugi. Inueniuntur autem noia unum casum habentia, ut tabo, aut duo tantum, ut hic Iuppiter o iuppiter, aut tres tantum, ut hoc nefas, aut quattuor tantum, ut huius dictionis, huic dictioni, hãc dictionem, ab hac dictiõe. Sed horum nominum reliquos casus in usu quidem non esse mani/ festum est. In auctoritate autem sæpius reperiuntur. Inimicus da/ tiuum regit, quanquã usus uendicet nominatiuum. Inimicus. n. est mihi, dico non meus. Item secundus ab illo est, dicimus non secundus illi, quanquã ista nomina suis casibus seruiunt etiã aliis/ alia auctoritate iunguntur. Nam & pactus illam rem dicimus & illa re. Quod dicit ab his mulabus, filiabus, deabus nos dicere de bere. Sciendum est propter testamẽtorum necessitatem. Nã hæc pauca dicit. Probus contra artem esse suscepta, nec nos debemus ad istorum similitudinem alia declinare, ea enim quæ arte catẽt sola auctoritate firmantur. Vas in numero singulari tertiæ de/ clinationis est, in numero plurali secundæ. Dices secũdum regu lam tantum fœminini generis est. Nullum enim nomẽ est pro/ ducto ablatiuo terminatum quod alterius possit generis inueni/

ri quod dicimus genere masculino idẽ ratio persuasit aduerbii. Nam hodie dicentes quasi hoc die significamus, nec tamen dicimus hodie quasi hac die. Nam quotiens nominatiuus singularis .n.&.r.terminatur ablatiuis in.e. etiã genitiuus pluralis in um. Exit.a.supradictis regulis. Accusatiuus singularis tũc in .im exit: quum ablatiuus singularis indubitabiliter.i. terminatur. ut ab hac ui.& ab hoc Thyberi facit enim hanc uim hũc thyberim. Si autem.e.terminatur ablatiuus: tunc uariatur Accusatiuus, ut ab hac puppe hanc puppem. Domus & iugerum ab antiquis aliter declinabantur quam hodie declinamus. Nam domus erat quartæ declinationis. Iugerum tertiæ, nos autem in hoc nomine.i.domus tres in unum casum usurpamus.a.secunda declinatione ablatiuum.a.domo, genitiuum pluralem harum domorum, accusatiuum pluralem has domos. In nomine autem iugeris, unum tantummodo usurpamus ablatiuum ab hoc iugero. V.littera tunc retinetur in datiuo plurali, ut ipse dixit, quum aliqua discernenda sunt.ut artubus,& arcubus, cui regulæ tamẽ inuenimus duo nomina contraria, idest nulla discretione interueniente.u.retinentia.ut specubus,& tribubus, quæ ab istis regulis discrepant. Nomina tãtum pluralia uulcanalia, minerualia, ideo que illæ regulæ ablatiui sunt singularis, hæc autem nomina sunt numeri tantum pluralis, quæ licet regulas non habẽt, tamen ad similitudinem nominum declinandæ sunt, quæ nomina regulis continentur.i.ut sic declinemus. hæ kalendæ quemadmodum hi agiles, hæ idus quemadmodum hæ manus, quanquam dixerunt, ut quemadmodum regulis carent, ita uarie declinarentur. Nam inuenimus apud auctores & ancilium, & anciliorum, & uulcanalium,& uulcanaliorum. Item nomina græca.a.supradictis regulis segregantur, ut emblema, poema, & hoc iuste. Nã si græca sunt ablatiuo carent illæ autem ab ablatiuo originem sumunt quas non possunt suscipere nomina ablatiuo carentia. sed hæc maiores nostri aut tertia declinatione declinabant si fuissent generis neutri ut poema, poematis, aut prima declinatiõe declinabãt, si fuissent generis fœminini.ut hæc pœna, huius pœnæ quanquam inuenimus aliquos casus nec ab illis: nec ab istis regulis declinatos idest genitiuum pluralem,& datiuum, & abla

ablatiuum pluralem:legimus enim apud Cicerōem horum poe/ matorum his poematis ablatiuo ab his poematis:similiter & em blematorum & emblematis.peripatesmatorum peripatesmatis. Analogia dicitur ratio declinatiōis nominum inter se omni par te similium latine proportio uocatur. Nomina autem similia sūt omni parte si octo rebus sint similia idest ex illis quæ accidūt no mini qualitate comparatiōe:genere:numero:figura:casu: deinde exitus syllabarum deinde consonantium:rationes penultimarū atque si una res ex istis octo defierit similibus:dicimus .n.nomē nulla ratione declinari similiter cuius rei exemplum & lupus sit lupus nam septē partibus cōsentiunt:tamen quasi genere dissen tiūt.Lupus eni in aliud genus:ut lupus:lupa:lepus lepa nō facit.

Robus autem pronomen in quattuor partes diuidi puta p uit,idest pronomen īfinitum:finitum minusquā finitum & possessiuum quod nō uidetur habere rationē unde Do natus melius qui in duas ptes in primo diuisit. Nam si ea sunt finita pronomina quæ recipiunt personas.Alia omnia quæ non recipiunt personas infinita dicenda sunt,Vnde apparet quod in/ finita & minusquāfinita sunt & possessiua. In illis enim non ac cidit certa persona,cuias,& nostras,uel cuiates & nostrates,nam utrunque dicimus secundum Plauti auctoritatem gentem signi ficat, ut est cuius gentis optime nostræ gentis. plærique accen tum ī ultima syllaba ponūt,quādo cuiam,sed praue, Nam nulla pars orationis est latina absq; prædictis,quæ potest in ultima ac centum tenere.i.pone & alias.Sunt aliqua pronomina quæ casi bus crescunt nominatiuo, ut quis uel qui. genitiuo singulari, ut mei uel mis, tui uel tis. Ablatiuo singulari ut .a. quo uel.a, qui,plurali datiuo uel ablatiuo,ut a quis uel a quibus,qua ratiōe fiant superius diximus. Sunt econtrario quæ casibus decrescunt nam uocatiuus non inuenitur in pronomine ego. Aliquan/ do nominatiuus & uocatiuus, ut in pronoīe sui sibi se a se. Ali/ quando tantum accusatiuus, eccum eccam ellum ellam. Ali quando tantum genitiuus ut cuia,& cuium. Quod autem dici/ mus sui aliqd esse pronomen uerū est, nō enim de possessiuo nas citur cuius nominatiuus est suus. Nā si inde nasceretur datiuum omitteret,ut suo non in.i.Præterea est aliqua differētia qd hoc

pronomē ſui,uel ſibi, utriuſque numeri eſt.Illud uero poſſeſſiuū ſuum & ſingularem habet numerum & pluralem. Quæſitum eſt apud græcos an.O.uocatiuus eſſet articulus & prouocatus non eſſet. Omnes enim articuli cum de numero ſingulari ad plura/lem tranſeunt uarie proferuntur, ut hic & hi huius & horum & reliqui.Quando autem dicimus o docte & docti, & utroq; nu/mero eundem articulum ponimus,quæ res non articulus uidetur, quia non mutatur in numero plurali,ſed potius aduerbium uo/cantis,ut quemadmodū dicimus heus uos docti, ſic dicamus o tu docte,& o uos docti.Inter articulos,& pronomē hoc intereſt: quod pronomina tunc cum ſine nominibus ſunt, & abſentium nominum uidentur explere perſonas,ut hic & hæc & hoc,quan/do autem dico hic æneas huius æneæ iam nō poſſunt pronomi-na dici,cum non fungantur eorum nominū quæ præſentia ſunt officio,Ipſa enim nomina per ſignificationem implent. Neuter alius:& reliqua conſtant eſſe nomina : quoniam probus uiginti & unum dicit eſſe pronomina in quibus iſta non computantur. Ea pronomina quæ utraq; parte nominatiuum habent ſecundū formam nominum declinant. Nā ſic decliamus quiſquis utraq; parte.ſic autem priore parte non declinamus aliquis queādmo/dum nec iuriſperitus .Sic poſteriore parte nō declinamus quiſ/piam quemadmodum nec tribunuſmilitum.

Di:noui:cœpi:memini.Quæritur cuius ſint tempo-ris quom conſtat eſſe perfecti. Nam & perfectum in.i. ſemper exit, ut legi, ſcripſi, & præſens tempus nunquam in.i.ſed ſemper in.o.exit. Illa enim uer/ba ſignificationem habent præſentis tēporis regu/las autem præteriti. Sum defectiuum uerbū ē in coniugatiōe. Nam quando dicimus es non poteſt eſſe ſecunda cōiugatio, qa &.e.correptam habet,& in prima perſona.e.ante.o.non habet. Pudet.& tedet,quaſi defectiua poſuit. In ſuperiore autem parte imperſonalia non contrarie ſunt poſita. Nam hoc ipſum uer/bum imperſonale defectiuum eſt. Sublatis enim de primo uerbo duabus perſonis, prima & ſecunda. Tertia utique ſupe/reſt. Quæ ſi non ſibi adiungat pronomen defectiuum di-citur eſſe uerbum . Si autem adiungat imperſonale.

Gaudeo,& audeo a plærisq̃ neutropassiua: ab aliis supina uerba dicuntur quæ in tempore perfecto: & plusquamperfecto passiuã habent declinatiōem:in reliquis aũt actiuam:idest temporibus. Sunt alia inæqualia quæ suam habent declinationem,& contraria sunt:ut placeo:nam & placui facit,& placitus sum. Sunt item alia inæqualia quæ ideo sunt inæqualia,quoniam primam syllabam non reseruant:ut nolo,uolo. Faciunt enim nolo, non uis: nō uult:non nolo nolis nolit. Itē uolo uolis uolit,nō dicimus. Sed uolo uis uult. Sũt aliqua penitus anomola:de quibus nihil possumus dicere nisi quod lectione declinetur eas usurpare personas:quæ tantum auctoritate firmantur, & sunt hæc faxo faxis: inquit,infit,inquam:& reliqua.Prima persona in indicatiuo modo semper corripitur:ut lego absq̃ monosyllabis : ut do,flo,fto, quæ quidem si fiant polisyllaba:ut reddo:reflo,refto,corripiunt. Verba quorum declinatio in nostra poteftate est, sunt hæc,tondeo:lano,fabrico,punio,& reliqua. Veruntamen debemus secũdum naturam actiuũ,uel passiuum præsumere: ut ego lauor balneum lauo,quando ego capillos depono:ut dicam tondeor, qñ alteri capillos detraho:ut tondeo. Prima persona non debet ita proferri:lego ego. Quoniam lego iam habet in se significationem pronominis:nisi tamen sic tunc possumus dicere quãdo nos magis uolumus ostēdere lecturos q̃ alios,ut sit quasi ego magis quam cæteri maledico tibi dicimus,non te dicimus. Prima persona ante ultimã.o. septem litteras non habet.h.o.f.k.q.i.z. Cætera uero habent.e.ut sedeo.i.audio.u.ut annuo.b.ut bibo. & sicut in arte scripta sunt.k.ideo non potest præponi.o.litteræ, quia nunq̃ anteponitur nisi a sequente.q.y.z. ideo non possunt præponi:unum tamen uerbum quod.o.ante.o.habet,ut roboo roboant.syluæq̃ & magnus.o.ideo contra regulam uenit,quia græcum est,cætera in arte conscripta sunt.

a Duerbium dictum est quia necesse habet semper uerbũ sequi. Verbo tamen non necesse est agere semper aduerbio:nam possumus dicere sic legit. Nũc enim & plena est elocutio,& aduerbium tamē non inuenitur,nam quum dico cras hodie:non erit integra elocutio nisi addam uerbum,ut puta dico,uel facio. Aduerbium plærunq̃ confirmat

uerbum plærunque destruit. Confirmat ut iam faciã. destruit ut non faciam. Aduerbia aut a se oriuntur:aut ab aliis partibus orationis ueniunt:sicut in artibus positum est.nam ibi sunt exẽ/pla uaria posita henno autem nihil aliud est nisi hoc anno. Vn/de deriuatio duplex inuenitur.Nam Cicero dicit hornatinas fru ges horatius dicit hornatas fruges. Item meatim nihil est aliud nisi meo more.tuati tuo more.Quod dicit de participio aduer/bium posse deduci:uerum non est: & enim illud exemplũ quod protulit idest indulgens non tãtum participium est:nam recipit comparationem facit enim indulgentior indulgẽtissimus ergo quando dicimus indulgenter non uidemus a participio transitu lisse in aduerbiũ sed a nomine. Omnia aduerbia.e.terminata in positiuo semper producuntur:ut docte. Exceptis tribus regu/lis eorum aduerbiorum.Quæ autem non comparantur: ut rite: nemo enim dicit ritius ritissime:uel quæ male comparantur: ut bene. Nemo enim dicit bonius bonissime.Vel quæ a se oriun tur:ut impune impunius:hoc scilicet in positiuo. Cæterum su perlatiuus gradus semper producitur facile,& difficile non quæ/ritur utrum aduerbia sint an nomina constant autem esse nomi/na tantum,quia semper correpta sunt. Si enim aduerbia essent ut supra diximus producerentur:deinde quia neutri generis for/mam sequuntur.Sicuti enim dicimus & facilis,& facile,sic diffi/cilis difficile.Deinde si aduerbia essent inter exirent. Datiu⁹ enĩ nominis idest terminatus aduerbium inter syllabã mittit ut huic forti fortiter sic huic facili faciliter:huic difficili difficiliter dicere mus: Ergo constant esse nomina sic autem posita sunt pro ad uerbiis quemadmodum fere inuenimus apud poetas pro aduer/biis constituta:ut toruum clamat pro eo quod est torue:horren/dum sonat pro eo quod est horrẽde:qua figura oratores omnio uti non debent: Genus enim est soloecismi sicut ipse donat⁹ Paulopost de soloecismi ratione mõstrauit. Scire enim de bemus quod datiuus singularis.o. terminatus aduerbium in.e. mittit ut huic docto docte.i. terminatus inter huic agili:agili/ter: quas regulas sẽper currupit auctoritas. Nam inuenimus plærunque id esse aduerbiũ:qui datiuus est casus ut est falso:hæc autem ambiguitas elocutione discernitur,quando enim dicim⁹

falso homini dedi erit nomen:quando falso loqueris erit aduerbium:ita plærunq; in contrarium cedunt. Nam Terẽtius ait duriter:quum dure dicere debuerit:& Virgilius Lugubre quũ lugubris extensa dicamus. Ea aduerbia comparanda sunt quæ ducunt originem a nomine recipienti comparationem ut est doctus. Ideo enim dicimus docte doctius doctissime: quoniã dicere possumus doctus doctior doctissimus Abeo quod est Tullius cum sit aduerbium non recipit comparationem quia nec nomen recipit. Sunt alia aduerbia quæ semper per se comparant̃ Sunt autem quæ nõ egent comparatione ut est mane. Nemo enim dicit manius.nemo manissime. Veruntamẽ hanc quã per se inflexionem non habemus:possumus facere adiectionem illarum particularũ ut magis & maxime:ut puta sit positiuus mane,comparatiuus magis mane. Superlatiuus maxime mane Omnis pars orationis cum desierit esse quod est nihil aliud est nisi aduerbium. Iccirco si nomẽ desierit esse nomen nõ faciet pronomẽ:aut participiũ sed solũ aduerbiũ. Vt est sedulo. Nã si dicas sedulo,hõi dedi nomen est si dicas sedulo feci. Aduerbiũ est. Item pronomen aliquando & aduerbium est,quum enim dico quid est,erit pronomen,quum dico quis scit erit aduerbium.

Item uerbum plærunque & aduerbium est,quando enim dico pone prima syllaba accentum habente erit uerbum,quando ultimæ syllabæ do accentum erit aduerbium hoc est discretionibus causa. Nam ultimo loco uerbi acutus accentus nunquam ponitur. Item participium aliquando aduerbiũ est quum eni dico me ad uillam profecto contigit,participium est profecto, quum dico profecto quæritis aduerbium est profecto. Item ante præpositio nonnunquam & aduerbium est. Præpositio in hac elocutione erit ante templum casum enim habet,uictum,si autem dicas,ante feci,erit aduerbium. quoniam sequitur uerbũ & coniunctio est,sed plærunq; & pro aduerbio ponitur,quum dicimus ut te fortissime teucrum accipio. Heus si dolorẽ significet: interiectio est,heus etiam mensas consumimus inquit Iulus,si ãt uerbum sequitur aduerbium est,heus inquit iuuenes monstrate: mearum,erit nomen,quum nominibus pro aduerbiis utimur,ut ante dictum est. Illud fideliter tenere debemus nunq̃ separatim:

præpositionem aduerbiis posse coniungi, ueluti de mane, de noctu. Quod autem inuenimus indocte, & infrequenter sunt quidē præpositiones, sed non separatim sicut sunt etiam particulæ quas ipse ponit. Artigraphus desursum, deorsum, deinceps. Ita eni constat duas partes orationis, ut uno ambæ nitantur accentu. Nec duæ præpositiones interueniente aduerbio sociandæ sunt. Præpositio etiam ideo non potest adiungi nomini interueniente aduerbio, ut de trans Tyberi uenio, quēadmodū illinc uenio.

P Articipium est quasi particapium. habet enim a nomine genera & casus. a uerbo autē tempora & significationes, ab utroq; numerum, & figuram, & cætera quæ supra dicta sunt. In posterioribus illud adduci inchoatiua uerba illud non habere nisi præsentis temporis participium futuro autem carere. Ideo autē futuro carent, quoniam regulā futuri participia, a præterito ducunt, participio præteritum autem participium. a tempore perfecto originem sumit, & ideo quum inchoatiua uerba tempus perfectū non habent: non possumus habere quod additur iam tempore perfecto: Præterea dicit participia ab impersonalibus uerbis nisi usurpata non uenire: quæ res penes latinum non erit: & similia & similiter ab arte discedit. Et enim participia a prima positione uerbi originem trahunt: cum igitur impersonalia primam personā non habent participia non iure ex se faciunt: sed tamen dixi usurpare nobis licet. Inuenimus enim apud uarios auctores quod puto id fieri: non quod de impersonalibus usurpētur participia: sed quod ipsa impersonalia fiant uerba plenissima. Nam hoc quod dicimus pudet, & tedet tamen dici inuenimus in auctoribus, & pudeo, & tedeo: unde fiunt & pudens, & tedens participium non ab impersonali uidetur, sed a uerbo integro. Odi uerbum participium habet osus: quod licet in usu non sit, tamen componitur & in usu erit exosus perosus. Ab eo quod est memini artis nullū participium reperitur: si ad usum uerum est: si ad auctoritatem falsum: Nam inuenimus in Plauto meminens. Tunicatus galeatus dicit participia non esse, sed nomina eo quod. a. uerbis non trahuntur, sed si diligenter attendas aduertens ab similibus partici

pia comprobabis. Nam licet non faciat tunico galeo, tamẽ quoniam tempus habent, sine dubio participia sunt, & enim armatus incedit, uestitus incedit, quum dico hoc significo iam armatũ, iã uestitum esse. Sic etiam dicimus tunicatus incedit, galeatus incedit. i. & iam tunicam habet, iam galeam habet, quæ res tẽpus ostendit, & si tempus est participium est. Pransus cœnatus, & reliqua constant non esse participia si a uerbo non ueniunt. Concessum est enim regulariter, ut a neutralibus uerbis liceat nobis usurpare præterita participia, sed quoniam & has artes defendere debemus uel auctoritate firmare, neque ad istorum similitudinem alia fingere, sed illis tantum uti quæ lecta sunt. Nomia similia participiis præteriti temporis quartæ sunt declinationis, ipsa autem participia secundæ, ut hic uisus, huius uisus nomen est, hic uisus huius uisi participium est. Furibundus, & moribundus quid essent? & nomina essent manifestum est, quod subtractadus syllaba, & addita littera non redeunt in participia præsentis temporis, quod regulariter dictum est. Noua ratione participia quæ constant esse participia positiuum gradum possunt recipere quoniam participia nullam recipiunt comparationem tamen comparatiuum gradum plærunque suscipiunt acceptior & ingentior quæ res sola sensus ratione secernitur. Aduerbium de participiis nasci Donatus asserit, plurimi negant. At constat apud maiores equidẽ lecta in usu tamẽ esse nõ possũt ut dictũ est in aduerbio.

IN coniunctione nihil penitus noui posuit, sed ita hic sicut in superiore parte tractauit. Illud plane adiecit quod licet nobis coniunctiones pro aliis coniũctionibus ponere, quod nimirum est quom liceat & alias partes orationis pro aliis ponere, ut nomen pro aduerbio, pronomen pro aduerbio & multa alia significatione tamen mutata.

PRæpositio est pars orationis dicta quod in loquendo præponitur & hæc est eius natura pura ãte tẽplũ. nemo enĩ dicit tẽplum ante, sed tñ est una præpositio quæ ꝑ arbitrio nostro ponit̃ ut tenus, dicim⁹ enĩ

pubetenus,& tenus pube. Item cum plærunq; sit postposita inuenitur:ut præponi omnino non possit:quod utiq; cōtra artem uidemus,ut cum dicimus mecum,tecum,nobiscum,uobiscū. Præpositio autem:aut cohæret,aut utrunq; efficit.con.dis. ita enim loquimur cōduco tibi distraho,separantur autem & penes. Etenim cum dicimus apud amicum duæ orationis sunt partes: penes arbitros similiter duæ. Aliæ uero & cohærent, & secerni possunt,ut præ,nam quom dico prætulit utiq; cohærens inuenitur. quom autem præ metu segregata est. Accusatiuæ præpositiones triginta tantum, illæ duæ possunt in questionem uocari apud & ad:eo quod semper in loco est, ut apud amicum sum: ad uero secundum artem semper ad locum,ut ad amicum uado, quanq; & secundum auctoritatem inuenitur in loco:ut ad. M.Leucā te habitare dixit. Vsq; non uidetur plurimis præpositio, quoniam sic alia præpositio non potest poni,& enim dicimus ad forum uado,ut Virgilius adusq; columnas exulat, iam si habeat alterā p̄positionem ipsa præpositio esse non potest. Nunquam enī præpositio alteri præpositioni cohæret. Si autem uolueris,ut coniunctim cohæreat,non iam aduerbium erit,sed potius recipit naturam suam,nam & præpositionem præpositioni sic cohærentē,ut pro una parte præpositionis habeatur. Inuenimus.n.sæpe apud Catonem:ut circum circa,idest circa. In ablatiuis præpositionibus.e.& ex hanc habēt obseruationem:ut si uocalis sequatur ex. præponamus,ut ex amico audiui,si autem consonans.e. præponatur,ut e foro uenio. Illud uehementissime obseruare debem⁹, ut con,& in quotienscunq; habent post se.s.&.f.litterā:uideam⁹ quemadmodum pronunciantur,plærunq; enim nō obseruātes barbarismos incurrimus. Nam cum ipsorum natura breuis sit,tamen si sequātur supradictæ litteræ plærunq; in longitudinē trāsit:ut cum dicimus quo fit confessio. Item cōsilium consuluit,his enim locis pronunciandæ sunt, ut longe similiter insula, insula quod magis aurium iudicio,q̄ artis ratione colligimus. Præpositiones aut ipsa uerba corrumpunt,ut conficio. Nam erat integrum facio,aut utrunq; & corrumpunt,& corrumpuntur, ut afficio. Nam affero quod scribebatur per.a.& per. d.incipit scribi p a.& per.f.& item quod erat facio fit ficio. Præpositio & quando

præponitur,& quando postponitur.si casum suum retineat præ/positio est,ut transtra per & remos. si autem casum mutauerit fit aduerbium.ut longo post tempore uenit. Ambiguæ præpositiones quattuor fuerunt.In,sub,super,& subter.Quibus maiores in/differenter utebantur,sed hodie tantum duæ sunt,in & sub.nam super,& subter accusatiuæ habétur. In autem & sub, qua ratione in se ferentur in superiore tractatú est.Plærúq; eadem est præpo/sitio,quod est & aduerbiú:ut ante & post : sed quod magis dictú est hac ratione colligimus. Etenim si pars oratióis sequatur quæ casibus seruit præpositióes erunt ut ante templum propter aquá. templum enim & aqua casuales partes orationis sunt,quádo autem dicimus ante fecit:post dixit aduerbia sunt:si sequantur uer/ba.Nouimus itaq; aduerbia semper uerbis egere.

I Nteriectio nihil habet nisi solum mentis affectum, quæ tunc interiectio dicitur,quando uoce inconditа profertur.o.heu.& similia quom plenas adhibemus ad exprimédos animi affectus tam interiectio/nes dicuntur,q̃ pro interiectionibus,ut proh Iuppi//ter ibit,hic ait & hæc pars non potest propriú nomen utrius tenere:eo quod uariæ interiectiones sunt,nam o dolentis legitur , ut o mihi præteritos referat si Iuppiter annos.& irascentis,ut o callidos homines,& similia. FINIS.

HIERONYMVS SONCINVS FANI IM
PRESSIT NONIS SEPT. M.D.III.
AB OBITV ALEX. VI. PON
TI. MAX. DIE. XIX.

